August Strindberg.

SAMLADE SKRIFTER

AV

AUGUST STRINDBERG

38

TRETTIOÅTTONDE DELEN

SAGOR OCH ENSAM

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

SAGOR

OCH

ENSAM

AV

AUGUST STRINDBERG

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1920

SAGOR

I midsommartider.

I midsommartider, då jorden står brud i Nordanlanden, då marken hon gläds, då källan ännu springer, då ängens blommor stå raka och fåglarne sjunga, det var då som duvan kom från skogen och satte sig utanför stugan där den nittioåriga modren låg till sängs.

Den gamla hade legat i tjugo år, och hon kunde se genom fönstret allt som skedde på gården, den hennes två söner brukade. Men hon såg världen och människorna på sitt särskilda sätt, ty fönsterrutorna voro anlupna i alla regnbågens färger; hon behövde bara vända litet på huvudet, så syntes allting efter vartannat i rött, gult, grönt, blått, gridelint. Var det sålunda en vinterdag, då träden stodo i rimfrost som om de buro vita silverlöv, så vände hon huvudet på kudden, och träden blevo gröna; det var sommar, åkern blev gul, himlen blev blå, även om den var grå i sig själv. På det sättet tyckte hon sig kunna trolla; och hon hade aldrig tråkigt. Men de trolska rutorna hade även en annan gåva; ty de voro buktiga, så att de visade det som var utanför, ibland förstorat, ibland förminskat.

När sålunda hennes stora son kom hem och var stygg, skrikande ute på gården, så önskade

modren honom liten och snäll igen; och straxt såg hon honom så liten. Eller när barnbarnen kommo tultande därute, och hon tänkte på deras framtid, så — ett, tu, tre — kommo de in i förstoringsglaset, och hon såg dem fullväxta, stora människor, jättar riktiga.

Men när sommaren gick in, då lät hon öppna fönstret; ty så vackert som det då var därute kunde icke rutorna visa det. Och nu på midsommarafton, då det var som aldra vackrast, låg hon och såg utåt ängen och hagen, då duvan tog upp sin sång. Hon sjöng så fagert om Jesu Krist och om himmelrikets glädje och härlighet, och hon bjöd alla välkomna som voro betungade och fått nog av detta livets vedermödor.

Den gamla hörde, men hon tackade stor tack, ty jorden var i dag så skön som själva himlen, och hon önskade sig icke bättre.

Då flög duvan över ängen upp i berglunden, där bonden stod och grävde brunn. Han stod djupt ner i jorden med tre alnar över huvudet, alldeles som i sin grav.

Duvan satte sig i en gran och sjöng om himmelrikets glädje, viss att mannen nere i jorden som varken såg himmelen, havet eller ängen, skulle längta dit upp.

— Nej, sade bonden, jag måste först gräva brunn; ty annars får icke min sommargäst vatten, och då flyttar den lilla olyckliga frun med sitt barn.

Duvan flög ner i stranden, där bondens bror höll på att ta upp nät; och hon satte sig i vassen att sjunga.

— Nej, sade bondens bror, jag måste skaffa mat i huset, annars skrika barnen av hunger! Senare! Senare! Tids nog med himmelen! Livet först och döden sen!

Duvan flög upp till storstugan, där den lilla olyckliga frun bodde för sommaren. Hon satt nu på verandan och sydde på handmaskinen; vit som en lilja var hon i ansiktet under den röda filthatten, som lik en vallmo låg på hennes svarta hår, svart som ett sorgflor. Hon skulle sy ihop ett vackert förkläde åt lillan att begagnas på midsommarafton; och barnet satt vid hennes fötter på golvet och klippte sönder tyglappar hon fått.

— Varför kommer inte pappa hem? frågade lillan.

Det var just den svåra frågan, som den unga modren icke själv kunde svara på, och sannolikt icke fadren heller, där han i främmande land vallade sin sorg, som var dubbelt så stor som modrens.

Symaskinen gick illa, men den stack och stack; så många nålstygn som ett människohjärta kan tåla, innan det alldeles förblöder; och varje stygn band tråden ändå fastare — så underligt!

— Jag vill gå till byn i dag, mamma! sade lillan, och jag vill se solen, för här är så mörkt.

— Du skall få gå till solen i eftermiddag, mitt lilla barn!

Det var nämligen mörkt mellan de höga klipporna på denna stranden av ön; och stugan stod mitt ibland svarta granar, som skymde utsikten, även åt havet.

— Och så vill jag att du skall köpa mycket leksaker åt mig, mamma.

— Barn, vi ha så litet att köpa med! svarade modren och böjde huvudet djupare mot bröstet.

Och det var sanningen, ty välståndet hade förbytts i svårigheter; ingen tjänare hade de på sommaren, och modren måste göra allt själv.

Men när hon nu såg barnets sorgsna min, lyfte hon upp henne i sitt knä.

— Tag mamma om halsen! sade hon.

Lillan gjorde så.

— Giv mamma en kyss!

Hon fick den av en liten halvöppen mun, som en fågelunges; och när modren erhöll en blick ur dessa ögon, blåa som linets blomma, då återstrålade hennes sköna ansikte av barnets harmlösa oskuld, och hon såg själv ut som ett lyckligt barn i solsken.

— Här sjunger jag inte om himmelrik, tänkte duvan, men kan jag tjäna dem, skall jag.

Och så flög hon till Solbyn, där hon hade förrättning.

Nu blev det eftermiddag; den lilla frun tog korgen på armen och barnet i handen för att gå. Hon hade aldrig varit i byn förr; men hon visste att den låg åt solnedgången, på andra sidan ön; och bonden hade sagt att det var sex gärdsgårdar med sex grindar innan man kom fram.

Och så gingo de.

Först kom en gångstig med stenar och trärötter, så att lillan måste bäras, och det var tungt nog. Läkarn hade förbjudit barnet att anstränga sin vänstra fot, ty den var så vek att den lätt kunde växa krokig.

Den unga modren dignade under sin kära börda;

och svettdropparna pärlade ned för hennes ansikte, ty det var hett i skogen.

— Jag är så törstig, mamma! klagade den lilla flickan.

— Älskade barn, giv dig till tåls, så får du vatten när du kommer fram.

Och hon kysste den lillas torra små läppar, och då log barnet, glömmande sin törst.

Men solen brände och luften stod still i skogen.

— Nu får du försöka gå litet, sade modren och satte ner barnet.

Men den lilla foten vek sig, och barnet kunde icke gå.

— Jag är så trött, mamma! klagade barnet och satte sig ner för att gråta.

Men på marken växte de vackraste små klockor av rosenrött, som doftade mandel; och barnet hade aldrig sett sådana små blommor förr; och så log hon igen så att modren blev stärkt i sitt sinne och kunde fortsätta vägen med barnet på armen.

Nu voro de vid första grinden, och gingo genom den, samt lade hanken noga på.

Då hördes ett skrik som ett högt gnäggande; och en lös häst rusade fram, ställde sig mitt på vägen och skrek; och vid hans skrik svarades i skogen från höger och vänster och runtom; och det dånade i marken, knakade i grenar och smällde i stenar. Och de övergivna stodo där mitt ibland en skara lösa hästar.

Barnet gömde sitt ansikte vid modrens bröst och hennes lilla hjärta pickade av ångest som ett ur.

— Jag är så rädd! viskade hon.

— O gud i himlen, hjälp oss! bad modren.

Då hördes en solsvärta sjunga inne i granarne; och se, i samma stund sprungo hästarne sin väg åt olika håll; och det blev tyst igen.

Så uppnådde de den andra grinden och lade på hanken.

Där låg ett trädesgärde; och solen brände hetare än i skogen. Jordkokorna lågo gråa i långa rader; men i en sluttning sågo de plötsligen kokorna röra sig, och det var ryggarne av en fårahjord.

Får äro ju snälla djur, lammen i synnerhet, men gumsen är icke att leka med, utan han är en okynnig en, som gärna anfaller dem som honom intet ont gjort. Och nu kom han mitt i vägen, hoppande över diket. Han böjde huvudet och gick baklänges.

— Jag är så rädd, mamma, sade den lilla; och hennes hjärta bultade.

— O gud nådig i himlen, hjälp oss, suckade modren och såg bedjande uppåt det blåa valvet.

Och där vilade, fladdrande som en fjäril, en liten lärka; och när hon började sjunga försvann gumsen bland de grå kokorna.

Så kommo de till tredje grinden. Nu började marken sänka sig; det blev vått om fötterna, och där var ett kärr. Tuvorna sågo ut som små gravar med vita blommor på, ullblommor eller bomullsblommor; och det gällde att gå rätt för att icke sjunka ner i dyn. Där växte svarta bär, som voro giftiga, och dem ville barnet plocka, men fick icke lov, och därför blev hon ledsen, ty hon förstod icke vad giftigt var.

Som de gingo, märktes något vitt skynke som drogs fram mellan träden; solen gömdes, och det blev ett vitt mörker omkring dem som var hemskt.

I det vita stack nu fram ett huvud med vit stjärna och två krokiga horn, och så råmade huvudet. Och där syntes flera huvuden, många, och de kommo allt närmare.

— Jag är rädd, mamma, viskade barnet. Jag är så rädd.

Modren tog ett steg åt sidan och sjönk ner emellan två tuvor i träsket.

— O gud, store, nådige, förbarma dig! ropade modren ur djupet av sin själ.

Och nu hördes vinden, den starka havsvinden gå fram genom skogen; träden böjde sig ödmjukt inför den store anden; och en ung tall lutade sig ner; det viskade något från dess krona i den övergivnas öra; och när hon med ena handen fattat i en gren, rätade tallen ut sig och lyfte den förtvivlade ur dyn.

Dimman var bortblåst i detsamma; solen sken igen, och de stodo vid den fjärde grinden. Men modren som förlorat sin hatt, torkade barnets tårar med sitt svarta hår; och då lillan log däråt, då sken det i det arma modershjärtat; hon glömde allt överståndet ont, så att hon fick nya krafter till att hinna den femte grinden. Då ljusnade det i sinnet, ty hon såg röda tegeltak och flaggor; och utmed vägen växte snöbollsbuskar och vilda rosor, två och två, alldeles som om de hållit av varandra, den vita snöbollsbusken och den skära vildrosen.

Lillan kunde nu gå; och hon plockade korgen full med blommor, som dockan Lisa skulle sova i om midsommarsnatten för att få vackra drömmar.

Så lekte de fram sin väg, sorglösa igen; ty de hade bara en björkhage kvar, så voro de framme.

Nu steg vägen uppåt en liten backe; och som de kommit upp och krökte åt höger, stod tjuren mitt på vägen.

Det var omöjligt att fly, och förkrossad föll modren ned på knä, lade barnet på marken framför sig, böjde huvudet skyddande över, så att det långa håret hängde som ett svart dok; och med sträckta händer bad hon en tyst bön. Från hennes panna droppade ångestsvetten som röda blodsdroppar ner på marken.

— O gud, bad hon; tag mitt liv, men skona den lillas!

Då hörde hon vingslag i luften; och när hon såg upp flög en vit duva inåt byn; men tjuren var borta.

När hon såg efter sitt barn, satt den lilla vid vägkanten och plockade smultron, så röda som blodsdroppar; och då förstod hon var de kommit ifrån.

De gingo genom sista grinden och vandrade inåt byn.

I sol låg den, vid en grön vik, under stora lindar och lönnar; och på en kulle syntes den vita kyrkan med den röda klockstapeln; prästgården i syrener, posthuset i jasminer och trädgårdsmästarns under en stor ek. Allt låg där så ljust; flaggorna blåste ut; små båtar kantade stränder och bryggor, och det syntes att det var midsommarafton.

Men de mötte ingen människa. Nu skulle de först gå till handelsboden att handla, och där skulle lillan också få dricka.

När de kommo dit, var boden stängd.

— Jag är så törstig, mamma, klagade barnet.

De gingo till posten! — Där var stängt.

— Jag är så hungrig, mamma.

Modren var stum, ty hon förstod icke varför det var stängt på en vardag; och varför inga människor syntes. Hon gick till trädgårdsmästarn. Där var stängt, och en stor hund låg framför porten.

— Jag är så trött, mamma.

— Det är jag också mitt barn, men vi måste söka en dryck vatten.

Och de gingo i gård ur gård; men det var stängt överallt; och barnet kunde icke gå längre, ty dess lilla fot var trött så att hon haltade. När modren såg den lilla vackra gestalten lutad på sned, då tröttnade hon också och satte sig i vägkanten med barnet i knä. Och den lilla somnade.

Då hördes en duva sjunga i syrenbuskarne; och hon sjöng om himmelrikets glädje och om jordens eviga sorg och kval.

Men modren såg på sitt sovande barn och på dess lilla ansikte, som var infattat i huvan av vita spetsar likt blombladen på den vita liljan. Och hon tyckte sig äga himmelriket i sina armar.

Men barnet vaknade och begärde dricka.

Modren förblev stum.

— Jag vill gå hem, mamma, klagade den lilla.

— Samma rysliga väg tillbaka? Aldrig! Hellre går jag i sjön, svarade modren.

— Jag vill gå hem!

Modren reste sig. Hon hade i fjärran sett unga björkar sticka upp bakom en kulle; och under det hon betraktade dem, började träden att röra sig och gå. Då förstod hon att där funnos människor som

brutit björklöv till midsommarns lövsalar; och hon tog sin väg ditåt, där hon skulle finna vatten.

På vägen dit märkte hon en liten stuga innanför ett grönt staket med vit grind; där stod dörren öppen och inbjöd så vänligt. Hon gick in genom grinden och kom i en trädgård med pioner och akelejor. Nu märkte hon att gardinerna voro nere för fönstren; och alla gardinerna voro vita. Men ett fönster i vindskupan stod öppet, och mellan ett par balsaminer stack en vit hand ut viftande med en liten vit duk, som om den viftade åt en som skulle resa.

Hon gick fram till stugukvisten; och där låg i det höga gräset en krans av grönt myrtenris med vita rosor. Men den var för stor att vara en brudkrans.

Så steg hon in på svalen och frågade om någon var inne.

Då intet svar hördes, gick hon in i stugan. På golvet stod, mitt i en skog av blommor, en svart stoftkista med silverfötter. Och i kistan låg en ung flicka med en brudkrona på huvudet.

Väggarne i rummet voro av nya furubräder, endast oljefernissade så att alla kvistarne syntes. Och i de ovala kvisthålen syntes de mörka tvärsågade kvistarne som ögonstenar.

Barnet märkte först de sällsamma väggarne och sade:

— Se så mycket ögon, mamma.

Ja, där fanns alla slags ögon; stora vältaliga, allvarliga sådana; små skinande barnaögon med ett leende i vrån; onda ögon som visade för mycket av det vita; öppna, vakande ögon, som forskade in i

hjärtat; och där satt ett stort, milt modersöga, som såg kärligt på den döda flickan; och i det ögat hängde en klar tår av furukåda, som av den nedgående solens strålar gnistrade i rött och grönt likt en diamant.

— Sover flickan? frågade barnet, som nu fått syn på den döda.

— Ja, hon sover.

— Är det en brud, mamma?

— Ja, det är en brud.

Modren hade känt igen henne! Det var den flickan, som skulle stå brud till midsommar, när sjömannen kom hem; men när sjömannen skrev, att han först kunde komma till hösten, så brast hennes hjärta; ty hon ville icke vänta till hösten, då träden fällt löven och stormarne börjat gå.

Hon hade lyssnat på duvans sång, och förstått den. När nu den unga modren gick, visste hon vart hon skulle gå.

Hon ställde den tunga korgen ifrån sig utanför grinden och tog barnet i sina armar; styrde stegen ut i nästa äng, som skilde henne från stranden. Det var ett hav av blommor som susade och viskade om hennes vita kjortel, vilken färgades av alla slagen frömjöl; humlor, bin och fjärilar lyfte på vingarne och flögo framför sjungande i ett enda brokigt guldmoln. Ner mot stranden gick hon med lätta steg.

Då såg hon ut på viken en vit segelbåt komma med spända segel rätt ner mot bryggan, men det syntes ingen vid styret. Och hon vadade vidare, badande i blommor och blomsterdoft, så att hennes vita kjortel såg ut som en blomstersäng men med mycket finare färger.

Nere i strandens pilar stannade hon; där satt

ett fågelbo mellan stam och gren; och när trädet gungade för aftonvinden, vaggades tre små dunungar, som lillan straxt ville klappa.

— Nej, mitt barn, sade modren; rör aldrig vid fågelbon.

Och just när de stodo i strandstenarne, landade den vita båten, alldeles vid deras fötter, men där fanns ingen människa i den.

Då tog hon barnet och steg ombord. Och genast vände båten och styrde ut ur viken.

När de seglade under kyrkudden, började alla klockorna ringa, men så hurtigt och glädjefullt.

Och båten gled ut ur viken och kom ut på fjärden, där öppna havet syntes.

Den lilla flickan lyste av fröjd, ty vattnet var så blått och lugnt; och det var icke vatten mer, som de åkte i, utan det var linblommor, som barnet plockade med sin utsträckta hand.

Och blommorna böjde sig och reste sig som små vågor viskande mot båtkanten. Oändlig syntes linåkern breda sig framför dem; men så sveptes de in i en vit dimma, och de hörde riktigt vågskvalp. Men ovanifrån dimman klingade lärkors sång.

— Hur kan lärkorna sjunga på havet? frågade lillan.

— Havet är så grönt att lärkorna tro det är en äng, svarade modren.

Nu skingrades dimman igen; himlen var blå som en linåker och lärkorna höjde sig.

Då fingo de se, rätt ut i havet, en grönskande ö med vita sandstränder, där vitklädda människor vandrade hand i hand. Och den nedgående solen belyste det gyllne taket på en pelargång, där vita

eldar brunno under heliga offerskålar; och över den grönskande ön sträckte sig en regnbåge i rosenrött och vassgrönt.

— Vad är det, mamma?

Modren kunde icke svara.

— Är det himmelrik som duvan sjöng om? Vad är himmelrik, mamma?

— Det är ett ställe, barn, där alla människor äro vänner, svarade modren; där ingen sorg och ingen ofrid är.

— Då vill jag komma dit, sade barnet.

— Det vill jag också, sade den trötta, övergivna, prövade modren.

Stora grusharpan.

Det låg en gång en ålkusa med sin son nere på sjöbotten invid ångbåtsbryggan, och såg på hur en gosse gjorde i ordning sitt spö för att meta.

— Se på den! sa ålkusan, så ska du få lära dig världens ondska och försåt... Se nu på'n; han har en piska i hand; och så kastar han ut snärten; där är den! Så kommer kläppen som drar neråt; där är den; men så kommer haken med en orm på! Det är den som du inte ska ta i mun, för då är du fast! Nå, det är bara dumma abborrar och mörtar som låter narra sig. Så nu vet du det!

Men nu började tångskogen med musslor och snäckor att gunga; och det hördes ett plaskande och trummande, och så sköt en stor röd valfisk fram över deras huven; han hade en stjärtfena lik en korkskruv som han arbetade med.

— Det är ångbåten! sa den gamla ålkusan. Maka åt dig!

Ja, så blev det ett fasans buller däroppe. Det trampade och klampade, när de byggde bro på två sekunder mellan båten och land. Men det var svårt att se, för de släppte ut sot och oljor däroppe.

Det var något mycket tungt på bron, så att den skrek, och några karlar satte i att sjunga:

— Å baxa med den! — För hå! hej med den! — Å! samsa tag! — För hå, hej med den! — Å, jämka m'en! — För hej med den!

Nu skedde något som var alldeles obeskrivligt. Först lät det som när sextio dalkarlar spräcka ved; så öppnades en grop i vattnet som räckte ända ner på sjöbotten, och mellan tre stenar stod ett svart skåp som sjöng och spelte så det klingade och klangade, alldeles intill ålkusan och hennes son, vilka gåvo sig ut på djupet.

Nu hördes en röst oppifrån som skrek:

— Tre famnars vatten! Det går inte! Låt en ligga, för det lönar inte ta opp det gamla skrället som kostar mer i lagning än det är värt.

Det var bergmästarn som fått sitt pianino i sjön.

Så blev det tyst; stora rödfisken slog sig ut med skruvfenan, och det blev ändå tystare. Men när solen gått ner, började blåsten; svarta skåpet ner i tångskogen gungade och dunkade mot stenarne; och vid varje stöt spelade det till, så att fiskarne i trakten kommo simmande för att se och höra.

Ålkusan kom först för att skåda; och när hon kunde spegla sig i skåpet, sade hon: — Det är ett spegelskåp!

Det var logiskt, och därför sade alla: — Det är ett spegelskåp!

Så kom en smörbult och luktade reda på ljusstakarne som blivit kvar; och det satt ännu ljusstumpar nedbrända i piporna. — Det här duger äta, sa han, bara inte snärten vore.

Så kom en stortorsk och lade sig på trampen; men då blev ett dånande ini skåpet, så att alla fiskarne flydde.

Längre kom de inte den dagen.

Till natten blev det halv storm, och spelkistan dunkade som stenläggarns jungfru ända tills solen gick upp. Då, när ålkusan kom igen med hela sällskapet, hade skåpet ändrat sig.

Som ett hajgap hade locket slagit upp; där syntes en tandrad så stor så de aldrig sett maken; men varannan tand var svart. Och hela maskinen hade svällt upp i sidorna som en romfisk; bräderna slogo bukt, trampen pekade i vädret som en sparkande fot, ljusstakarnes armar knöto sig som nävar. — Den var rälig!

— Det skiljer sig! skrek torsken och lade ut en fena, klar att vända.

— Det skiljer sig! skrek de alla.

Och nu lossnade bräderna, kistan öppnade sig, och man fick se hur hon såg ut inuti; det var det roligaste av alltsammans.

— Det är en katse! Gå inte dit! sa ålkusan.

— En vävarstol är det! sa spiggen som virkar sitt bo och förstår vävarsakerna.

— En grusharpa, sa abborn som brukade hållas under kalkbruket.

Ja, en grusharpa var det! Men där fanns så mycket grunkor och chikaner därinne som inte var likt den där de harpa grus med. Det var små manicker som liknade tår i vita ullstrumpor; och när de rörde på sig, så gick en fot med hundra benrangelsfinger; den gick och gick, men kom aldrig ur fläcken.

Det var en konstig kropp. Men spelet var slut, för benranglet kom inte åt strängarne mer, utan

fingererade i vattnet som om det knackade med knogarne för att slippa in.

Spelet var slut! Men då kom ett stim med spiggar och gick mitt igenom skåpet. Och när de släpade med sina piggar över strängarne, då spelte det igen, men på ett nytt sätt, för nu voro strängarne omstämda.

*

En rosig sommarafton straxt efter, suto två barn på ångbåtsbryggan, en gosse och en flicka. De tänkte just inte på något, kanske på lite odygd; då med ens hördes en sakta musik från sjöbotten, och de blevo allvarsamma.

— Hör du?

— Ja. Vad är det? De spelar skalor.

— Nej det är myggen som sjunger.

— Inte. Det är sjöjungfrun.

— Det finns inte någon sjöjungfru har magistern sagt.

— Det vet inte magistern.

— Ja men hör ändå.

De hörde en lång stund, och så gick de sin väg.

Ett par nykomna badgäster satte sig ner på bryggan; han såg i hennes ögon som speglade hela den rosiga solnedgången och de gröna stränderna. Då hörde de musik som glasharmonika, men i nya tonarter, sådana endast de hade drömt, de som ville göra nytt på jorden. Men det föll dem icke in att söka utom sig, ty de trodde att det sjöng inom dem.

Så kom ett par gamla badgäster som kände knepet; och de gjorde sig ett nöje att säga högt:

— Det är bergmästarns sjunkna fortepiano.

Men bara det kom nya badgäster, som icke kände sveket, så suto de och undrade och gladdes åt den okända musiken, ända tills det kom några äldre badgäster och upplyste dem om sveket. Sen gladdes de icke mer.

Men spelkistan låg där den låg sommaren ut; och spiggarne lärde ut sin konst åt aborrarne, som kunde bättre. Pianot blev ett aborrgrund för badgästerna; lotsarne satte nät omkring det, och en vaktmästare försökte en dag att torska i det. När han fått ner torsklinan med gamla klocklodet och skulle dra opp, hörde han en löpning i X-moll, och så satt kroken fast. Han lirka och röck, och slutligen fick han upp fem fingerknotor med ylle på ändarne, och det knäckte i benen som på ett benrangel. Då blev han rädd och slängde bytet i sjön, fast han visste vad det var.

Så kom rötmånan, när vattnet blev varmt och alla fiskarne gingo sin väg ut på djupet för att söka det svala. Då blev musiken tyst igen. Men augusti månsken kom och badgästerna höllo regatta. I en vit båt sutto också bergmästarn och hans fru; och de roddes sakta fram och åter av sina gossar. Som de rodde på det svarta vattnet, vilket var försilvrat ovanpå med lite mattförgyllning därjämte, hörde de en musik under båten.

— Haha! sa bergmästarn, det är vårt gamla skrälle till piano! Haha!

Men här tystnade han, då han såg sin hustru böja huvudet djupt mot bröstet, som man ser pelikanerna på bilder, liksom hon ville bita sig i barmen och dölja sitt ansikte.

Det gamla pianot och dess långa historia hade

hos henne väckt minnen ur djupet, från första matsalen de redde in, från första barnet, som lärde spela, från långa kvällarnes ledsnad, som endast kunde förjagas med de stormande tonmassorna, vilka fick hela våningen att skaka slöheten av sig, och som stämde om lynnen och satte ny glans på själva möblerna... Men den historien hör inte hit.

*

När hösten var inne och första stormen gick, då kom strömmingen i tusende tusental och sam igenom spelkistan. Det var en avskedsmusik kan man tro; fisksvalor och måsar samlades för att höra. Och den natten reste spelkistan till sjös; och så var det slut med hela härligheten.

Sjusovaren.

Kapellmästar Kreuzberg var en man som älskade att sova om morgnarne, både därför att han spelade i orkester om kvällarne och därför att han drack flera än ett glas bier innan han gick och lade sig. Han hade nog tänkt stiga opp tidigare, men han fann ingen idé med det. Sökte han en bekant på morgonen, så sov den; ville han sätta in pängar i banken, så var den stängd; skulle han låna noter i musikhandeln så var den icke öppen, och behövde han åka i spårvagnen så hade den icke börjat köra; en droska kunde han icke få så tidigt, icke en gång sitt Rapé-snus, icke något kunde han uträtta så tidigt. Därför hade han stannat vid att sova långt ut på morgnarne, och det gjorde han som han ville, ju.

Nu älskade han både sol och blommor och barn; men han fick inte bo åt solsidan för sina fina instruments skull, ty de höllo icke stämningen i soliga rum. Alltså hyrde han en våning första april, och en som låg åt norr. Det tog han noga reda på, för han bar en kompass vid klockkedjan, och han visste var Karlavagnen stod om aftnarne.

Ja; och så blev det vår, och det blev varmt så att det var en riktig välsignelse att bo mot norden. Sovrummet låg bredvid salen; och där han sov, höll

han alltid kolmörkt med persienner; men i salen fanns inga persienner, för där behövdes de icke.

Så blev det försommar och grönt. Kapellmästarn hade ätit och druckit på Hasselbacken, och sov därför mycket och gott, i synnerhet som teatern hade stängt just den dagen.

Emellertid, han sov nog gott, men det blev så varmt i rummet, att han vaknat eller trott sig vaken ett par gånger. En gång tyckte han att det brann i tapeten, men det kunde vara Burgundern han druckit; en gång kände han något hett i ansiktet, men det var säkert Burgundern; och därför vände han sig och somnade om.

Så steg han upp vid halv-tio-tiden, klädde sig och gick ut i salen för att svalka sig med ett glas kall mjölk, som alltid stod i beredskap på morgonen.

Men det var inte svalt i salen i dag; där var nästan varmt, för varmt. Och den kalla mjölken var icke kall; den var ljum, obehagligt ljum.

Kapellmästarn var icke någon vresig man, men han tyckte om ordning med allt. Därför ringde han på gamla Lovisa, och som han gjorde sina anmärkningar fogligt de första femtio gångerna — så tilltalade han Lovisa i en vänlig men något bestämd ton, när hon stack in huvudet i dörren.

— Lovisa, sade han, du har givit mig ljum mjölk.

— Nej, patron, svarade Lovisa, den var kall, men den har stått och blitt ljum.

— Du har gått och eldat då! för här är varmt i rummet.

Nej, Lovisa hade icke eldat; och Lovisa drog sig förnärmad tillbaka i sitt hörn.

Det gick väl an med mjölken; men när kapellmästarn tittade sig omkring i salen, så blev han ledsen. Han hade nämligen i ett hörn vid pianot byggt sig ett hemmets altare som utgjordes av ett litet bord med två ljusstakar av silver, ett stort fotografiporträtt av en ung kvinna, och därframför ett högt champagneglas med guldrand.

I detta glas, hans bröllopsglas — han var nu änkeman — brukade han dagligen ha en röd ros stående, till åminnelse och till offer åt den som varit hans livs sol en gång. Vinter och sommar stod en ros där; och om vintern räckte den i åtta dagar, om han nämligen klippte stjälkändan och lade litet salt i vattnet. Nu hade han i går afton satt en alldeles frisk ros i vattnet, och i dag var den vissnad, skrumpen, död, lutande huvudet mot bröstet. Det var ett ont tecken. Han visste nog vilket ömtåligt släkte de här blommorna voro, och han hade märkt hos vilka människor de trivdes och icke trivdes. Han hade i minnet huru ibland, när hans maka levde, hennes ros, som hon alltid skulle ha på sitt lilla sybord, icke ville trivas utan vissnade helt oförmodat. Och han hade iakttagit att det var just då hans sol behagade gå bakom moln, som under ett dovt mullrande upplöste sig i droppar. Rosorna ville ha frid och kärleksfulla ord, och tålde icke hårda tonfall. Musik älskade de, och han spelade ibland för rosorna så att de öppnade sig och logo.

Nu hade Lovisa ett hårt sinne, och brukade gå och gräla för sig själv när hon städade. Och hon hade ilskna dagar ute i köket, så att såsen skar sig och all maten för övrigt fick en bismak av olust som kapellmästarn genast kunde urskilja; för han

var själv ett fint instrument som kände i själen det andra människor icke känna.

Han gissade genast att Lovisa hade dödat rosen; kanske hon grälat på den stackarn, eller knuffat på glaset, eller andats ont på blomman, som icke tålde sådant. Därför ringde han igen; och när Lovisa stack in huvudet, sade han, icke ovänligt, men något bestämdare än förra gången:

— Vad har du gjort åt min ros, Lovisa?

— Ingenting! goda patron.

— Ingenting? Tror du att blomman står och dör av sig själv? Du ser ju att det fattas vatten i glaset! Det har du slagit ut.

Som Lovisa var oskyldig, gick hon ut i köket och grät, för det är ju tråkigt att bli orättvist anklagad.

Kapellmästar Kreuzberg, som icke kunde med andras gråt, lät udda vara jämnt, och köpte en ny ros till aftonen, en riktigt frisk en, utan ståltrådar naturligtvis, för det hade hans fru aldrig kunnat lida.

Och så gick han och lade sig och sov på sitt öra; tyckte nog att det brann i tapeten och att kudden var het, men somnade om igen.

När han följande morgon trädde ut i salen för att göra sin andakt vid hemmets altare — så, o ve! låg rosen avbladad utmed stjälken.

Han ville gripa till ringklockan, men hejdade sig, då han såg bilden av henne, som hans själ älskat, ligga halvt hoprullad och nerfallen till blomglasets fot.

Detta hade Lovisa icke gjort! — I sitt barnsliga sinne tänkte han: Hon, som var mitt allt, mitt

samvete och min sångmö, hon ogillar mig, hon är ond på mig; vad har jag gjort?

Ja, när han frågade sitt samvete, så fanns där ju, som det alltid finns, små skavanker, och han beslöt att skrapa ut dem, så där småningom förstås.

Och så lät han sätta porträttet i glas och ram; rosen ställde han under en glaskupa, om det nu kunde hjälpa; vilket var tvivelaktigt.

Så for han på en åttadagars resa; kom hem om natten och lade sig. Vaknade ett tag som vanligt med ena ögat och tyckte att det brann i taklampan.

När han sen kom ut i salen var där hett rent av, och det såg så avsigkommet ut. Gardinerna voro blekta; pianoduken hade förlorat färgen den också; notböckernas band voro skeva; fotogenen i taklampan hade dunstat omkring och hängde i en hotande droppe under ornamentet där flugorna brukade dansa; vattnet i vattenkaraffinen var varmt.

Men det ledsammaste av allt: hennes bild hade också bleknat, gulnat som höstgräset! Då blev han ledsen. Och när han blev riktigt ledsen tog han till pianot eller fiolen, alltefter som...

Han satte sig denna gång vid pianot, i en obestämd avsikt att spela E-moll-sonaten, Griegs naturligtvis, och hennes sonat, den bästa och största hon visste vara kommen i världen efter Beethovens D-moll, inte därför att E följer på D, utan därför att det var så!

Men pianot ville icke lyda i dag. Det var disharmoniskt, krånglade, så att han icke trodde sina fingrar eller öron vara vid humör. Men det var icke deras fel. Pianot var helt enkelt ostämt, rysligt ostämt, fastän alldeles nyligen utgånget ur stäm-

marens skickliga händer. Det var som förgjort, förtrollat!

Då grep han fiolen; och den måste ju stämmas, förstås. Men när kvinten skulle upp i höjden, så vägrade skruven; den var fasttorkad. Och när kapellmästarn tog i med hårdhandskarne, så sprang strängen med en knall och rullade ihop sig som ett torrt ålskinn.

Det var förgjort!

Men att bilden skulle blekas ut, det var ledsammast av allt, och därför drog han en slöja över altaret.

Därmed kom en slöja över det vackraste i hans liv; och kapellmästarn blev ostämd, grubblande och upphörde att gå ut om kvällarne.

Så led det fram åt midsommar. Nätterna blevo längre än dagarne; men som persiennerna höllo mörkt kunde icke kapellmästarn märka någon skillnad.

Slutligen en natt, själva midsommarnatten, vaknade han vid att salsklockan slog tretton. Det var hemskt både för att det är ett olyckligt tal och att en klok klocka icke kan slå tretton. Nu somnade han icke om, utan låg och lyssnade. Det knäppte uti salen, och så small det som när en möbel spricker. Straxt efter tassade det på golvet och så började klockan slå; och hon slog, slog, femtio slag, och hundrade. Det var hemskt!

Men nu sköt en ljusknippa in i sovrummet och kastade ut en figur på tapeten, en underlig figur som ett hak-kors; och det kom från salsdörren. Det var således ljus tänt ute i salen. Men vem hade tänt det? Och det klingade med glas, alldeles

som om gäster sutto där; champagneglas av slipad kristall; men det talades icke. Nu hördes nya ljud, som när man bärgar segel, manglar kläder, eller sådant.

Kapellmästarn måste ut för att se, och befallande sin själ i den allsmäktiges hand gick han ut.

Han såg först Lovisas kamkofta försvinna genom köksdörren; såg rullgardiner, uppdragna likväl; såg matbordet fullt med blommor i glas; o, så fullt som en gång, på bröllopskvällen, när han kom hem med sin brud.

Och se nu: solen, solen stod honom mitt i ansiktet, över blånande fjärdar och skogar i fjärran; solen hade gjort belysningen i salen och alla små skälmstyckena. Och det var hans födelsedag; och han välsignade solen som varit uppe så tidigt om morgnarne och spelat spratt åt sjusovaren. Och han välsignade hennes minne, som han kallat sitt livs sol. Det var icke något nytt namn, men han kunde inte hitta på bättre och det var gott nog.

Och rosen stod på hemmets altare och var alldeles frisk, så frisk som h o n var innan hon blev trött på släpet. Trött! Ja hon var icke bland de starka; och livet var henne för brutalt med alla sina knuffar och stötar! Han hörde ännu i minnet, när hon haft strykning eller rengöring, hur hon föll ner på soffan och klagade: jag är så trött! — Stackars liten, hon hörde inte hemma här, bara gav en gästroll, och så reste hon.

Och hon saknade sol, sa doktorn, men den gången hade de icke råd till solen, ty solvåningar kosta mera.

Men nu hade han sol utan att han vetat det, och han stod mitt i solen, men det var för sent. Midsommar var över, och solen skulle gå sin väg igen; bli borta ett år och komma igen. Det är så underligt alltihop!

Lotsens vedermödor.

Lotskuttern låg på slaget utanför sista fyren; vintersolen hade gått ner för länge sedan och det gick hög sjö, riktig havssjö. Då signalerade förgasten: seglare i lovart!

Ute till sjöss syntes en brigg som brassat back, hissat lotsgös; han ville följaktligen i hamn.

— Passopp! kommenderade mästerlotsen vid roret. Den där blir svår att ta i sån här sjö; men du, Viktor, vi taschar honom på lä-låring, så får du kasta dig opp i riggen var du kan komma åt... Nu vänder vi! — Klart!

Kuttern vände fint och höll ner på briggen som låg och högg.

— Konstig kropp som inte brassar fullt! — Ser ni något ljus om bord? — Nej! — Och ingen lanterna på förtopp. — Fullt! — Passopp Viktor!

Kuttern kom för fullt; Viktor stod på lovarts ledstång; och när en stor sjö lyfte båten nästa gång, satt Viktor uppe i briggens vant, under det kuttern gick vidare, vände och höll ner på inseglingsfyren.

Viktor satt halvvägs till salningen och pustade ut innan han gav sig ner på däck. När han kom ner, gick han straxt till roret, där hans plats ju var, men man kan tänka sig hans förskräckelse, då

han icke fann någon vid ratten. Han ropade hallå, men fick intet svar.

— De sitter väl och super därinne, tänkte han och gick till kajutsfönstret. Nej, där fanns ingen! Han gick för över, till kabyssen och skansen, men där fanns icke heller ett liv. Då begrep han att fartyget var övergivet, antog det var läck och att det befann sig i sjunkande tillstånd.

Han tittade nu först efter lotskuttern, men den hade försvunnit i mörkret.

Att styra på land var omöjligt, ty att hala brassar, gårdingar och boliner, och samtidigt stå till rors, det var inte att tänka på.

Här var ingenting att göra, bara låta driva, fastän det drev ut till sjöss.

Glad blev han inte, men en lots är beredd på allt; och nog skulle någon seglare komma förbi bara han fick ljus för att kunna ge signal. Därför gick han till kabyssen att söka tändstickor och en lanterna. Fastän sjön var mycket hög, märkte han ingen rörelse på fartyget, vilket förvånade honom. Men ändå mer förvånad blev han, när han kom för om stormasten, och såg att han gick på ett parkettgolv med en lång gångmatta, som var vit och blå i ett smårutigt mönster. Han gick och gick, men mattan ville aldrig ta slut, och någon kabyss såg han icke mera till. Det var hemskt visserligen, men på samma gång roligt, ty det var nytt.

Mattan var icke slut, när han befann sig vid ingången till en passage med butiker som voro upplysta. Till höger stod en personvåg och en automat. Utan att tänka sig för, ställde han sig på vågen och stoppade ner slanten. Som han visste att han vägde

åttio kilogram, måste han le, när visaren angav bara åtta kilo. Antingen pekar vågen galet eller har jag kommit till en annan planet, som är tio gånger större eller mindre än jorden, tänkte han, för han hade gått på navigationsskolan och läst astronomi.

Nu skulle han se vad som låg i automaten!

När slanten fallit, sprang en lucka opp och ut ur den stacks ett brev i hans hand. Det var ett vitt kuvert om det, med ett stort rött lack; men sigillet kunde han icke läsa, och det var också detsamma när han inte visste vem det var ifrån. Han bröt brevet emellertid och läste... underskriften först som man ju brukar. Där stod... ja, det ska vi få veta sedan. Nog av, han läste brevet tre gånger, och stoppade det sedan i sin bröstficka, med en mycket tankfull min; mycket!

Så gick han vidare in i passagen, men höll sig numera samvetsgrant mitt på mattan. Där fanns alla möjliga slags butiker, men inte en människa syntes, varken innanför diskarne eller utanför. När han gått en stund, stannade han framför ett stort fönster, innanför vilket syntes en hel utställning av snäckor. Som dörrn stod öppen klev han in. Från golv till tak voro hyllor med snäckor av alla slag samlade från jordens många hav. Ingen fanns därinne, men det låg tobaksrök som en ring på luften och tycktes nyss vara utblåst av någon som roat sig med att blåsa ringar. Viktor som var en munter ture stack fingret genom ringen och sade: — Hej! nu är jag förlovad med fröken Tobak! Då hörde han ett underligt ljud som av en klocka, men där fanns ingen klocka, utan i stället märkte han att det var en nyckelknippa som gav ljudet. En av nycklarne syntes

nyss vara stucken in i kassalådan, och de andra nycklarne dinglade fram och åter med pendelns regelbundna rörelse, och därmed hölls det på en stund. Så blev det tyst, och när det blivit alldeles tyst, hördes ett stilla susande som när vinden går genom tackel, eller ångan strömmar genom ett smalt rör. Det var snäckorna som susade; men som de voro olika stora, blevo sustonerna också av olika höjd, och det lät som en hel orkester av sus. Viktor som var född på en torsdag och därför kunde tyda fåglalåt, spetsade sin öronmussla för att fatta vad de susade, och efter en stund kunde han förstå vad de sade:

— Jag har det vackraste namnet, sade en, för jag heter Strombus pespelicanus.

— Jag är den vackraste! sa purpursnäckan, som heter murex och något konstigt till.

— Jag sjunger vackrast! sa tigersnäckan som kallas så, för att hon ser ut som en panter.

— Tyst, tyst, tyst, sa trädgårdssnäckan, jag är den som köpes mest, för jag ligger på rabatten på sommarnöjena. De tycker jag är tråkig, men de måste ha mig ändå. Men om vintern ligger jag i vedboden i ett kålfat.

— Det var ett fasligt sällskap som bara lovsjunger sig själva, mente Viktor, och för att förströ sig, tog han en bok vilken låg uppslagen på disken. Som han hade ögonen med sig, märkte han straxt att sidan 240 var uppe, och att kapitlet 51 började på vänstra sidan. Ovanför kapitlet stod som motto en vers ur Coleridge; och dess innehåll slog honom som en blixt. Med rodnad på kinderna och återhållen andedräkt läste han... ja det ska vi tala

om sen, men det handlade icke om snäckor, så mycket kan vi ju säga nu.

Stället behagade honom emellertid, och han satte sig ner, dock icke för nära kassalådan, ty det är ett farligt grannskap. Och så började han tänka över alla dessa underliga djur som gingo på sjön, de som han; varmt hade de icke på sjöbotten, men svettas gjorde de, och när de svettades kalk så blev det straxt till en ny tröja. Och de vred sig som maskar; somliga vred sig åt höger, och andra åt vänster, men det var klart, för de skulle åt något håll vrida sig, och alla kunde inte vara lika.

Då hördes en röst innifrån bodkammaren genom den gröna gardinen:

— Ja, det där vet vi, men det vi inte vet, det är: att örats snäcka är en Helix och att småbenen på trumhinnan på håret liknar djuret ini Limnæus stagnalis, för det står i boken.

Viktor som genast förstod att han hade med en tankeläsare att göra, svarade vänligt men brutalt, och utan att röja någon förvåning, genom gardinen, han också:

— Det vet vi, men v a r f ö r vi ha en Helix ini örat, det vet inte boken lika litet som snäckhandlaren kan säga...

— Jag är ingen snäckhandlare, röt den osynlige inifrån kammaren.

— Vad är ni då? röt Viktor tillbaka.

— Jag är... ett troll!

I detsamma gläntades på gardinerna, och ett huvud stack fram så fasligt att vilken annan än Viktor skulle ha tagit till benen. Men han, som visste hur troll skulle behandlas, tittade först på

det rödglödgade piphuvudet, ty så såg trollet ut, där det stod och blåste ringar i gardinspringan. När en rökring kom nära, tog Viktor den på fingret och kastade den tillbaka.

— Du kan kasta ring, du, sade trollet hånfullt.

— Jo något, svarade Viktor.

— Och inte är du rädd heller!

— Det får inte en sjöman vara, för då tycker ingen flicka om honom.

— Hör du, du som inte är rädd, gå litet längre in i passagen, får vi se om du inte blir rädd.

Viktor som fått nog av snäckorna, begagnade tillfället att avlägsna sig utan att synas fly, och gick nu ut ur butiken, men baklänges, för han visste att man aldrig skall vända till ryggen, emedan den är ömtåligare än bröstet nånsin kan bli.

Och så började han gå igen, följande den blåvita mattan. Passagen var icke rak, utan gick i krokar så att man aldrig såg slutet på den; och alltid var där nya butiker, men intet folk; och butikägarne syntes inte. Men Viktor som lärt av erfarenheten förstod att de höllo sig inne i bodkamrarne.

När han kom till en parfymbutik, som doftade likt ängens och skogens alla blommor, tänkte han: jag går in och köper mig en flaska eau de Cologne till min fästmö. Sagt och gjort! Butiken var ganska lik snäckbutiken, men lukten var så stark, att han fick huvudvärk och måste sätta sig på en stol. Särskilt var det en bittermandeldoft som gav öronsusning, men lämnade en fin smak i munnen som av körsbärsvin. Viktor som aldrig var rådlös, tog upp sin mässingdosa med spegel, och lade in en pris grovsikt, vilket klarade opp hjärnan och tog

bort huvudvärken. Därpå knackade han i disken och hojade:

— Hallå, är det någon där?

Intet svar följde. Då tänkte han: jag går väl in i kammarn och gör opp min affär. Han lade högra handen på disken, tog sats och var med ett hopp på andra sidan. Därpå sköt han undan gardinerna och tittade in i kammarn. Där såg han en syn, som fullständigt bländade honom. På ett långt bord med persisk duk stod först ett orangeträd med blommor och frukter, och de blanka löven liknade kamelians. I rader voro slipade kristallglas uppställda med alla jordens välluktande blommor, från jasminen, genom tuberosen, violen, konvaljen, rosen, ända ner till lavendeln. På ena ändan av bordet, till hälften dolda av orangen, såg han två små vita händer under uppkavlade klädningsärmar syssla med en liten destillationsapparat av silver, men av damen såg han icke ansiktet, och hon såg icke honom heller. Men när han märkte att hennes klädning var gul och grön, förstod han att det var en löfjerska, ty gul och grön är Sphinx-fjärilns larv som också kan förvända synen. Det som är bak hos honom ser ut som det vore fram, och där har han ett horn som enhörningen, så att han skrämmer sina fiender med det falska ansiktet, under det han äter med det som ser ut som baken.

Viktor tänkte: här blir nappatag, men börja du! Mycket riktigt, vill man ha folk att tala, så tiger man bara.

— Är det herrn som söker sommarstället? frågade damen och trädde fram.

— Ja, det är jag, svarade Viktor för att icke

vara svarslös, ty han hade aldrig tänkt på något sommarnöje till vintern.

Damen blev förlägen, men var skön som synden och kastade en förtrollande blick på lotsen.

— Ja, det är icke värt att du söker förtrolla mig, för jag är förlovad med en bra flicka! sade lotsen och såg på henne mellan ringfingret och långfingret som häxor, när de ska döva domaren.

Damen var ung och skön upptill, men nertill från midjan var det något mycket gammalt, som om hon var hoplappad av två stycken.

— Nå, låt mig se på stället, sa lotsen.

— Var så god, svarade damen och öppnade en dörr i bakgrunden.

De gingo ut, och befunno sig i en ekskog.

— Mitt igenom skogen, bara, så äro vi framme! sade damen och bad lotsen gå först, ty hon ville naturligtvis inte vända ryggen till.

— Det är väl här som tjurn går, kan jag förstå, sade lotsen, som hade tankarne med sig.

— Du är väl inte rädd för tjurn? svarte damen.

— Vi får väl se på'n, mente lotsen.

De gingo över bergknallar och trädrötter, träsk och svedjor, fällen och milbottnar, men Viktor måste vända sig om ibland och se efter om hon var med, ty han hörde icke hennes steg; och även när han vänt sig om och hade henne framför sig, måste hans öga leta opp henne, ty hennes klädning i gult och grönt gjorde henne nästan osynlig.

Slutligen kommo de till en glänta eller öppen rödja i skogen, och som Viktor stod mitt på den gröna planen, kom tjurn fram som om han stått

och väntat. Han var svart, hade en vit stjärna i pannan och blod i ögonvrårna.

Som ingen flykt var möjlig, fanns endast angrepp och försvar. Viktor kastade en blick på marken, och se, där låg en gärsgårdsstör nyss huggen med en klump i ändan. Den tog han opp och ställde sig i posityr.

— Du eller jag! kommenderade han! Ett, två, tre!

Nu började dansen. Tjurn backade först som en ångbåt, och genom näsborrarne släppte han ut ånga, rörde på svansen som en propeller; och så gick det för fullt, framåt.

Det susade i luften, och så small det som ett skott när stören träffade mitt emellan tjurens ögon. Viktor var med ett språng åt sidan, men tjuren höll kursen för fullt. Då förändrades sceneriet; till Viktors stora förskräckelse såg han odjuret styra ner mot skogsbrynet där i en ljus klädning hans fästmö skyndade fram att möta sin fästman.

Då skrek han ur djupet av sin själ: — Upp i ett träd, Anna! tjuren kommer!

Och så sprang han efter odjuret, slog honom på bakbenen på smalaste stället för att krossa en benpipa om det var möjligt. Och med övermänskliga krafter fick han kolossen att sjunka ner på marken. Anna var räddad och lotsen höll henne i sina armar.

— Vart skall vi nu gå? sade han. Vi gå väl hem?

Att fråga henne varifrån hon kom, föll honom icke in på grunder vi sedan få veta.

De gingo hand i hand, gångstigen framåt, och

voro lyckliga vid det oväntade återseendet. Men när de gått en stund, stannade Viktor plötsligt och sade:

— Vänta ett ögonblick, jag måste gå och se om tjurn, för det är synd om honom i alla fall.

Då förvandlades Annas anlete och hennes ögonvrå blev blodig. Med ett vilt elakt uttryck sade hon bara: gå, jag väntar!

Lotsen betraktade henne med sorgsna blickar, ty han hörde att hon talade osant. Men han följde henne. Hennes gång var så ovanlig dock, och han började frysa i hela vänstra sidan.

När de gått en stund till, stannade Viktor igen.

— Giv mig din hand, sade han; nej, den vänstra.

Då såg han att ringen icke fanns där.

— Var är ringen? frågade han.

— Den har jag tappat, svarte hon.

— Du är min Anna, men du är icke. Det har flugit en främmande i dig.

I detsamma gav hon honom en blick åt sidan, och han såg att det icke var en människas utan det var tjurens blodiga blick, och han förstod.

— Vik hädan löfjerska! sade han och spottade henne i ansiktet.

Då skulle man sett! Den falska Anna skiftade hamn, blev gulgrön i ansiktet som galla, sprack av ilska, och i nästa ögonblick skuttade en svart kanin bort över blåbärsriset och var försvunnen.

Nu stod han där i villande skogen, men han var icke bortkommen för det, utan tänkte: jag går väl på; kommer så själva den, så läser jag mitt fadervår framlänges, för det räcker långa vägar.

Så gick han på, och fick se en stuga. Han knackade, och togs emot av en gammal gumma;

frågade om han kunde få härbärge över natten. Gumman svarade att det kunde han få, men att det inte var något att bjuda på, för det var bara en kammare på vinden som var si och så.

— Den får vara hur han vill, nu måste jag sova.

Ja, hur de jämkade, så fick han följa med opp på vinden och in i kammaren. Där hängde en stor getingbilla ovanför sängen, och gumman bad om ursäkt för att de hade sådant främmande.

— Skadar inte; getingar äro som människorna, de äro snälla ända tills man retar dem. Kanske ni har ormar också?

— Ja, vi ha några stycken förståss.

— Skadar inte; de tycker om sängvärmen, så vi ska nog bli sams! Är det huggorm eller snok? Jag är visserligen inte noga på sällskapet, men jag föredrar snoken!

Gumman stod svarslös, när lotsen började reda i sängen och visade bestämd avsikt att sova i rummet.

I detsamma hördes utanpå det stängda fönstret ett ängsligt surrande, och en stor bålgeting försökte komma in.

— Släpp in den stackarn! sa lotsen och öppnade fönstret.

— Nej, sådan en! Gör slut på'n! skrek gumman.

— Varför ska jag det? Han kanske har ungar här som ska svälta, och så får jag ligga och höra på barnskrik, nej tack!... Kom du lilla geting.

— Han bits! gick gumman på.

— Nej vars, han biter bara elaka människor...

Och nu öppnades fönstret. In tågade en bålgeting så stor som ett duvägg: och surrande som

en bassträng begav han sig straxt upp i boet. Och så blev det tyst.

Gumman gick, och lotsen kröp i säng.

När han kom ner i stugan följande morgon fann han icke gumman där; men på den enda stolen satt en svart katt och spann; kattorna äro ju dömda att spinna därför att de äro så lata, och något ska de göra.

— Stig upp, katt, sa lotsen, för jag ska sitta.

Och så tog han katten och satte den i spisen. Men det var ingen vanlig katt, för nu började han gnistra med rygghåren så att det tog eld i spånorna.

— Kan du göra eld, så kan du koka kaffe också, sa lotsen.

Men katten är av den ullen att han icke vill det en annan vill, och nu började han fräsa och spotta så att elden slocknade.

I detsamma hörde lotsen en spade ställas mot stugväggen; och när han tittade ut, fick han se gumman som stod vid en grop hon kastat upp ute i trädgården.

— Jaså, du gräver min grav, du gamla, sade han.

Och i detsamma kom gumman in. När hon fick se Viktor frisk och sund, blev hon alldeles utom sig av förvåning; och nu bekände hon, att ingen gått levande ut ur den kammaren, och att hon därför grävt hans grav i förvägen. Men som hon såg lite illa, tyckte hon att lotsen fått en underlig halsduk.

— Ja, har du sett maken till halsduk, sa Viktor och strök med handen under sin haka.

Där satt en orm som gjort en fin knut med två

gula fläckar på; det var dess öron; och ögonen lyste som ädelstenar.

— Visa faster dina kråsnålar, sa lotsen.

Och när han kliade ormen på huvudet, så syntes båda kråsnålarne mitt i gapet.

Då föll gumman i farstun och utbrast:

— Jag ser nu att du fått mitt brev och förstått det. Du är en bra karl!

— Jaså det var ditt automatbrev, sa lotsen, och tog upp brevet ur bröstfickan. Det skall jag sätta i glas och ram när jag kommer hem.

Vet ni vad som stod i brevet? — Det stod bara så här: »Mann muss sich nie verbluffen lassen,» vilket kan översättas med: »Lyckan står den djärve bi.»

*

Anne-Marie, som hörde sin mamma sluta historien så där, frågade nu:

— Ja, men, hur kom det sig till att lotsen kunde gå från skeppet till passagen; och gick han inte tillbaka sen, eller hade han bar drömt alltihop?

— Det skall du få höra en annan gång, lilla frågvis, svarte mamman.

— Ja, men det stod också några verser i en bok...

— Vad för verser? Jaså de där i snäckbutiken... ja, dem har jag glömt bort... sa mamman. Men inte ska man fråga sådant; det är ju bara en saga, kära barn!

Fotografi och filosofi.

Det var en gång en fotograf. Han fotograferade väldigt, profiler och facer, knästycken och helfigurer, och han kunde utveckla och fixera, tona, guldbad och kopiera. Det var en huggare! Men han blev aldrig nöjd, för han var en filosof, en stor filosof och en uppfinnare. Han hade nämligen filosoferat att världen var bakvänd. Det kunde man ju se på plåten, när den låg i utvecklaren. Det som var höger på människan blev här till vänster; det som var mörkt blev ljust, skuggorna blevo dagrar, blått blev vitt, och silverknappar blevo dunkla som järn. Bakvänt var det.

Han hade en kompanjon, som var en vanlig människa, full av små egenheter. Han rökte till exempel tobak hela dagen; han kunde aldrig lära sig stänga en dörr; han stack kniven i munnen i stället för gaffeln; han gick med hatten på huvet ini rummen; han putsade naglarne mitt på ateljégolvet; och om kvällarne skulle han ha tre glas öl. Han var full av fel.

Filosofen, som däremot var felfri, hyste ovilja mot sin ofullkomlige broder, och han ville skiljas från honom, men kunde icke, ty deras affärer höllo dem ihop; och därför, att de måste hålla tillsammans,

började filosofens ovilliga känslor att övergå till ett oresonligt hat. Det var förskräckligt!

När det så blev vår, skulle det hyras sommarnöje; kompanjonen sändes ut att anskaffa sådant. Och han skaffade. Därpå reste de ut en lördagskväll på ångbåten. Filosofen satt på överdäck hela vägen och drack punsch. Han var mycket korpulent, och var besvärad av flera åkommor, såsom något åt levern; och med fötterna var det också något trassel, kanske reumatism eller sådant. Nåväl, framkomna till ort och ställe, stego de i land på bryggan.

— Är det här? frågade filosofen.

— Bara en liten bit att gå, svarte kompanjonen.

De gingo på en gångstig med trädrötter; och så var vägen slut mitt framför en gärsgård. Den måste äntras. Därpå kom en gångstig med stenar. Filosofen klagade över sina fötter, men glömde snart smärtan för en ny gärsgård, som måste äntras. Därpå försvann vägen som av sig själv; man måste gå på bara bergknallar och trampa väg i buskar och blåbärsris.

Innanför tredje gärsgårn stod en tjur, som jagade filosofen fram till den fjärde gärsgårn, varav han erhöll ett svettbad, vilket öppnade porerna. Efter sjätte gärsgården syntes stugan. Filosofen gick in, och kom ut på verandan.

— Varför är det så mycket trän? sa han. De skymma utsikten.

— Jo, de ska skydda för havsvinden, svarte kompanjonen.

— Och här ser ut som en körgård; vi bor ju mitt i granskog.

— Det är hälsosamt, sa kompanjonen.

Så skulle de gå och bada. Men det fanns ingen badstrand i filosofisk bemärkelse. Där var bara stenbotten med gyttja. Efter badet skulle filosofen dricka ett glas vatten ur källan. Det var ett rostbrunt vatten med en amper smak. Det dugde inte. Ingenting dugde. Kött kunde man icke få köpa, och fisk var det enda som fanns.

Filosofen blev mörk och satte sig under en kurbits att klaga. Men stanna måste han; och kompanjonen återvände till staden för att sköta affären under kamratens ledighet.

Sex veckor hade gått, då kompanjonen återvände till sin filosof.

På bryggan stod en smärt yngling med röda kinder och brun hals. Det var filosofen, föryngrad och levnadslustig.

Han hoppade över de sex gärsgårdarne och jagade själv tjuren framför sig.

När de kommo på verandan, sade kompanjonen:

— Du ser frisk ut, hur har du haft det?

— Jo, sade filosofen, utmärkt! Gärsgårdarne ha tagit fettet av mig; stenarne ha masserat mina fötter; gyttjan har givit mig gyttjebad mot reumatismen; den klena kosten har botat min lever; granskogen mina lungor, och kan du tänka dig, det bruna källvattnet höll järn, just vad jag behövde.

— Ja, du filosof, sade kompanjonen; av negativplåten får man en positiv plåt, där skuggorna bli dagrar igen. Om du ville ta en sådan plåt av mig, och se efter vilka fel jag saknar, skulle du icke hata mig. — Tänk efter bara: jag super inte, och därför sköter jag affären; jag stjäl inte; jag talar aldrig illa om dig; jag klagar aldrig; jag gör aldrig vitt till svart;

jag är aldrig ohövlig mot kunder; jag stiger tidigt upp om morgnarne; jag putsar naglarne för att hålla utvecklaren ren; jag bär hatten på huvet för att inte fälla hår på plåtarne; jag röker tobak för att rena luften från giftiga ångor; jag lämnar dörrarne på glänt för att slippa bullra i ateljén; jag dricker öl om kvällen för att icke falla ner i whiskyn, och jag skjuter in kniven i munnen för att slippa sticka mig på gaffeln.

— Du är verkligen en stor filosof, sade fotografen; nu ska vi vara vänner, så kommer vi att gå långt.

Ett halvt ark papper.

Sista flyttningslasset hade gått; hyresgästen, en ung man med sorgflor på hatten, vandrade ännu en gång genom våningen för att se om han glömt något. — Nej, han hade icke glömt något, absolut ingenting; och så gick han ut, i tamburen, fast besluten att icke mer tänka på det han upplevat i denna våning. Men se, i tamburen, invid telefonen, satt ett halvt ark papper fastnubbat; och det var fullskrivet med flera stilar, somt redigt med bläck, annat klottrat med blyerts eller rödpenna. Där stod det, hela denna vackra historia, som avspelats på den korta tiden av två år; allt han ville glömma stod där; ett stycke mänskoliv på ett halvt ark papper.

Han tog ner arket; det var sådant där solgult konceptpapper, som det lyser av. Han lade det på salskakelugnens kappa, och lutad över detsamma läste han. Först stod hennes namn: Alice, det vackraste namn han då visste, därför att det var hans fästmös. Och numret — 1511. Det såg ut som ett psalmnummer i kyrkan. Därpå stod: Banken. Det var hans arbete, det heliga arbetet, som gav brödet, hemmet och makan, grunden till existensen. Men det var överstruket! Ty banken hade störtat, men han

hade räddats över på en annan bank, dock efter en kort tid av mycken oro.

Så kom det. Blomsterhandeln och hyrkusken. Det var förlovningen, då han hade fickan full av pängar.

Därpå: möbelhandlarn, tapetserarn: han sätter bo. Expressbyrån: de flytta in.

Operans biljettkontor: 50 50. De äro nygifta och gå på Operan om söndagarne. Deras bästa stunder då de själva sitta tysta, och råkas i skönhet och harmoni i sagolandet på andra sidan ridån.

Här följer ett mansnamn, som är överstruket. Det var en vän, som nått en viss höjd i samhället, men som icke kunde bära lyckan, utan föll, ohjälpligt, och måste resa långt bort. Så bräckligt är det!

Här synes något nytt ha inträtt i makarnes liv. Det står, med en fruntimmershand, och blyertspenna: »Frun». Vilken fru? — Jo, den med den stora kappan och det vänliga deltagande ansiktet, som kommer så tyst, och aldrig går genom salen, utan tar korridorvägen till sängkammaren.

Under hennes namn står Doktor L.

För första gången dyker här upp namnet på en släkting. Det står »Mamma». Det är svärmodren, som diskret hållit sig undan för att icke störa de nygifta, men nu påkallas i nödens stund, och kommer med glädje, efter som hon behövs.

Här börjar ett stort klotter med blått och rött. Kommissionskontoret: jungfrun har flyttat, eller skall en ny anställas. Apoteket. Hm! Det mörknar! Mejeribolaget. Här rekvireras mjölk, tuberkelfri.

Kryddbon, slaktarn etc. Huset börjar skötas per

telefon; då är husmodren icke på sin plats. Nej. Ty hon ligger till sängs.

Det som sedan följde kunde han icke läsa, ty det börjar skymma för hans ögon, som det måtte göra för den drunknande på havet, när han skall se igenom salt vatten. Men där stod: Begravningsbyrån. Det talar ju nog! — En större och en mindre, underförstått, kista. Och i parentes var skrivet: av stoft.

Sedan stod där intet mer! Stoft slutade det med; och det gör det.

Men han tog solpapperet, kysste det och lade det i sin bröstficka.

På två minuter hade han genomlevat två år av sitt liv.

Han var icke böjd, när han gick ut; han bar tvärtom sitt huvud högt, som en lycklig och stolt människa, ty han kände att han dock ägt det skönaste. Hur många arma, som aldrig fått det!

Triumfatorn och narren.

Det var den vårkvällen 1880 som vi svenskar aldrig glömma, emedan vi fira den varje år, och det var på Blockhusudden samma oförgätliga kväll. Där stod ett gammalt par, lantfolk, enkla människor, som vandrat större delen av det knogiga livet tillsammans. De spanade utåt segelleden som låg i mörker under de tårögda stjärnorna, och de betraktade en man som i dunklet rustade med något okänt ute på bron. Länge stodo de, mycket länge; än skådande utåt mörka segelleden, än betraktande det stora ljusskenet från staden.

Slutligen sågo de en lykta ute på fjärden, två lyktor, många lyktor. Då tryckte de gamle varandras händer, och i tysthet, under stjärnorna, tackade de gud som återgivit dem deras son, vilken delat äran av den stora bragden att ha seglat runt Asien, och som ett helt år hade sörjts som död.

Han hade visserligen icke varit den främste, men han hade varit med; och nu skulle han få äta hos kungen, mottaga ordensstjärnor och bli utnämnd till något som kunde ge bröd också, sedan riksdagen redan röstat en nationalbelöning i reda pängar.

Lyktorna blevo större och kommo närmare; en liten ångbåt släpade ett stort mörkt barkskepp, som

såg så enkelt ut på nära håll, liksom mycket annat stort kan göra.

Och nu syntes mannen på bron vid den sällsamma tillrustningen repa eld på en tändsticka.

— Vad kan det vara? sa gubben. Det ser ut som stora, stora stearinljus.

Och de gingo närmare för att se på't.

— Det ser ut som en gistgård till fiskbragder, sa gumman, som var från kusten.

Ratsch! Its-ch! Si-si-si-si! sa det! Och de gamla stodo omvärvda av eldar och lågor.

Upp mot himlens stjärnor rusade nu hela eldkvastar, som högst upp tände nya stjärnor, att om en stjärnkikare sett dem från observatorium, han skulle trott att det kommit nya sådana på himlavalvet.

Det kom verkligen nytt, på himmelen och på jorden med det året 1880, ty det kom nya tankar i nya sinnen, och nytt ljus och nya upptäckter. Ogräs kom ju också med det nya vetet, men ogräset skall stå där, ge fukt och skugga, för att vid skördeanden skiljas från vetet. Men med skall det vara, för det hör till, som agnarne till kornet.

Det var en riktig raketkista i alla fall; och när röken skingrats — för röken hör till elden — så var ståten förbi.

— Det hade allt varit roligt fått vara med i stan i kväll! sa gumman.

— Inte! sa gubben. Vi hade bara skräpat, och ringa folk, som tränger sig fram, få så lätt ett anseende av högfärd. Gossen träffar vi alltid i morgon när han blir ledig från fästmön, som är närmare till'et än vi.

Det var ju förståndigt sagt av den gamle, och de gamle ska ha förstånd, för vem skulle annars ha det?

Och så gick de till stan!

*

Nu ska vi se hur sonen fick det!... Han var sjömätare ombord, och hade mätt havets djup, landets höjd och himmelens skenbara rörelse; han kunde säga hur mycket klockan var, bara han såg på solen, och han visste hur långt de hade rest, när han kikade på stjärnorna. Det var en väldig man, och han tyckte också han hade hand om både himmel och jord, att han mätte ut tiden och ruckade evighetens ur. När han nu varit gäst i konungens gård och fått stjärna på rocken, så kände han ju att han var liksom förmer än de andra; han blev inte precis högfärdig mot sina fattiga föräldrar eller sin fästmö; men de tyckte så förstås, fast de sa ingenting. Och kanske han var lite stram, ty det hade han anlag för.

Nå! Nu voro de stora festligheterna i huvudstaden förbi, och studentstaden ville också hylla de hemkomna hjältarne. Och så reste de dit.

Studenterna äro nu ett aparte folk som bara läser i böcker hos doktor allvetande, och därför tro de att de vet mer än andra. Och de äro ungt folk och därför tanklösa och grymma.

När nu de gamla doktorerna på middagen hållit sina förståndiga och aktningsfulla tal till sjöfararnes ära, så skulle studenterna på eftermiddagen göra ett festtåg.

Sjömätaren satt på en balkong med sin fästmö

invid de andra storgubbarne; det ringde i kyrkklockorna, sköts med kanonerna; det trumpetades, trummades, flaggades och viftades. Och så kom tåget.

Först syntes ju skeppet, med matroser och allt; så kom det valrossar och isbjörnar med det som ska vara till; så kommo utklädda studenter som föreställde hjältarne. Den Store själv var där med sin päls och sina glasögon. Inte var det riktigt aktningsfullt, kan tänka, och äran var ju si och så att bli avritad på det sättet; men det fick gå! Välment var det i alla fall. Så kom den, och så kom den, alla föreställda av utklädda studenter.

Sist kom sjömätarn. Han var visst icke någon vacker karl, men det behöver icke en karl, bara han är en duktig sjömätare eller något annat duktigt. Men så de hade ritat till honom! En riktig fuling och grinolle hade de utvalt till hans ställföreträdare. Det gick väl an; men naturen hade givit honom den ena armen för kort, och det hade de också satt ut. Och det var fult gjort, för ett lyte det är något man inte rår för.

Men när narren som spelte sjömätarn kom fram till balkongen, så sa han något på skånsk brytning som skulle göra sjömätarn löjlig, därför att han var skåning. Och det var dumt gjort, ty var och en talar sitt landsmål som han lärt av sin mor, och det skall äras.

Att allt folket skrattade var ju bara artighet, då man blev road gratis, men att fästmön blev sårad i sitt hjärta, det var i sin ordning, ty hon ville icke se sin blivande make förlöjligad. Sjömätarn blev mörk och stum inom sig. All festens glädje var

borta för honom. Men han fick icke visa det, ty då skulle han anses dum som inte förstod skämt. Men så kom det värsta! Narren dansade fram och gjorde ett apspel som skulle vara en rebus på sjömätarns namn, det tillnamn som han ärvt av sin far och det förnamn han fått i dopet av sin mor, och det var honom som heligt, och han ville aldrig ändra det, fastän det var litet braskande.

Då ville han resa sig och gå, men fästmön höll honom kvar, och han blev sittande.

När upptåget var förbi och alla på balkongen reste sig, gick Den Store fram till sjömätarns fästmö, lade en vänlig hand på hennes axel, och sade med sitt goda leende:

— De har ett konstigt sätt här i landet att fira sina Storheter. Men det får man tåla!

På aftonen blev en ny fest, där sjömätarn också var med; men hans nöje var borta, och han kände sig så liten, så utskrattad som han blivit; han var ju mindre än narren, vilken gjort lycka som upptågsmakare; och därför var han modstulen, orolig för framtiden, tvivlande på sig själv. Och vart han gick i den stora trädgården, såg han sin vrångbild i narren som var överallt. Och han såg sina fel förstorade, sin högfärd aldra mest, sin stortalighet härmad; och det värsta var att hans hemliga tankar och böjelser voro röjda.

På tre plågsamma timmar hade han hunnit gå igenom sitt samvetes räkenskapsbok; och det ingen människa vågat säga honom, det hade narren sagt. Det är ju gott att känna sig själv; Sokrates kallar det till och med för det högsta goda; och mot slutet av den aftonen hade sjömätarn övervunnit sig,

erkänt inför sig själv sina svagheter och beslutat ändra sig.

Så gick han förbi en grupp och hörde en röst bakom en häck.

— Det är märkvärdigt vad sjömätarn ändrat sig till sin fördel! Han är ju en riktigt hygglig människa.

Detta gjorde honom gott i hjärtgropen. Men det som gladde honom i själens botten det var ett ord av hans fästmö.

— Du är så snäll i afton, och därför är du så vacker!

Han vacker? Det var ju ett underverk, och sådana ske ju icke numera, men han måste tro på det, då han visste han var ful.

Slutligen klingade Den Store i bålen och höll ett tal, som började ungefär så här:

— När den Romerske Segraren höll sitt triumftåg, stod alltid en slav bakom honom på vagnen, ropande till fältherren under det han hyllades av Senaten och folket: »Kom ihåg att du blott är en människa!» Och bredvid segrarens fyrspann gick en narr, som förringade triumfens värde med sina smädelser, och neddrog triumfatorns karaktär med sina nidvisor. Det var en gammal god sed, ty intet är människan så farligt som att tro sig vara en gud, och intet är gudarne så misshagligt som människors övermod! — Mina unga vänner; den bragd som vi hemvändande utfört, har kanske blivit överskattad; segerns rus har nog stigit oss åt huvudet, och därför var det välgörande att i dag se ert narrspel; icke som om jag ville avundas narren hans roll, eller låta mig förledas tro på era vackra avsikter, långt

därifrån, men jag tackar er i alla fall för den något egendomliga hyllning ni bragt oss. Den skall lära mig, att jag ännu har mycket kvar att erövra, och den skall alltid påminna mig, när förgudningen frestar, att jag blott är en människa!

— Bravo! skrek sjömätarn.

Och festen fortgick ostörd i uppriktig fröjd och gamman, ostörd till och med av narren, som skamsen dragit sig undan och försvunnit.

Det var sjömätarn och Den Store! Nu ska vi se hur det gick med narren!

Narren, som stått vid bordet under Den Stores tal, hade fått en blick av sjömätarn, en sån där blick som likt en liten eldpil kan tända på en stor fästning. Och narren var besatt som om han fått eld i kläderna, när han gick ut i natten. Han var ingen snäll man. Narrar och bödlar äro visserligen folk de också, men icke av vårt bästa. Många fel och svagheter hade han också, som vi alla, men dem förstod han dölja. Nu skedde något märkvärdigt. Genom att hela dagen ha härmat sjömätarn, och under inflytande av ruset, hade han så krupit in i sin roll, att han icke kunde komma ur den igen; och som han framställt sjömätarns fel och svagheter hade han liksom fått dem i sig; och sjömätarns omtalade blick hade stött ner dem i botten på hans själ liksom laddstaken stöter ner krutladdningen. Han var laddad av sjömätarn, och därför började han skräna och bli stortalig när han kom ut på gatan. Men den gången hade han otur. Det kom nämligen en poliskonstapel och bad honom vara tyst. Narren svarade något roligt, med sjömätarns skånska brytning. Kan man tänka sig! Konstapeln, som råkade

vara från Skåne, tog illa vid sig och avförde narren till finkan. Nu ha narrar lika svårt att förstå allvar som polisen att förstå skämt, och därför gjorde narren våldsamt motstånd mot förrättningen, med den påföljd att hasselkäppen kom fram, och det blev rapp! rapp! rapp!

Och så släpptes han!

Nu tycker man ju att det kunnat vara nog med bestraffningen, men det var icke!

Narren kände sig långt ifrån förbättrad av tuktan; snarare förbittrad i sitt sinne, gick han ut på krigsstråt som en Siouxindian, för att se vem han kunde hämnas på.

Slumpen eller någon annan, ledde hans steg ner på Tullgatan och in i ett bondkvarter. Kring ett bord på gården sutto bönder och mjölnare, drickande de store männens skål vid en lykta. När de fingo se narren, togo de honom för sjömätarn, och de blevo högligen fägnade, när han ville vara så gemen och dricka ett glas med dem.

Nu flög sjömätarns högmodsande in i narrens krutkammare och han tog eld. Han talade stora ord om sina bragder: huru han varit den, som lett expeditionen; ty hade icke han mätt havets djup, skulle de satt på grund; och hade icke han läst på stjärnorna, skulle de aldrig ha kommit hem.

Smack! sa det. Narren hade fått ett ägg mitt mellan ögonen.

Och mjölnaren talade så här:

— Sjömätarn är en skrävlare; det visste vi förut, och det är han som skrivit i bladet att Den Store var en humbolt!

Nu flög sjömätarns andra svaghet in i narren, och han talade det icke sant var:

— Den Store är en humbug!

Det där var för mycket, och gick inte i bönderna. De gjorde en resning; och därpå najades narren med en oxtöm vid en fylld mjölsäck. Med finaste siktat vetemjöl sminkades han i ansiktet; med en ljusbrand från lyktan ritades han. Och under tiden sydde en mjölnardräng fast honom vid säcken med en skärnål och ett segelgarn.

Men det var inte slut ännu. Med lyktan i spetsen drog bondehären kärran, mjölsäcken och narren, ut på gatan upp till stora torget.

Och där visades narren för folket som skrattade. Det var rätt åt honom!

När han kom loss, gick han avsides för sig själv och satte sig på en trappa att gråta. Stora karlen grät. Det var nästan synd om honom.

När träsvalan kom i getapeln.

Står man vid hamnen där ångbåtarne ligga, och ser man utåt sjön, så synes till vänster ett berg som är alldeles övervuxet med grön ungskog, och därbakom ligger ett stort hus, byggt i form av en spindel. Ty i mitten står en rundel, från vilken åtta flyglar springa ut alldeles som de åtta benen från spindelns runda kropp. Den som råkar in i det huset, kommer icke ut när han vill; och somliga bli där för livstiden. Det är fångahuset.

I Oskar den förstes tid var berget icke grönt. Det var tvärtom grått och kalt, ty där växte ingenting varken mossor eller styvmorsblommor, som eljes trivas på nakna hällar. Där var bara gråsten, och gråa människor som sågo förstenade ut, höggo i sten, sprängde sten och buro stenar. Bland detta stenåldersfolk fanns en som såg mera förstenad ut än de andra. Han var en yngling, när han i Oskar den förstes tid stängdes in i detta fångahuset därför att han dödat en människa.

Livstidsfånge var han, och på hans gråa kläder voro insydda i svart bokstäverna L. F.

Vinter och sommar gick han där på berget och knackade sten. Om vintern såg han ångbåtshamnen öde och tom; den halvrunda bron med sina pålar

gapade som en tandrad, och nu kunde han se vedskjulet, ridhuset och de två jättestora lindarne avlövade. Ibland kom en isjakt seglande förbi holmen, ibland några skridskoåkande gossar. Eljes var där öde och tyst.

När sommaren gick in, blev det gladare. Då kantades hamnen med granna fartyg, nymålade och flaggande. Då grönskade lindarne, under vilka han suttit som barn, när han väntade sin far, som var maskinist på en av de vackraste ångbåtarne.

Nu hade han icke hört vind blåsa i träd på många år, ty det växte ju ingenting på hans klippa, men i hans minne levde det där suset i Riddarholmens lindar såsom det enda han längtade efter.

Kom nu på en sommardag en ångbåt förbi holmen, då hörde han vågskvalp, kanske mässingsmusik; han såg glada ansikten, vilka förmörkades när de märkte de gråa stenmännen i berget.

Men då bannade han, över himmel och jord, över sitt öde och mänskornas grymhet. Så hade han bannat år ut och år in, och hans kamrater och han hade bannat och plågat varandra natt och dag; ty brottet söndrar, men olyckan samlar de lidande.

I början var livet onödigt grymt, och vaktarne misshandlade de fångna, godtyckligt, obarmhärtigt.

Men en dag skedde en förändring: kosten blev bättre, behandlingen blev mildare, och varje fånge fick sova i eget rum. Det var kungen själv som lossat litet på fångarnes bojor; men som hopplösheten förstenat dessa olyckliges hjärtan, kunde de icke känna något som liknade tacksamhet, utan de fortforo att banna; och de funno nu att det var roligare sova i samma rum, ty då kunde man få

prata om nätterna. Och de klagade på maten, på kläderna, på bevakningen, alldeles som förut.

En vacker dag ringde det i alla stadens klockor, i Riddarholmens mest. Kung Oskar är död, och fångarne fingo en fridag. Som de nu kunde tala vid varandra, talte de om rymningsförsök, om hur de skulle slå ihjäl vakten, och de talte även om den avlidne kungen; och illa talte de om honom.

— Han skulle ha gett oss fria, om han varit rättvis, sade en fånge.

— Eller skulle han satt in alla felande som gå lösa.

— Då hade han fått vara fängelsedirektör själv, ty hela nationen skulle ha rykit in.

Det är nu så med fångar, att de anse alla människor vara brottslingar, och att de själva råkat fast, endast emedan de haft otur.

Emellertid; det var en het sommardag, då stenmannen gick omkring på stranden och hörde på kungsringningen efter Oskar den Milde. Han letade under strandstenarne efter stensimpor och spigg; men där fanns inga; och ute i vattnet syntes varken mört eller löja; följaktligen visade sig ingen mås och ingen tärna. Då kände han förbannelsen vila över stället, som inte ens fiskarne eller fåglarne ville nalkas. Och han tänkte återigen över sitt öde. Han hade förlorat sitt namn, dopnamn och tillnamn, och hette numro 65. Ett namn som skrevs med siffror i stället för bokstäver. Han var icke mantalsskriven, betalte icke skatt; visste icke hur gammal han var. Han var icke mera människa, icke mera levande; men icke död heller. Han var ingenting. Bara någonting som rörde sig grått i berget och

som solen brände på alldeles rysligt, på kläderna, på huvudet, med det kortklippta håret, som en gång varit lockar, kammade med finkam om lördagarne av en moders lena hand. Mössa fick han icke bära i dag, ty då kunde han lättare rymma. Och när solen stack på hans hjässa, erinrade han en historia om profeten Jona som fick en kurbits av Herren för att kunna sitta i dess skugga.

— Vad han fick sen! hånade han; ty han trodde på intet gott, absolut intet!

I detsamma såg han i strandskvalpet en stor björklövsruska ligga gungande. Den var alldeles grön, med vit stam, och kunde ha fallit ifrån en lustresande ångbåt. Han drog den iland, skakade vattnet av den, och tog den med sig, långt bort i en bergsskreva, där han stöttade upp den mellan tre stenar. Och under björken satte han sig och hörde hur vinden blåste sakta i löven, som doftade av finaste harz.

När han suttit en stund i svalkan, så somnade han.

Och han drömde:

Hela berget var en grönskande lund med ljuvliga träd och doftande blomster. Fåglar sjöngo, bin och humlor surrade och fjärilar fladdrade. Men ensamt för sig själv stod ett träd som han icke kände; och det var vackrare än de andra, ty det hade flera stammar som en buske; och grenarne gjorde så fina språng och krokar som på virkningar. Och under dess blanka löv satt en liten svart och vit fågel som liknade en svala men icke var någon.

Och i drömmen kunde han ju tyda fåglalåt, och därför hörde han och förstod någorlunda vad fågeln sjöng. Och den sjöng: »Dy, dy, dy, dy, dit! Hyv,

hyv, hyv, hit! I dy, i dy, i dy dog du! Ur dyn, ur dyn, ur dyn uppstod du!»

Det handlade om dy, om död och om uppståndelse, det förstod han.

Men drömmen gick på. Han stod på klippan, ensam i brännande solen, brinnande av törst och hunger.

Alla kamraterna hade stött bort honom och hotat hans liv, emedan han icke ville vara med och lägga mordbrand i fängelset. De stodo i hop bakom och jagade honom med stenar ut på berget, så långt han kunde komma. Och nu hejdades han av en mur.

Den såg han ingen möjlighet att stiga över; i sin förtvivlan beslöt han att rusa emot muren med huvudet före och sålunda ge sig döden.

Han rusade ned utför berget; och se, i samma stund öppnades en port, en grön trädgårdsport... och... nu vaknade han!

När han tänkte över sitt läge och såg att den ljuvliga lunden inskränkte sig till björkruskan, blev han missnöjd i sitt sinne och sade för sig själv:

— Om det åtminstone varit en lind.

Och när han lyssnade, så fann han, att björken sjöng så hårt; det lät som när man risslar med sand och småsten; under det att linden kunde spela de sammetslena hjärttonerna.

Följande dag var björken vissen och gav föga skugga.

Dagen därpå voro löven torra som papperslappar och skallrade som tänder. Och slutligen stod

där i bergskrevan ett stort björkris, som erinrade så väl om hans barndom.

Då tänkte han åter på profetens kurbits, och han bannade när solen stack på hans hjässa.

*

Det hade blivit en ny kung, och det blev ny fart i landets regering och bestyrelse. Och det skulle göras nytt farvatten i staden. Därför utkommenderades fångarne på pråmar för att muddra.

Det var första gången han på så många, många år fick lämna sin klippa. Och han for på vatten igen, såg så mycket nytt i sin födelsestad; såg järnvägen och ångvagnen framför allt. Och det var nedanför stationen de skulle muddra.

Så började de att hissa opp allt orent som fanns på sjöbotten. Där kom dränkta kattor och gamla skor, ruttet fett från stearinljusfabriken, färgfiber från färgeriet Blå Hand, garvarbark från garveriet, och allt mänskligt elände, som tvätterskorna i hundra år sköljt ut från klappbryggan.

Och det kom en lukt av svavel och ammoniak som var så outhärdlig, att endast en fånge kunde stå ut med den.

Men när pråmen var lastad, undrade fångarne var all denna smuts skulle avlämnas. Svaret fingo de, när båtföraren styrde kurs på deras egen klippa.

Där lastades all dyn ut och kastades på berget, där luften snart var förpestad. Och de vadade i smuts, och de smutsade sina kläder, händer, ansikten.

— Detta är helvetet! sade fångarne.

I ett par år muddrade de och lossade på klippan, som slutligen var försvunnen.

Vinterns vita snö föll varje senhöst, drog täcket med de vita lakanen över allt det orena.

Och när sista våren kom och snön smälte, så var den elaka lukten borta och dyn började se ut som jord. Den våren tog muddringen slut, och vår stenman fick nu sitt arbete inne i smedjan, så att han aldrig kom ut på klippan mer. Men en gång på hösten smög han dit och fick se något underligt.

Det växte örter på muddern. Fula, feta örter, visserligen. Mest av den som kallas Brunskära, och vilken liknar en nässla men har bruna blommor, vilket är fult, ty blommor skola vara vita, gula, blå eller röda. Och där fanns även riktiga nässlor med gröna blommor, och kardborrar, syra, tistlar, molla; alla de fulaste, brännande, stickande, stinkande örterna som människan icke älskar, och som följa sopbackar, brända tomter och mudder.

— Vi gjorde rent i sjön, och vi fick smutsen, sa fången. Det är tacken, det!

Så kom en tid, då han fördes till en ny klippa, som skulle bli fästning, och han arbetade åter i sten; sten, sten, sten!

Där miste han ena ögat, och blev slagen då och då. Och där var han så länge att den nya kungen dog och fick en efterträdare. På kröningsdagen skulle en fånge benådas och lösgivas. Och den som uppfört sig bäst och tillika kommit till klarhet om att han gjort orätt, den blev benådad. Och det blev den! Men då tyckte de andra fångarne att dem

skett orätt, ty i deras kretsar ansågs den vara en stackare som ångrat »det man inte rår för».

Och så gingo åren igen! Vår stenman var nu mycket gammal, och som han var orkeslös till tyngre arbeten fördes han tillbaka till sin klippa, och sattes att sy ihop säckar.

En dag kom prästen och stannade vid stenmannen, där han satt och sydde.

— Nå, sa prästen, ska du aldrig komma härifrån?

— Hur ska det gå till? svarade stenmannen.

— Jo, när du kommit till insikt om att du gjort orätt!

— Får jag se en människa som gör mer än rätt, så ska jag tro att jag har orätt! Men det får jag aldrig.

— Mer än rätt, det är barmhärtigheten det! Måtte du få känna den snart!

En dag blev stenmannen utkommenderad för att anlägga vägar ute på klippan, vilken han icke sett på kanske tjugo år.

Det var en sommardag igen, varmt var det och ångbåtarne surrade lustigt förbi, granna som fjärilar.

När han kom ut på udden — såg han icke mer någon klippa, utan en ljuvlig grönskande lund, där löven glittrade i vinden som småvågor på sjön. Där voro höga vita björkar och skälvande aspar, och i stranden stodo alar!

Det var som i den drömmen. Och under träden viskade gräs och nickade blommor, och där flögo humlor och fladdrade fjärilar. Och mångahanda fåglar sjöngo där, men han kunde icke tyda deras låt, och därav förstod han att det icke var en dröm.

Förbannelsens berg var vänt i välsignelse, och han kunde icke låta bli att tänka på profeten och kurbitsen.

— Detta är nåd och barmhärtighet! sade någon inuti honom, en röst eller en maning vad man skall kalla det.

Och när en ångbåt gick förbi, mörknade icke ansiktena, utan de ljusnade vid åsynen av den vackra grönskan, ja, han tyckte att någon viftade som man brukar, när man far förbi ett sommarnöje.

Han gick en gångstig framåt under susande träd. Där var visserligen ingen lind, men han vågade icke önska en lind för att icke björkarne skulle förvandlas till ris; så mycket hade han lärt sig.

Och som han gick lövgången framåt, såg han längst bort en vit mur med en grön spjälgrind. Och han hörde något spela, som icke var orgel, ty det var gladare och kvickare i rörelsen. Över muren syntes ett vackert tak till en villa, och en blågul flagga rörde sig för vinden.

Och över samma mur såg han en boll i granna färger stiga och falla; små späda röster glammade, och slamret av tallrikar och glas sade honom att man dukade ett bord.

Han kom fram till grinden och såg... Syrenerna blommade och under dem dukades ett bord; där lekte barn, där spelades, där sjöngs.

— Detta är paradiset! sade rösten till honom.

Han stod länge och såg; så länge att han, den gamle, sjönk ihop av trötthet, av hunger, av törst, av allt livets elände.

Då öppnades grinden, och ut kom en liten ljusklädd flicka. Hon bar i sin hand en bricka av silver,

och på den stod ett glas med vin, som var det rödaste han sett. Och barnet gick fram till den gamle, rakt fram och sade:

— Kom lilla gubbe, så skall du få vin.

Den gamle tog emot och drack. Det var rikemans vin, som kommit långt bort från solens länder; och det smakade som det goda livets sötma, när det är som bäst.

— Detta är barmhärtighet! sade hans egen gamla brutna röst. Men du barn skulle icke i ditt oförstånd ha skänkt mig drycken, om du vetat vem jag var. Vet du vem jag är?

— Ja; du är en fånge, förstås! svarade flickan.

— Det visste du! Och ändå... Detta är barmhärtighet.

När den gamle stenmannen vände tillbaka, så var han icke mera av sten, utan det hade börjat växa något i honom också.

Och när han vände förbi en brant, såg han ett träd med många stammar som en buske. Det var det vackraste av alla, och var en getapel, men det visste icke gubben. I trädet flög en liten orolig fågel, svart och vit som en svala, och kallas av folket för träsvalan, fast hon heter något annat. Och hon satte sig längst in i lövet och sjöng så sorgset men milt:

I dy, i dy, i dy dog du!
Ur dyn, ur dyn, ur dyn uppstod du!

Det var alldeles som i drömmen; och då förstod gubben vad träsvalan menat.

Tobaksladans hemligheter.

Det var en gång en ung flicka vid Operan. Hon var skön så att folk vände sig om på gatan, och hon sjöng som icke många.

Så kom kapellmästarn och kompositören och erbjöd sitt konungarike med sitt hjärta. Konungariket mottog hon, men hjärtat fick ligga.

Nu var hon stor, så stor som ingen! Och hon åkte i en Viktoria gatan framåt och nickade åt sitt porträtt som satt i alla bokhandlares fönster.

Hon blev ändå större, och kom på brevkort, tvålar och cigarrlådor. Slutligen hängde hennes porträtt i foajén bland de döde odödliges; och då blev hon rent ut sagt mycket uppblåst.

En dag stod hon på en brygga ute vid havet, där sjön gick hög och strömmen var stark. Kapellmästarn stod bredvid, förstås, och många andra ungherrar med. Den sköna lekte med en ros; och den ville alla herrarne ha; men blott den skulle få den som kunde ta den.

Och så kastade hon rosen långt ut i vågorna. Ungherrarne tittade så långt efter blomman, men kapellmästarn hoppade genast i sjön, sam som en mås på vågen och hade snart blomman mellan läpparne.

Då skallade en applåd från bryggan; och han som låg i sjön såg i hennes öga, att hon älskade honom. Men när han nu skulle vända till land, så kom han icke ur fläcken. Där var ström med bakvatten, men det förstod inte hon på bryggan, utan hon trodde att han lekte, och därför skrattade hon. Men han som kände dödsfaran, missförstod hennes skratt, vilket icke var något gott skratt; och han kände ett styng i sitt hjärta, och därmed var hans kärlek slut.

Dock, han kom i land med blodiga händer, som han rivit på bryggan.

— Du skall ha min hand, sade den sköna.

— Den vill jag inte ha, svarade kapellmästarn, vände ryggen och gick.

Det var majestätsbrott mot skönheten, och därför måste han dö.

Hur det gick till att kapellmästarn kom från sin plats, det vet endast teaterfolk som förstår sig på sådant. Hårt satt han, och det behövdes två år för att skaka ner honom.

Men föll gjorde han; och när hon fått undan sin välgörare, så triumferade hon, och blev ändå mer uppblåst, så att det började synas till och med. Och publiken såg under sminket att hjärtat var elakt; därför kunde den icke röras mer av hennes sång, och den trodde icke på hennes tårar eller leenden.

Det märkte hon och blev bitter. Hon regerade ännu teatern; kvävde alla som ville spira upp, och lät hugga ner dem i tidningarne.

Gunsten miste hon, men makten var henne mer; och när hon nu var rik, mäktig och nöjd, så trivdes hon med livet; och folk som trivas bli åtminstone

inte magra, snarare ha de böjelse att bli feta; och hon började verkligen bli något litet korpulent. Hon började så sakta och varligt, så att hon icke märkte det själv, förrän det var försent. Pang! Utföre går hastigt, och den här resan gick med en svindlande fart. Men tortyren hon underkastade sig hjälpte icke. Hon hade det läckraste bord i staden, men måste svälta, och ju mer hon svalt, dess fetare blev hon.

På ett år var hon ute ur leken, och fick lönen nedsatt. På två år var hon halvförgäten och ersatt av yngre. På tredje året blev hon uppsagd; och då hyrde hon en vindskammare.

— Det var en onaturlig fetma, sade regissören till sufflören.

— Det är inte fetma; det är uppblåsthet, sade sufflören!

*

Nu satt hon på vindskammarn och såg ner på ett stort plantage. Där stod en tobakslada också, och den tyckte hon om, för det fanns inga fönster på den, där folk kunde sitta och se på henne. Och där bodde sparvar under takpannorna; men där hängdes aldrig in tobak, emedan ingen sådan planterades där.

Sålunda satt hon hela sommarn och såg på sin lada, undrande vad den skulle vara till, ty portarne voro stängda med stora hänglås och ingen syntes gå in eller ut. Att den gömde några hemligheter anade hon, men av vilket slag skulle hon snart få se.

Det fanns av den förgångna berömmelsen ännu ett par strån som hon höll fast vid och levde på: det var hennes glansroller, Carmen och Aida, som

ännu voro obesatta, av brist på efterträderska; och i publikens hågkomst levde ännu hennes framställning, som varit utmärkt.

Nåväl, det blev augusti; lyktorna tändes igen, och teatrarne skulle öppnas.

Sångerskan satt vid sitt fönster och såg ner på ladan, som nyss blivit rödfärgad och fått tegeltak.

Så kom en man klivande i potatislanden; och han bar på en stor rostig nyckel. Han öppnade ladan och gick in.

Så kommo två män till, som hon tyckte sig känna igen; och de försvunno också in i ladan.

— Nu började det bli intressant.

Efter en stund kommo de tre karlarne ut, bärande på något stort underligt, som liknade sängbottnar eller avdelningsskärmar.

Utanför porten vände de på skärmarne och ställde dem ifrån sig på lut mot laduväggen; och där syntes en kakelugn, men den var målad, illa målad. Därpå syntes en dörr till något lantligt hus, kanske en jägares hydda. Så kom en skog, ett fönster och ett bibliotek.

Det var teaterdekorationer. Och efter en stund kände hon igen rosenbusken i Faust.

Det var Operans dekorationsmagasin, och vid denna rosenbuske hade hon själv en gång sjungit »Lilla blomma du är ju».

Ont gjorde det i det arma hjärtat, när hon förstod att Faust skulle opp, men en tröst fanns: att hon icke sjungit huvudrollen som ju är Margaretas.

— Låt gå för Faust! Men rör de vid Carmen eller Aida, då är jag död!

Där satt hon nu och såg hur repertoaren ändrades: och hon visste fjorton dagar före tidningarne vad Operan skulle ge. Det var ju alltid något roligt! Hon såg Friskytten dras fram med vargklyftan och allt; hon såg Den Flygande Holländarn med skeppen och havet; Tannhäuser och Lohengrin och många flera.

Men så kom det en dag, ty det oundvikliga måste komma. Karlarne släpade (den ene hette Lindkvist mindes hon och han skötte blockgångarne); och så kom det fram ett torg i Spanien. Kulissen stod på sned så att hon icke riktigt kunde se vad det var; men en av karlarne vickade sakta på ramen, och som han krängde, syntes baksidan, som alltid är ful. Och där stod med stora svarta bokstäver, vilka visade sig en efter en, sakta liksom för att pina henne; där stod skrivet, oåterkalleligt, tydligt: C, A, R, M, E, N. Det var Carmen!

— Nu dör jag! sade sångerskan.

Men hon dog icke, den arma, icke ens när Aida kom fram. Dock, hennes namn var utplånat ur människornas hågkomst, från bokhandlarnes fönster, från brevkorten; och slutligen försvann på ett okänt sätt hennes porträtt ur foajén.

Hon kunde icke förstå att människorna så snart glömde; det var alldeles oförklarligt. Men hon sörjde sig själv som man sörjer en död; och sångerskan, den firade, var ju död!

Så gick hon en dag ensam och spatserade på en öde gata. Där var en avstjälpning för sopor. Hon stannade utan att tänka vidare på någonting, men såg tillräckligt av förgängelsen, ty på sophögen

låg ett brevkort, och på det syntes hennes bild som Carmen.

Hon gick hastigt därifrån och grät i sitt sinne. Kom in på en tvärgata, där en liten bokhandlares fönster fick henne att stanna; hon var ju van att stanna vid sådana fönster och se efter om hon hängde ute. Men här hängde hon icke. Däremot hängde ett plakat, på vilket hon mot sin vilja läste de märkliga orden: »Herrans ansikte står över dem som göra ont, så att han utskrapar deras åminnelse av jorden.»

Dem som göra ont! Det var därför hennes åminnelse var utskrapad. Där var förklaringen på människornas glömska.

— Men kan ont icke göras gott igen? Har jag icke lidit straff nog? klagade hon.

Och så gick hon ut i skogen, där inga människor funnos. Som hon gick, förtvivlad, förkrossad, ödmjuk, såg hon en annan ensam människa som stod framför henne. Och han frågade med ögonen om han tordes hälsa.

Det var kapellmästarn. Men hans ögon talade icke förebråelser, icke förödmjukande medlidande, utan de sade fram beundran, förundran, och ömhet.

— Vad du blivit smärt och fin, Hanna, sade hans mun.

Hon såg på sig, och hon fann att det var sant. Sorgen hade bränt upp det överflödiga, uppblåsta köttet, och hon var skönare än fordom.

— Och lika ung är du! Yngre!

Det var det första goda ord hon hört på långa tider; och när det kom från honom som hon gjort så illa, då förstod hon vad en god människa var värd, och det sade hon.

— Har du din röst kvar, Hanna? frågade kapellmästarn, som icke tålde höra artigheter.

— Jag vet icke! snyftade hon.

— Kom upp i sångrummet i morgon... Ja, på Operan hos mig, få vi höra. Jag är nämligen reengagerad där...

Sångerskan kom; kom igen och kom sig fram igen.

Publiken hade förlåtit och glömt, glömt det onda; och nu är sångerskan lika stor igen, ja mycket större än förut.

Det var en uppbygglig berättelse!

Sankt Gotthards saga.

Det är lördagskväll i Göschenen i kantonen Uri, en av de fyra Urkantonerna, Wilhelm Tells och Walter Fürsts kanton. På norra sidan av Sankt Gotthard, där germanisk tunga talas, och stilla, vänsälla människor bo, som äga självbestämmelserätt i sina angelägenheter, där den »heliga skogen» står skyddande mot laviner och bergras, där ligger den grönskande byn vid en bäck, som driver kvarnhjul och håller foreller.

Nu på lördagskvällen, när aftonklockan ringer angelus, nu samlas byfolket vid brunnen under det stora valnötsträdet. Där kommer postmästarn, amtmannen och själva översten, alla i skjortärmarne och med liar på axeln. Från dagens slåtter komma de för att tvätta liarne, ty här är arbetet ärat, och självgjort är bäst. Så komma gossarne också med liar, och flickorna efter med mjölkstävorna; sist samlas de hemfödda korna av jätteras där varje ko är stor som en tjur. Fett är landet och välsignat är det; men vinet växer där icke på norra sidan av Gotthard, icke oliven heller, icke silketrädet, icke den frodiga majsen. Grönt gräs och gyllene korn, det höga valnötsträdet och den feta mangold, det är landets äring.

Värdshuset Gyllene Hästen ligger vid brunnen, nedanför ett stalp av Sankt Gotthard; och där i trädgården vid ett enda långt bord sitta de nu efter dagens arbete, de trötta slåttermännen, alla vid samma bord, utan rangordning: amtmannen, postmästarn, översten, dränggossarne med; fabrikanten, som gör halmhattar och hans arbetare, byns lilla skomakare, skolmästarn och alla de andra.

De språka om grödan och mjölkningen; och de sjunga tillsammans, sånger som klinga i enkla treklanger likt vallhornet och skällkoklockorna. De sjunga om våren och dess rena fröjder, så trofastgrönt och förhoppningsblått.

Och de dricka det blonda ölet.

Därpå stiger ungdomen upp att leka, brottas, och hoppa, ty i morgon är skyttefest med tävlingsspel, och då gäller det vara smidig.

Och därför blåstes tidigt taptot i lurarne, den aftonen, så att ingen skulle komma osövd och dåsig till festerna, där byns ära stod på spel.

*

Söndagen gick in med klockeklang och solsken; festklädda människor samlades från närliggande byar, och alla sågo utsövda och nyvakna ut. Nästan alla karlarne hade bytt lien mot bössan; flickorna och de gifta kvinnorna gåvo dem granskande och uppmuntrande blickar, ty det var för hus och hem de lärde sig skjuta; och mästerskytten visste att han skulle få öppna dansen med den skönaste.

Nu kom en väldig skrinda dragen av fyra morska hästar klädda med band och blommor; och hela

skrindan var en enda stor lövsal med bänkar ini; man såg icke människorna ini den, men man hörde sång inifrån, vacker högstämd sång, om schweizerland och schweizerfolk, det vackraste och det tappraste folket.

Så kom barnens tåg; de gingo två och två, hand i hand, som om de voro goda vänner, eller som små brudar och brudgummar.

Och när klockorna gingo, drogo sig alla uppåt kyrkan.

Men när gudstjänsten var slut, så började festen; och vid skjutbanan som var stödd mot Sankt Gotthards väldiga stalp knallade snart skotten.

Postmästarns son var byns mästerskytt, och det fanns inga tvivel om att han skulle ta priset. Han sköt sin serie, och tog fyra prickar av sex skott.

Men då hördes oppe i berget ett hojtande och knakande; stenar och grus rullade ner för branten, och man såg granarne i den heliga skyddsskogen gunga som för en storm. Snart syntes på ett stenblock med bössan på axeln och viftande med hatten den vilde gemsjägaren Andrea från Airolo, den italienska byn i kantonen Tessin, på andra sidan fjället.

— Gå icke i skogen! ropade alla skyttarne.

Andrea förstod icke.

— Gå icke i heliga skogen! berget kommer över oss! skrek amtmannen.

— Så låt det komma då! svarade Andrea och åkte i en rasande fart ned för branten. Och här är jag!

— Du kommer för sent! svarade amtmannen.

— Aldrig för sent kom jag, gentog Andrea, och

gick fram till banan, slängde geväret sex gånger till kinden och tog sex prickar.

Nu skulle han varit segraren; men gillet hade sina lagar, och man tyckte icke om det svarta, wälska folket från andra sidan berget, där vinet växte och silket blev spunnet. Där var gammal fiendskap och Andreas skott kunde icke räknas.

Men Andrea gick fram till den skönaste, som var amtmannens egen dotter, och han bad höviskt att få öppna aftonens dansgille med henne.

Den sköna Gertrud rodnade, ty hon hade ett gott öga till Andrea; men hon måste avböja hans anbud.

Då mörknade Andrea, och lutande sig framåt, viskade han i hennes öra, som därvid blev blodrött:

— Min skall du bli, om ock jag skall vänta i tio år. Åtta timmar har jag gått över berget för att råka dig, därför kom jag för sent; men nästa gång skall jag komma i tid, om jag så skall gå mitt igenom berget!

Festen var slut och dansen också. Alla skyttarne sutto utanför Gyllene Hästen, och Andrea var med; men postmästarns Rudi satt i högbänk, emedan han var mästerskytten, efter reglerna förstås, men Andrea var det i verkligheten.

Rudi ville gnabbas.

— Nå du Andrea, sade han, du är en väldig jägare; men du vet: att skjuta gemsen är ingenting mot att få den.

— Har jag skjutit den, så har jag fått den, svarte Andrea.

— Vackert ock! Barbarossas ring ha alla skjutit på, men ingen har fått den! gentog Rudi.

— Vad är Barbarossas ring! frågade en främling, som icke varit i Göschenen förr.

— Jo, svarade Rudi. Där kan du se'n!

Och han pekade uppåt bergväggen, där en stor kopparring hängde på en krok. Och han fortfor:

— Kejsar Fredrik Barbarossa brukade nämligen gå den här vägen till Italien; han gick sex gånger och lät kröna sig, både i Milano och Rom. Och som han därmed blev tysk-romersk kejsare, så lät han sätta denna ring i berget på tyska sidan till ett tecken att han vigt Tyskland vid Italien.

Och när den ringen, säger sagan, kan lyftas av haken, då är det äktenskapet upplöst, som icke var lyckligt.

— Då skall jag upplösa't, sade Andrea, såsom mina fäder löste mitt arma land Ticino från tyrannerna i Schwütz, Uri och Unterwalden.

— Är du icke schweizare? frågade amtmannen strängt.

— Nej, jag är italienare av Schweiziska Edsförbundet.

Därmed laddade han sitt gevär och lade in en järnkula. Siktade och sköt!

Ringen lyftades underifrån; och löst från haken föll den ner, Hohenstauferns, Barbarossas ring.

— Leve det fria Italien! ropade Andrea, och svängde sin hatt.

Men ingen svarade.

Andrea tog upp ringen, lämnade den till amtmannen och sade:

— Göm den ringen, som ett minne av mig, och av denna dag, då ni gjorde mig orätt.

Därpå gick han fram till Gertrud och kysste hennes hand. Och så steg han upp för berget och försvann; syntes igen och försvann i ett moln. Men efter en stund syntes han åter, högre upp. Det var icke han, ty det var hans jätteskugga på molnet; och han stod med lyftad näve, hotande, över den tyska byn.

— Det var satan själv! sade översten.

— Nej, det var en italienare! invände postmästarn.

— Efter det är sent på kvälln, sade amtmannen, skall jag berätta en regeringshemlighet, som står i tidningen i morgon!

— Hör! Hör!

— Jo, det telegraferas, att sedan fransmännens kejsare blivit fången vid Sedan, ha italienarne utjagat franska trupperna från Rom; och Viktor Emanuel går i detta ögonblick mot huvudstaden.

— Det var stort nytt. Då är det slut med tyskarnes romerska promenader! — Det visste nog Andrea efter han var så stor i snuten!

— Han måtte ha vetat mer ändå! sade amtmannen.

— Vad då? Vad då?

— Få väl se! Få väl se!

Och de fick se.

*

En dag fick de se främmande herrar komma med sina instrument och kika på berget; och det såg ut som om de kikat efter Barbarossas ring, för just

dit riktade de kikarn. Och de tittade på kompassen, liksom de inte visste var norr och söder var.

Och så blev det en stor middag på Gyllene Hästen, där amtmannen var med. Där taltes vid desserten om millioner och millioner.

En tid efteråt fick de se hur Gyllene Hästen revs ner; hur kyrkan bars bort, bit för bit och sattes opp ett stycke därifrån; de fick se hur halva byn raserades; hur kaserner byggdes; hur bäcken ändrade lopp och kvarnhjulen slopades, fabriken stängdes, kreaturen såldes.

Och så kom tre tusen svarta arbetare, som talade italienska.

Då tystnade de vackra sångerna om gamla schweizerland och om vårens rena fröjder.

I stället hördes dag och natt ett bultande; och där Barbarossas ring hade sutit, drevs en bergborr in; och så började skjutningen, ty där skulle tunneln in genom berget.

Det var nu, som man visste, ingen svårighet att göra ett hål i klippan; men det skulle sprängas två hål, ett från vardera sidan; och de båda hålen skulle råkas, jämnt som en spik, och det trodde ingen på, för det var en och en halv mil att spränga. En och en halv mil!

— Tänk om de inte råkas! Då får de börja om igen!

Men överingenjören hade sagt: De skall träffas.

Och Andrea från italienska sidan han trodde på överingenjören; ty han var själv en träffsäker karl, som vi veta. Därför inträdde han i arbetslaget och blev första man.

Det var ett arbete som passade Andrea. Solens

ljus, de gröna mattorna och de vita alperna fick han icke se mer; men han tyckte han sprängde sig en egen väg till Gertrud, den väg genom berget han i ett stortaligt ögonblick lovat komma.

I åtta år stod han ini mörkret och slet en hund. Naken stod han mest, ty där var tretti grader varmt. Ibland stötte de på en flods källa; och då levde han i vatten; ibland träffade de ett lerlager, och då levde han i smuts. Nästan alltid var luften skämd, och kamraterna stupade; men det kom nya. Slutligen stupade Andrea också, och lades in på sjukhuset. Där fick han den föreställningen, att de båda tunnlarne aldrig skulle träffas, och det plågade honom mest. Aldrig träffas.

Det låg Uribor också på salen och yrade; deras stående fråga i feberfria stunder var den:

— Tror ni vi ska träffas?

Ja, aldrig hade Tessinare och Uribor så längtat att få råkas som här, inne i berget. De visste att om de råkades där, skulle tusenårig fiendskap upphöra och de försonade falla i varandras famn.

Andrea blev frisk och kom igång igen. Han var med om strejken 1875; kastade något sten, rök in i finkan, men kom ut igen.

År 1877 brann Airolo, hans födelseby.

— Nu har jag bränt mina skepp bakom mig; och nu måste jag fram, sade han.

År 1879 blev den 19 juli en sorgens dag. Överingenjören för hela tunneln hade gått in i berget till att mäta och räkna; och som han stod där, fick han slag och dog! Mitt på banan! Där skulle han haft sin grav, som en Farao, i den största stenpyramid som finns; och hans namn, Favre, skulle varit ristat där.

Emellertid: åren gingo. Andrea samlade pängar, erfarenhet och kraft. Göschenen besökte han aldrig; men en gång om året gick han till Heliga skogen och såg på förödelsen, som han kallade det.

Han såg aldrig Gertrud, skrev icke till henne; det behövde han ej, ty han levde med henne i sina tankar, och han kände, att han fått hennes vilja.

På sjunde året dog amtmannen, i fattigdom.

— Vilken lycka att han var fattig! tänkte Andrea; och så ha icke alla mågar tänkt.

På åttonde året hände något märkvärdigt. Andrea stod som första man längst in i italienska tunneln och slog på sin borr. Luften var knapp och kvävande, så att han hade öronsusning. Då hörde han ett knäppande, som liknade den trämaskens, kallad dödsuret.

— Är min sista stund kommen? tänkte han högt.

— Din sista stund! svarade något inom honom, eller utom honom. Och han blev förskrämd.

Följande dag hörde han återigen knäppningarne, men tydligare, så att han trodde det var uret han bar på sig.

Men dagen därpå, som var en helgdag, hörde han ingenting; och nu trodde han det var örat bara; då blev han rädd och gick i mässan; och i stilla tankar klagade han över livets ostadighet. Hoppet hade svikit honom, hoppet att få uppleva den stora dagen, hoppet att få det utsatta stora priset för den första borren, som gick igenom väggen, hoppet att få Gertrud.

På måndagen stod han dock återigen främst med sin borr, men modstulen; ty han trodde icke mer de skulle råka tyskarne i berget.

Han slog och slog, men utan fart, såsom hans saktade hjärta slog efter tunnelsjukan. Då med ens hörde han som ett skott och ett väldigt brakande, men ini berget, på andra sidan.

Och nu gick det upp för honom att de råkats.

Först föll han på knä och tackade Gud; sedan reste han sig och började slå. Han slog förbi frukost, förbi middag; förbi raster och aftonvard. Han slog med vänster arm, när den högra domnat. Därunder tänkte han på överingenjören, som stupat mitt framför väggen; och han sjöng de tre männens sång i den brinnande ugnen, ty luften liksom brann omkring honom, under det vattnet dröp på hans hjässa och fötterna stodo i lera.

På slaget sju, den 28 februari 1880, föll han framstupa emot borren som flög mitt igenom bergväggen.

Ett skallande hurra från andra sidan väckte honom, och han förstod, förstod att de råkats, att hans sista mödas stund var kommen, och att han var ägare till tio tusen lire.

Då, efter en kort suck till allförbarmaren, lade han munnen till borrhålet, viskade, så ingen hörde't: Gertrud; och därpå höjde han ett niofaldigt hurra till tyskarne.

Klockan elva på natten hördes ett rungande si opp! från italienska sidan, och vid ett brak som av belägringskanoner ramlade väggen ner. Tyskar och italienare föllo i varandras famn och gräto, italienarne kysstes, och alla föllo på knä sjungande ett Te Deum laudamus.

Det var ett stort ögonblick; och det var 1880,

samma år då Stanley blev färdig med Afrika och Nordensköld med Vegafärden.

När lovsången till den Evige tystnat, steg en arbetare fram från tyska sidan och lämnade italienarne ett textat pergament. Det var en äres- och en minnesskrift till överingenjören, Louis Favre.

Han skulle först passera tunneln, och Andrea skulle föra hans äreminne och hans namn på det lilla arbetståget till Airolo.

Det gjorde Andrea troget sittande på en skjutvagn framför lokomotivet.

Det var en stor dag! Och natten var icke mindre.

Det dracks vin i Airolo, italienskt vin; och det brändes fyrverkeri. Där hölls tal, för Louis Favre, Stanley och Nordensköld; där hölls tal för Sankt Gotthard, den hemlighetsfulla bergstocken, som i årtusenden varit en skiljemur mellan Tyskland och Italien, mellan nord och syd. Ja, visserligen en söndrare, men också en samlare. Ty Sankt Gotthard har stått där och lika ärligt delat sitt vatten åt den tyska Rhen som åt den franska Rhône, åt Nordsjön som åt Medelhavet...

— Och åt Adriatiska, avbröt en Tessinare. Var så god och glöm icke Ticino som vattnar Italiens största flod, den väldiga Po.

— Bravo! Bättre! Leve Sankt Gotthard, det stora Tyskland, det fria Italien och det nya Frankrike!

Det var en stor natt! på en stor dag.

*

Följande morgon stod Andrea på ingenjörskontoret. Han var klädd i sin italienska jägardräkt, fjäder i hatten, bössa på axeln och ränsel på ryggen; vit i ansiktet och vit om händerna.

— Jaså du är nöjd på tunneln nu, sade kassaingenjören, eller penningmannen de kallade. Nå det kan ingen förtänka dig, och det är bara murarbete kvar för övrigt. Alltså avräkningen!

Penningmannen slog i en bok, skrev en lapp och räknade upp tio tusen lire i guld.

Andrea ritade sitt bomärke, stoppade guldet i ränseln och gick.

Han kastade sig på ett arbetståg; och på tio minuter var han vid den nerfallna skiljeväggen.

Eldar brunno inne i berget på båda sidor om skenorna, arbetarne hurrade för Andrea och svängde med mössorna. Det var härligt!

På tio minuter igen var han framme vid tyska sidan. Men när han såg dagsljuset i öppningen, stannade tåget, och han steg ur.

Så gick han mot det gröna ljuset, och såg byn igen, solig och grönskande; och byn låg där nybyggd, vit, strålande, vackrare än förr. Och när han gick fram hälsade arbetarne sin första man.

Rakt på ett litet hus styrde han sina steg; och under ett valnötsträd bredvid bikuporna stod Gertrud, stilla, fagrare, mildare, alldeles som om hon stått där och väntat honom, i åtta år.

— Nu kommer jag, sade han; så som jag skulle komma, mitt igenom berget! — Följer du mig till mitt land?

— Jag följer dig, vart du vill.

— Ringen har du redan; är den kvar?

— Den är kvar!

— Då gå vi med detsamma! — Nej, icke vända om; ingenting får du ta med dig!

Och de gingo hand i hand! Men de gingo icke åt tunneln.

— Upp på berget! sade Andrea, och styrde upp på gamla passvägen. Genom mörkret gick min väg till dig; nu vill jag leva i ljuset med dig, för dig!

Jubal utan jag.

Det var en gång en konung som hette Johan utan land; och skälet kan man gissa sig. Men en annan gång var det en storsångare som kallades Jubal utan jag, och skälet skall ni nu få höra.

Klang var hans namn som han fått av sin far, soldaten, och det var musik i namnet. Men han hade även av naturen fått en stark vilja, vilken satt som en järnstång i ryggen, och det är en stor gåva, det, och en att ta vara på i livets strider. Som barn redan, när han började tala, sade han icke som andra små gossar, »han» när han talte om sig själv, utan han kallade sig genast »jag». »Du har inget jag!» sa de gamle. När han blev litet äldre uttryckte han en önskan med »jag vill». Men då fick han höra på:

»Du har ingen vilja», och »din vilja växer i skogen».

Det var nu oförståndigt av soldaten, men han förstod inte bättre, för han var soldat och inlärd att bara vilja det som befälet ville.

Unge Klang fann det konstigt att han »icke hade någon vilja» fastän han hade en sådan stark sådan, men det fick ju gå.

När han blev något vuxen, frågade fadren en dag: — Vad vill du bli?

Det visste inte gossen, och han hade upphört att vilja, emedan det var förbjudet. Han hade visserligen en längtan till musiken, men det vågade han inte säga, ty då trodde han det skulle hindras. Därför svarade han som en lydig son: — Jag vill ingenting.

— Då skall du bli vintappare! sa fadren.

Om det nu var därför att fadren kände en vintappare, eller därför att vinet hade en särskild dragningskraft på honom, det kan man inte säga. Nog av, unge Klang sattes i en vinkällare, och där for han inte illa.

Det luktade så gott av rött lack och franskt vin, därnere, och det var stora välvda rum som kyrkor. När han satt vid fatet och det röda vinet rann, så blev han glad i sinnet och började småsjunga, först allehanda visor han hört.

Patronen, som levde i vin, tyckte om sång och glädje, och lät ynglingen hållas; det klingade så bra under valven. Och när han spände i med »Djupa källarvalvet», då kom det kunder ner, och det tyckte patron om.

Så kom en vacker dag en handelsresande, som förr varit teatersångare; och när han fick höra Klang, så blev han så förtjust att han bjöd Klangen ut på en kolifej om aftonen.

Och de slog käglor, de åt kräftor med dill, de drack punsch, och de sjöng framför allt.

Mellan skål och vägg och när de druckit duskål sade handelsresanden:

— Varför går du inte till teatern?

— Jag? svarte Klang; inte kan jag nu det?

— Du skall säga: jag vill! så kan du.

Det var en ny lärdom, ty sedan han var tre år, hade unge Klang inte begagnat orden »jag» och »vill».

Nu tordes han varken vilja eller önska, och han bad icke få bli frestad mera.

Men handelsresanden kom igen, många gånger, och hade storsångare med sig. Frestelsen blev för stark; och Klangen tog sitt parti en afton, då han blivit applåderad av en riktig professor.

Så tog han avsked av patronen, och vid ett glas tackade han sin vän handelsresanden, som återgivit honom självförtroendet och viljan; »viljan, denna järnstång i ryggen, som håller människan upprätt att hon icke faller ner på de fyra». Och aldrig skulle han glömma sin vän, som lärt honom tro på sig själv.

Så gick han att ta avsked av far och mor.

— Jag vill bli sångare! sa han så det klang i stugan.

Fadren tittade efter karbasen, och modren grät; men det halp icke.

— Förlora dig icke själv, min son! var modrens sista ord.

*

Unge Klang fick pängar att gå till främmande land. Där lärde han sjunga riktigt efter reglerna, och blev på några år en stor storsångare. Tjänte pängar och fick en egen direktör, som satte opp honom.

Nu blommade vännen Klang, och han kunde säga både jag vill och jag befaller. Hans jag växte

alldeles onaturligt, och han tålte icke några andra jag i sin närhet. Han nekade sig ingenting, och han förnekade sig icke heller. Men nu, när han skulle hem till sitt land igen, lärde honom direktören att det icke gick för sig att heta Klang, när man är en storsångare; han måste ta ett stiligt namn, hälst ett utländskt, för det brukades.

»Den Store» hade en strid med sig själv; ty att ändra namn var ju inte riktigt trevligt; det påminde om att förneka far och mor, och kunde se illa ut.

Men, efter som det brukades, så: fick det gå.

Han letade i Bibeln, för att finna det rätta namnet, för där stod de.

Och när han fick upp Jubal, »Lamechs son som uppfann allahanda spel», så tog han det. Det var ett gott namn och det betydde Basun efter hebräiskan. Som direktören var engelsman så önskade han att Klang skulle kalla sig mister och det gjorde han. Mister Jubal, alltså.

Det var ju rätt oskyldigt allt det där, efter som det brukades, men underligt var det i alla fall, att med det nya namnet, blev Klang en annan karl. Det gamla förflutna var liksom utplånat; och mister Jubal kände sig som född engelsman, talte med brytning, fick polisonger och höga kragar; ja, de rutiga kläderna växte fram liksom barken på trädet av sig själv; han blev stram och hälsade med ena ögat; vände sig aldrig om, när en bekant ropade an honom på gatan, och han stod alltid mitt inne i spårvagnen.

Han kände knappt igen sig själv!

Emellertid var han åter hemma i sitt land och var storsångare vid Operan. Han spelte kungar och

profeter, frihetshjältar och dämoner; och när han hade en roll att öva, var han så god spelare, att han trodde sig vara den han föreställde.

Nu gick han en dag på gatan och var en dämon någonstans, men han var också mister Jubal.

Så hörde han någon ropa bakom sig: — Klang! Han vände sig naturligtvis inte om, ty det gör inte en engelsman, och för resten hette han ju inte Klang nu längre.

Men det ropade Klang en gång till. Och så stod hans vän handelsresanden framför honom, med spörjande blickar och frågande blygt och vänligt:

— Är det inte Klang?

Mister Jubal överfölls av dämonen; visande alla tänderna och med ett öppet gap som om han tog en bröstton ur en av kraniets kaviteter, röt han ett kort: — Nej!

Då kände vännen igen honom, och gick sin väg. Han var en upplyst man, kunde livet och människorna och sig själv utantill, och han blev därför varken ledsen eller förvånad.

Men mister Jubal trodde det; och när han hörde dessa ord inom sig: »Innan hanen tre resor haver galit, skall du förneka mig,» så gjorde han som Petrus; han gick in i en portgång och grät bitterligen. Det gjorde han själv, i sina tankar, men dämonen i hans hjärta skrattade.

Sedan den dagen skrattade han mest; åt ont och gott, åt sorg och skam, åt allt och alla.

Hans far och mor visste nog av bladen vem mister Jubal var, men de gick aldrig på Operan, för de trodde att det var någonting med tunnband och hästar, och där ville de inte se sin son.

Mister Jubal var nu den största storsångaren, och han hade visserligen satt bort en stor del av sitt jag, men viljan hade han kvar.

Så kom hans dag! Det var en liten flicka vid baletten, som kunde förtrolla män, och Jubal blev också förtrollad. Så illa förtrollad att han frågade om han fick bliva hennes... (Han menade naturligtvis att hon skulle bliva hans, men så får man inte säga.)

— Du skall få bli min, sa trollerskan, om jag får...

— Du får allt! svarte Jubal.

Flickan tog honom på orden, och de gifte sig. Först lärde han henne sjunga och spela; och sedan fick hon allt vad hon ville. Men som hon var en trollerska, ville hon allt vad han icke ville, och så småningom hade hon hans vilja i sin ficka.

En vacker dag var mistress Jubal storsångerska; och så stor, att när publiken ropade in Jubal, så mente de frun och inte herrn.

Jubal ville slå sig upp igen, men att göra det på fruns bekostnad, det ville han inte, och därför kunde han inte.

Han började utplånas och glömmas.

Den lysande krets av vänner som mister Jubal samlat i sitt ungkarlshem, samlades nu i hans hem omkring fru Jubal, som bara kallades för Jubal.

Ingen såg åt mistern, ingen drack med honom; och försökte han tala, hörde ingen på honom; det var som han inte fanns, och hans hustru behandlades som om hon inte var gift.

Då blev mister Jubal ensam, och ensam gick han på kaféet.

Där kom han in en afton för att söka sällskap. Vem som hälst var han beredd hålla till godo med, bara det var en människa.

Då fick han se sin gamle vän handelsresanden sitta ensam och ha tråkigt; och han tänkte: »där har jag en människa i gamla Lundberg»; och så gick han fram till bordet och hälsade. Men då förvandlades vännens ansikte, så hemskt, att Jubal måste fråga: — Är det inte Lundberg?

— Jo!

— Känner du inte igen mig, Jubal?

— Nej!

— Känner du inte Klang, din gamle vän?

— Nej! Han är död för länge sen.

Då förstod Jubal att han var död på ett visst sätt, och han gick ut.

Dagen därpå tog han avsked från Operan och blev sånglärare med professors titel.

Så reste han till främmande land, och blev borta i många år.

Sorgen och grämelsen kom honom att åldras tidigt.

Men det tyckte han om, för då var det inte långt kvar. Dock åldrades han inte så hastigt, som han ville, och därför skaffade han sig en vit peruk med långa lockar. Och i den trivdes han, ty den gjorde honom oigenkännlig, även inför sig själv.

Med långsamma steg och händerna på ryggen gick han på trottoarerna och grundade; man trodde att han sökte någon eller väntade någon. Mötte någon hans ögon, så märkte den ingen blick i dem; försökte någon göra hans bekantskap så talte han endast om saker och ting. Och han sade aldrig

»jag», aldrig »jag tycker», utan »det synes». Han hade förlorat sitt jag, och det upptäckte han först en dag, då han skulle raka sig. Han hade tvålat in sig och skulle till med kniven framför spegeln. Han såg och såg rummet bakom sig, men sitt ansikte såg han icke. Då förstod han hur det var fatt. Och han greps av en häftig längtan att återfinna sitt jag. Den bästa delen hade han givit sin hustru, som fått hans vilja och han beslöt att söka upp henne.

När han kom till sitt land igen och gick på stadens gator i sin vita peruk, kände ingen igen honom. Men en musiker som varit i Italien, sade högt på gatan: Det är en maëstro.

Och strax kände sig Jubal som om han var en stor kompositör. Han köpte sig notpapper och började skriva ett partitur, det vill säga, han skrev upp en mängd långa och korta noter på linjerna, somliga på fiolerna förstås, andra på träblåsarne och resten på mässingen. Därpå skickade han in det till konservatoriet. Men ingen kunde spela't, för det var ingenting, bara noter.

Så gick han en dag på gatan, och mötte en målare, som varit i Paris. — Där går en modell, sa målarn. Det hörde Jubal, och han trodde straxt att han var en modell; för han trodde allt vad man sa om honom, emedan han icke visste vem eller vad han var.

När han så drog sig till minnes sin hustru som fått hans jag, beslöt han att söka upp henne. Det gjorde han också, men hon hade gift om sig med en baron, och rest långt bort.

Då blev han trött på sökandet; och som alla trötta män fick han en längtan till sina dagars upphov,

sin mor. Han visste att hon satt som änka i en kåk uppe i bergen, och dit gick han.

— Känner du inte igen mig? frågade han.

— Vad heter du? frågade modren.

— Vad din son heter, vet du inte det?

— Min son hette Klang, men du heter Jubal, och den känner jag inte.

— Hon förnekar mig!

— Som du förnekat dig själv och din mor.

— Varför tog ni viljan ifrån mig, då jag var barn?

— Din vilja gav du åt en kvinna.

— Jag måste, annars hade jag inte fått henne. Men varför sa ni, att jag inte hade någon vilja?

— Ja, det var far, kära barn, och han förstod inte bättre. Förlåt honom nu, för han är död. För resten ska barn inte ha någon vilja, men vuxna män ska ha det.

— Tänk, att du kunde reda det där så bra, mor! Barn ska inte ha't, men vuxna ska ha't.

— Hör du Gustav, sa modren; Gustav Klang...

Det var hans båda namn; och när han hörde dem blev han åter sig själv. Alla roller, kungar och dämoner, maëstron och modellen röko sin väg, och han var endast sin mors son.

Då lade han sitt huvud i hennes knä och sade:

— Nu vill jag dö! Jag vill dö!

Gullhjälmarne i Ålleberg.

Anders var född på Falbygden och hade i sin ungdom marscherat kring land och rike med alnstickan och tygpackan. Men en dag tyckte han det var bättre marschera med gevär och slita kronans kläder, och därför tog han värvning på Västgöta-Dal. Detta gjorde att han en gång blev kommenderad opp till Stockholm på bevakningstjänst.

Vännen Kask, så hette han numera, fick en dag permission; och följaktligen skulle han gå på Skansen. Men när han kom till porten, så hade han ingen femtiöring och fick alltså bli utanföre. Han titta så långt på staketet och tänkte: jag går väl omkring; allti finns det en stätta; i nödfall så äntrar jag.

Det var i solbärgan, när han följde sjölaggen och strök längs med bergroten; men staketet syntes högt upp i luften och därinnanför hördes sång och musik. Kask gick och gick, runt, runt, men såg ingen stätta, och staketet försvann inni nötskogen. Trött, slog han sig ner i backen och sprita nötter.

Då kom en furufnatt och satte svansen i vädret:

— Låt bli mina nötter! sa ekorrn.

— Ja, om du visar mig till stättan, sa Kask.

— En bit på vägen, svarte ekorrn.

Han skutta före och soldaten efter. Så var fnatten borta.

Där kom en igelkott prasslande i lövet.

— Följ mig, sa han, så ska du se stättan.

— Gakkmä sa pinnson! Nej tack!

Men igelkotten följde ändå.

Så kom huggormen. Det var en fin karl; han kunde läzzpa med tungan och göra krumbukter.

— Följ mig, sa han, zå zga du phå ze ztäddan!

— Jag följer, sa Kask.

— Men du zga vara phin; du zga inte tzrampa på mig! Jag dycker om det phina.

— Så fin karl är ju inte en soldat, sa Kasken, men jag har inte alstövlarne på, likvisst.

— Träd på'n, sa igelkotten, annars biter han dig så fint!

I detsamma lyfte huggormen på halsröstet och krokade av:

— Pass! sa igelkotten, och rök på ormen. Jag är inte så fin, men jag visar mina pinnar, jag.

Så gjorde han slut på ormen, och försvann.

Nu stod soldaten ensam i skogen och ångrade att han försmått den taggiga pinnson.

Det hade mörknat, men halvtunglet syntes mellan björklövet, och det var alldeles nedtyst.

Då tyckte sig soldaten se en stor gul hand som vinkade, fram och tillbaks. Han gick ditåt, och fick se att det var ett lönnlöv, vilket brukar gestikulera så där med fingerna, utan att man vet vad det menar.

Som han stod och tittade, hörde han en asp skälva:

— Hu, jag fryser sa aspen, för jag har blitt våt om fötterna; och jag är så rädd.

— Vad är du rädd för då? frågade soldaten.

— Jo, det sitter en pyssling ini berget.

Då förstod soldaten vad lönnen menat, och han såg verkligen en pyssling sitta ini berget och koka gröt.

— Vad är du för en? sa pysslingen.

— Jag är på Vässkötta-Dal, var är du nånstans?

— Jag är i Ålleberg, jag, sa pysslingen.

— Men Ålleberg ligger i Västergylln, svarte soldaten.

— Vi ha flyttat hit, nu! sa pysslingen.

- - Det lögst du, svarte soldaten, fick fatt i grytstjärten och lade gröten i elden.

— Nu ska vi se på Musbot, sa han och gick in i berget.

Där satt jätten vid en stor brasa och glödgade en järnstång.

— God dag, god dag, sa soldaten och räckte handen.

— God dag igen! svarte jätten och gav järnstången, så rö han var.

Kask tog emot och kramade järnet så att det väste:

— Du är varm om händerna! Vad hetter du?

— Jag heter jätten Svensk, sa trollet.

— Det var ett gammalt bra handtag, det var svenskt och nu förstår jag att jag är i Ålleberg. Kanske Gullhjälmarne sover där ännu?

— Tyst! tyst! tyst! sa jätten och hyttade med eldkäppen. Du ska få se dem, efter du är på Vässkötta-Dal; men du ska lösa min gåta först, mente jätten.

— Vill du mulbändas med en landsman, så låt gå! Men lägg bort eldgaffeln först.

— Jo, Kask, du ska säga svenska historien medan jag röker en pipnubb, så ska du få se på Gullhjälmarne sedan; hela svenska historien.

— Det maxar jag, fast jag inte var något övernöt på korpralskoln. — Jag ska dra mig till minnes lite först, ändå.

— Men det är ett villkor: du får inte nämna namn på en kung, för då blir de onda där inne; och när de bli onda, då vet du...

— Det var farlig svårt; men, tänd nubben du, så börjar jag. Här har du eld!

Soldaten gastkramade sitt huvud en stund, därpå började han:

— Ett, två, tre! Anno 1161 och där omkring blev Sverige till; ett rike, en kung och en ärkebiskop — är det nog?

— Nej, sa Svensk, det var för litet. En gång till!

— Så här då! — Anno 1359 var svenska folket färdigt, ty då sammanträdde fyraståndsriksdan och den varade med avbrott ända till 1866.

— Du som är soldat, sade Svensk, du ska väl tala lite om krig.

— Det finns bara två krig, som ha någonting att säga: och de slutades med två freder, den i Brömsebro 1645 då vi fick Härjedalen, Jämtland och Gottland, och den i Roskilde 1658, då vi fick Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän. Och därmed är svenska historien färdig; det andra var bara slagsmål.

— Nå men konstitutionerna då?

— Ja vi fick envälde 1680 och det varade till 1718; sen blev frihetstiden till 1789, då enväldet kom igen. Och så gjorde Adlersparre revolution 1809

samt lät Hans Järta skriva konstitutionen som lever än. Nu behöver du inte veta mer. — Har du rökt ur nubben?

— Tja! sa jätten. Det var jämnt skägg. Och nu ska du få se på Gullhjälmarne!

Den gamle reste sig med möda och gick in åt berget följd av soldaten.

— Gå tyst! sa jätten och visade på en riddare i gullhjälm, som satt sovande vid en klippdörr. Men i detsamma snavade Kask och slog sitt klackjärn mot en sten så att det eldade om'et. Då vaknade Gullhjälmen genast; och så kvickt som om han sovit på vakten ropade han:

— Är det tider än?

— Ännu icke! svarte jätten.

Gullhjälmriddaren satte sig ner och somnade åter straxt in.

Jätten öppnade bergväggen; och soldaten såg en stor sal framför sig. Ett ändlöst bord sträckte sig mitt genom salen, och i halvskymningen syntes den lysande samlingen av gullhjälmar sitta i karmstolar med guldkronor på ryggstöden. Vid kortändan satt en man som var huvudet högre än de andra; och hans skägg räckte ner till midjan som på Moses eller Jesaias; och han hade klubban i sin hand.

Alla tycktes sova, men icke den sömn som om natten återgiver krafter, icke heller den sömn som kallas den eviga.

— Pass nu på, sade jätten, så skall du få höra på årsmotsmässan.

Han tryckte på en stor granat i berghällen, och tusen lågor tändes.

Då vaknade gullhjälmarne.

— Vem där? frågade mannen med profetskägget.

— Svensk! svarade jätten.

— Gott namn! sade Gustav Eriksson Vasa, ty det var han. Hur långt är det lidet?

— Till året efter Kristi börd, ett tusen, nio hundra och tre.

— Tiden går, han I också gått framåt? Ären I än ett land och ett folk?

— Vi äro! Men sedan Gustav den förste har landet vuxit. Med Jämtland, Härjedalen och Gottland.

— Vem tog det?

— Jo, det skedde under drottning Kristina; men det var hennes förmyndare som tog.

— Och sedan?

— Sedan fick vi Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän.

— Det var dalern! Vem tog det då?

— Karl den tionde Gustav.

— Än sedan då?

— Sedan är det inte mer!

— Det är allt?

Nu knackade det i bordet.

— Erik den Helige begär ordet! sade Gustav Vasa.

— Erik Jedvardson är mitt namn och helig var jag aldrig. Får jag fråga Svensk var mitt Finland tagit vägen?

— Finland gick tillbaks till Ryssland på egen begäran av Anjalaförbundets män, och genom freden i Fredrikshamn 1809, då finnarne hyllade czaren.

Gustav II Adolf begärde ordet.

— Var äro Östersjöländerna? frågade han.

— Återtagna av ägarne, svarade Svensk.

— Och kejsarn, finns han kvar?

— Det finns två kejsare, en i Berlin och en i Wien.

— Två Habsburgare?

— Nej, en Habsburgare och en Hohenzollare och det kallas för Tysklands enhet, sa Bismarck!

— Ofattligt! — Och katolikerna i norra Tyskland äro de omvända?

— Nej! katolikerna äro majoritet i nordtyska riksdagen, och Berlinerkejsarn inverkar för närvarande på kardinalkollegiet för att få bestämma påvevalet.

— Finns påven kvar då?

— Ja väl finns han kvar, fastän det dog en nyss.

— Och vad vill Brandenburgarn i Rom?

— Det vet man inte; några säger att han vill bli romersk-tysk kejsare av evangeliska bekännelsen.

— En synkretist-kejsare som Johan Georg av Sachsen drömde om. Nu vill jag inte höra mer. Försynens vägar äro underbara och vi dödlige, ja, vad äro vi? Stoft och aska!

Carl XII begär ordet.

— Kan Svensk säga mig vad Polen nu är?

— Polen finns icke mer. Det är delat!

— Delat? Och Ryssland?

— Ryssland firade nyligen Petersburgs grundläggning, och borgmästarn i Stockholm gick med i processionen.

— Som fånge?

— Nej, som inbjuden. Alla nationer äro numera

lite vänner, och i Kina har nyligen en fransk armékår godvilligt stått under tysk fältmarskalk.

— Det var dyrbart! Är man vän med sin fiende numera?

— Ja, man är genomträngd av kristendomens anda, och man har stående fredsdomstol i Haag.

— Vad har man för slag?

— Fredsdomstol.

— Då är min tid ute! Ske Guds vilja!

Konungen fällde hjälmens visir och talade icke mer.

Carl den XI begärde ordet.

— Nå, Svensk, hur är det med gamla Sveriges finanser?

— Det är svårt att säga, ty jag tror inte de kan bokhållerit riktigt. Men ett är säkert, eller två; att halva svenska jorden är pantsatt i utlandet, belånad till nära 300 millioner.

— Å herre Gud!

— Och kommunernas skulder uppgå till nära 200 millioner.

— 200?

— Och åren 1881—1885 utvandrade 146 tusen svenskar.

— Låt mig inte höra mer!

Gustav Vasa slår klubban i bordet.

— Av allt vad jag förstått är det icke väl beställt med landet. Dröngöter ären I, lata, avundsamma, sorglösa; tröga att göra något, snabba att hindra. Men du Svensk, hur har min kyrka det, och mina präster?

— Kyrkans präster äro jordbrukare och mejerister; biskoparne sitta med ända till 30 tusen kronors

lön och samla pängar, alldeles som före Västerås recess; för övrigt äro de kättare nästan allesammans, eller fritänkare vi kallar. Det väntas nog ett slags reformation igen, vad det sen blir.

— Så? Så?... Men vad är det för musik och sång här ovanpå?

— Det är Skansen! Det är ett berg, på vilket man samlat alla fosterländska minnen, liksom om man i förkänslan av slutet gör sitt testamente och plockar ihop souvenirer av det förgångna. Det visar vördnad för fädren, men mer är det inte.

— Av vad som framgått av detta årsmot, synas förfädrens verk och gärningar ha uppslukats av tidens ström; somt flyter opp, annat sjunker ner. Här sitta vi som skuggor av oss själva, och för er levande böra vi icke vara annat... Släck ljusen!

Jätten Svensk släckte ljusen och gick ut, följd i hälarne av soldaten, som han bad stiga in i liksom en bur.

— Om du nu talar om det här, sade jätten, så är du olycklig.

— Ja, det förstår jag, svarade Kask. Men jag skall lägga det på minnet! Tänk i alla fall: att de har supit opp gamla Sverige och stampat på't i utlandet! — Det är ju alldeles vådligt; om det är sant!

Knäpp! sa det i turbinen; hissen gick upp med soldaten, upp på Skansen. Och där stod han mitt i solnedgången, just som det ringde i Håsjöstapeln och Gustav Vasa höll sitt intåg i Stockholm omgiven av sina dalkarlar.

Blåvinge finner Guldpudran.

Den rike mannen hade en gång kommit ut till den fattiga ön och förälskat sig i honom. Varför, kunde icke den rike mannen säga, men han var betagen; möjligen liknade denna ö ett förgätet barndomsminne eller en vacker dröm.

Han köpte ön, byggde en villa och planterade allehanda ljuvliga trän, buskar och blomster. Havet låg utanför; egen brygga hade han med flaggstång och vita båtar; ekar stora som kyrkor beskuggade hans hus, och friska vindar ströko över grönskande ängar. Han hade maka, barn, tjänare, dragare; han hade allt, men en sak fattades honom; det var en småsak, men den viktigaste av alla, den han hade glömt att tänka på: det var källvatten. Där grävdes brunnar och sprängdes i berg, men det kom bara salt, brunt vatten. Det filtrerades, blev klart som kristall, men förblev salt. Där satt sorgen.

Då kom i de tiderna en Herrans benådade, som haft lycka i alla sina förehavanden, och var en av världens berömdaste män. Vi minnas hur han slog sin diamantstav i berget och, som Moses, fick han klippan att ge vatten. Nu skulle diamantborras, såsom man borrat i andra berg och fått vatten ur alla. Man borrade här; för hundra riksdaler, för tusen,

för flera tusen, men man fick bara saltvatten. Här var tydligen ingen välsignelse; och den rike mannen märkte sig noga, att man icke får allt för pängar, icke ens en dryck friskt vatten, när det vill sig illa.

Då blev han tung i sinnet, och livet log icke längre. Skolmästarn på ön började emellertid läsa i gamla böcker, och skickade efter en klok gubbe som gick med slagruta; men det halp icke.

Men prästen som var klokare än så, sammankallade en dag skolbarnen, och utfäste en belöning för den som kunde finna en ört kallad guldpudran och som visade källdrag.

— Den har blommor som Daggkåpan och blad som Mandelblomman, vilken ock kallas Stenbräckan. Och det ser ut som guldstoft på de översta bladen. Kom nu ihåg det!

— Blommor som Daggkåpan, och blad som Mandelblomman, upprepade barnen; och så rände de ut i skog och mark att söka Guldpudran.

Ingen av barnen fann den. En liten gosse kom visserligen hem med Rävmjölken, som har lite guld i toppen; men den är giftig, och den var det inte. Och så tröttnade de att leta.

Men det fanns en liten flicka, som inte gick i skolan än; hennes far var dragon, ägde ett litet torp, var mera fattig än rik. Hans enda skatt var den lilla dottern; och hon kallades i byn med det vackra namnet Blåvinge, därför att hon alltid var klädd i en himmelsblå tröja med vida ärmar, som viftade när hon rörde på sig. Blåvingen är för övrigt en liten blå fjäril som syns i högsommarn på grässtrån, och hans vingar likna bladen på linblomman, en flygande linblomma som har munspröt, där stoftsträngarne sitta.

Blåvinge, dragonens nämligen, var ett ovanligt barn, talade så förståndigt men sällsamt, så att ingen visste var hon fick orden ifrån. Alla människor tyckte om henne, och djuren med; höns och kalvar följde henne, och hon vågade klappa själva tjurn. Hon gick ofta ut ensam, blev borta, och kom igen; men när man frågade var hon varit, kunde hon inte säga det. Då hade hon likvisst så mycket att berätta. Hon hade sett ovanliga ting, och mött både gubbar och fruar, som hade sagt det och det. Dragonen lät henne hållas, ty han trodde sig ha märkt att hon hade någon som skyddade sig.

*

En morgon gick Blåvinge ut på strövtåg. Genom ängar och hagar styrde hon sina små steg; och hon sjöng mest för sig själv, sånger som ingen hört förr och som kom för henne. Morgonsolen sken så ungt som om den var nyfödd, luften kändes kraftig och utsövd, daggen dunstade och dess friska fukt svalkade det lilla ansiktet.

Som hon kom in i skogen, mötte hon en grönklädd gubbe.

— God dag, Blåvinge, sa gubben. Jag är trädgårdsmästarn på Solglänta. Kom med skall du få se på mina blommor.

— För stor ära för mig, svarte Blåvinge.

— Nej, ty du har aldrig pinat växter.

Så gick de tillsammans och kom till stranden. Där var en liten vacker bro, som ledde ut till en holme, och dit gick de.

Det var en trädgård! I den fanns allt, stort som smått, och det var ordnat som en bok.

Själv bodde han i ett hus, som var byggt av växande alltid-gröna träd, tallar, granar, enar med riset på; golven voro lagade av växande alltid-gröna buskar och örter. Mossor och lavar växte i golvspringorna, för att hålla tätt; kråkris, mjölon, linneor utgjorde själva tiljorna. Taket bestod av slingerväxter: jungfruvin, kaprifolium, clematis, murgrön; och det var så tätt att inte en droppe regn gick igenom. Utanför dörren stodo bikupor, men i stället för bin bodde där fjärilar. Och när de svärmade ut, så var det en syn.

— Jag tycker inte om att pina bin, sa gubben. Och för resten är de så fula; de ser ju ut som ludna kaffebönor, och sticks gör de också, som huggormar.

Och så gick de ut i trägårn.

— Nu ska du få läsa i naturens A-B-C-bok, du skall få veta blomstrens hemligheter och örternas känningar. Men du får icke fråga, bara höra och svara... Ser du, barn; på den här gråsten växer något som liknar gråpapper. Det är det första som kommer, när berget blir vått. Berget möglar; möglet kallas lavar. Här ha vi två stycken; den ena liknar renens horn; kallas också renlav, och är renens viktigaste föda. Den andra heter Islandslav och liknar... Vad liknar den?

— Den liknar en lunga, för det står i naturläran.

— Ja, den liknar under förstoringsglas lungans luftblåsor, och därav lärde sig mänskorna att begagna den i bröstsjukdomar, ser du. — När nu emellertid bergets lavar samlat mylla, så komma mossorna. De ha ett slags enklare blommor och sätta frö; de likna

isblommorna, men du skall se att de även likna ljung, och barrträd och allt möjligt, för alla växter äro släktingar. Den här väggmossan ser ut som en gran, men har fröhus som vallmon, fastän enklare. På mossorna växer snart ljungen. Om du nu ser på ljungen med ett starkt förstoringsglas, så blir han en mjölkört, epilobium på latin, eller en rododendron, alldeles som almen, vilken bara är en stor nässla. Myllmattan är färdig, och i matjorden växer allt; människan har till sin nytta infångat en del växter, men naturen själv har givit henne anvisningar om, vilka hon skulle taga och huru de skulle användas. Detta är icke märkvärdigare än de prydnader och färger som blommorna fått för att säga insekterna var honingen finnes. Du har själv sett på rågaxet, där bakarens redskap hänga utanför som bagarskyltar. Och om du ser på linet, den nyttigaste av alla växter, så har han själv lärt människan spinna. Se bara i blomman så finner du lintotten, där stoftsträngarne sno sig omkring stiftet som blår kring tenen. För att uttrycka sig tydligare lät naturen en liten snyltört, kallad Binda, slingra sig kring hela plantan, opp och ner, fram och tillbaks som skytteln i vävstolen. Underligt är att det icke var en människa, utan en fjäril som först kom på att linet kunde spinnas. Han heter linvecklaren; och av bladen spinner han med sitt eget silke små vaggtäcken och lakan åt sina barn. Men sen linet börjat odlas, är han slug att passa tiden, så att hans små äro flygfärdiga straxt innan linet ryckes.

Och läkedomsörterna, må du tro! Se på den där stora vallmon; eldröd som febern och vansinnet! Men i botten på blomman är ett svart kors; det är apotekarns giftetikett. Och mitt i korset sitter en

romersk vas med refflor på. I dessa refflor repar man, så rinner läkemedlet ut, som kan ge döden, illa använt; men kan ge dödens snälla broder, sömnen, rätt använt. Ja, så klok och givmild är naturen. Men nu ska vi titta på Guldpudran!...

Här gjorde han en paus för att se om Blåvinge var nyfiken. Men det var hon inte.

— Nu ska vi se på Guldpudran!

En paus till! Nej, Blåvinge kunde tiga, fast hon var så liten.

— Nu ska vi se på Guldpudran, som har Daggkåpans blommor och Stenbräckans blad. Detta är hennes känne, och säger var källan finns. Daggkåpan samlar både dagg och vatten i sina blad, är själv en liten klar källa; men Stenbräckan spränger berg. Utan berg får du ingen källa, berget må ligga hur långt bort som hälst. Detta säger Guldpudran åt dem som förstå. Hon växer här på ön, och du skall få veta platsen, därför att du är snäll. Ur din lilla hand skall den rike mannen få det friska vattnet för sin torra själ, och genom dig skall denna ö bli välsignad. Gå i frid, mitt barn. När du kommer in i nötskogen, finner du en silverlind till höger; under den ligger en kopparorm, som inte är farlig. Han skall visa dig vägen till Guldpudran. Men innan du går, skall du ge gubben en kyss, endast dock, om du vill själv.

Blåvinge räckte fram sin lilla mun åt gubben och kysste honom. Då förvandlades gubbens ansikte, och han stod där femtio år yngre.

— Jag har kysst ett barn, jag har fått ungdom! sade trädgårdsmästarn; och du är mig ingen tack skyldig. Farväl!

Blåvinge gick till nötskogen. Där spelade silver-

linden, och humlorna sjöngo därtill i lindblommen. Kopparormen låg där mycket riktigt, men han såg ut som han ärgat något.

— Se där är Blåvinge, som skall ha Guldpudran, sade kopparormen. Du skall få den, men på tre villkor: inte skvallra, inte narras, inte vara nyfiken. Gå nu rakt fram, så hittar du Guldpudran.

Blåvinge gick rakt fram. Så mötte hon en fru.

— God dag, sa frun. Har du varit hos trädgårdsmästarn i Solglänta?

— God dag, fru, svarte Blåvinge och gick vidare.

— Du skvallrar åtminstone inte, sade frun.

Så mötte hon en zigenare.

— Vart skall du gå? frågade zigenaren.

— Jag skall gå rakt fram! svarade Blåvinge.

— Då narras du inte! sade zigenaren.

Så mötte hon ett mjölkbud. Men hon kunde inte förstå varför hästen satt inne i kärran och mjölkkusken var spänd i skaklorna och drog.

— Nu skenar jag, sa kusken och satte i att springa, så att hästen föll i diket... Nu ska jag vattna rågen, sa kusken och tog locket av en mjölkflaska för att vattna i åkern.

Blåvinge tyckte nog det var konstigt, men såg inte dit, utan gick vidare,

— Du är inte nyfiken heller, sade mjölkkusken.

Och nu stod Blåvinge vid en bergrot; solen lyste in mellan hasslarne på en grön sträng av den saftiga örten, vilken sken som det klaraste guld.

Där var Guldpudran; och Blåvinge såg hur hon följde källådern från berget ner i den rike mannens äng.

Då föll hon på knä, och plockade tre Guldpudror,

som hon gömde i sitt förkläde; och med dem gick hon hem till sin far.

Dragonen tog på sig kasken, sabeln och tröjan; och så gick de till prästen. Sedan följdes de åt alla tre till den rike mannen.

— Blåvinge har funnit Guldpudran! sade prästen när han kom i salsdörrn! Och nu är vi rika hela byn, för nu blir det badort!

Och det blev badort; det kom ångbåt och handelsman; där blev värdshus och postkontor, läkare och aptek. Guld strömmade om somrarne ini byn, och det var sagan om Guldpudran, som kunde göra guld.

ENSAM

I.

Efter tio års vistelse i landsorten är jag åter i min födelsestad och sitter nu vid ett middagsbord bland de gamla vännerna. Vi äro mer eller mindre femtioåringar allesammans, och de yngre i sällskapet äro över fyrtio eller omkring. Vi förvånas över att vi icke ha åldrats sen sist. Det syns visserligen litet grått i skägg och vid tinningar här och där, men så finns det också de som blivit yngre sedan sist, och de erkänna att vid deras fyrtionde år skedde en märkvärdig förändring i deras liv. De kände sig gamla och trodde livet vara mot slutet; de upptäckte sjukdomar som icke funnos; överarmarna styvnade och de hade svårt att dra på överrocken. Allting föreföll dem gammalt och utslitet; allting upprepades, kom igen som evigt enahanda; det unga släktet trängde på hotande och tog ingen notis om de äldres bedrifter; ja, det förargligaste var att de unga gjorde samma upptäckter som vi hade gjort och vad värre var, de buro fram sina gamla nyheter som om de aldrig varit anade förut.

Emellertid under det vi talade om gamla minnen, som voro vår ungdoms, sjönko vi tillbaka i tiden, levde bokstavligen om det flydda, befunno oss tjugu år tillbaka, så att någon började undra om tid fanns.

— Det har redan Kant utrett, upplyste en filosof. — Tiden är endast vårt uppfattningssätt av det varande.

— Se där! Det har jag tänkt också, ty då jag minns småhändelser från fyrtiofem år tillbaka, står det så klart som om det hänt i går; och det som skedde i min barndom är lika nära mig i minnet som det jag upplevde för ett år sen.

Och så undrades det om alla tyckt detsamma i alla tider. En sjuttioåring, den enda i sällskapet som vi betraktade som gubbe, anmärkte att han ännu icke kände sig som gammal. (Han var nyss omgift och hade barn i vaggan.) Vid denna dyrbara upplysning fingo vi intrycket av att vara pojkar, och samtalets ton blev verkligen mycket ungdomlig.

Jag hade nog märkt vid första sammanträffandet att vännerna voro sig lika, och jag hade förvånats däröver; dock hade jag observerat att man icke log så snabbt som förr och att man iakttog en viss försiktighet i tal. Man hade upptäckt det talade ordets kraft och värde. Livet hade visserligen icke gjort omdömet mildare, men klokheten hade slutligen lärt en, att man fick igen alla sina ord; och man hade därjämte insett, att människorna icke gingo på hela toner utan att man även måste använda halvtonerna för att något så när kunna uttrycka sin mening om en människa. Nu däremot släpptes lös: ord skräddes icke, åsikter respekterades icke; man föll in i gamla travet och det blev fullt sken, men det var roligt.

Så blev en paus; flera pauser; och så blev det obehagligt tyst. De som talat mest erforo en beklämning som om de talat huvet av sig. De kände att

under de förgångna tio åren nya band hade knutits i det tysta av var och en, att nya okända intressen rest sig emellan, och att de som språkat fritt hade törnat på undervattensrev, hade slitit i trådar, trampat i nyodlingar, vilket allt dessa också skulle ha märkt, om de sett de blickar som beväpnat sig till motstånd och försvar, dessa dragningar i mungipor då läpparna dolde ett undertryckt ord.

När man lämnade bordet, var det som om de nyss spunna trådarna slitits. Stämningen var bruten och var och en befann sig i försvarstillstånd, knäppte igen om sig; men då det likafullt måste talas, sade man fraser, vilket syntes på ögonen som icke följde med ordet, och på leendena som icke stämde med blickarna.

Det blev en odrägligt lång kväll. Enstaka försök att i grupper och på tu man hand uppliva gamla minnen misslyckades. Man frågade, av pur okunnighet, om saker som man icke skulle frågat. Till exempel: — Hur står det till med din bror Herman, nu? (En slängfråga utan mening att få veta något som ej intresserade.) — (Förstämning i gruppen.) — Jo, tack — det är tämligen sig likt: någon bättring kan man icke spåra!

— Bättring? Har han varit sjuk då?

— Ja — — — vet du inte?

Någon kastar sig emellan och räddar den olycklige brodern från den smärtsamma bekännelsen att Herman var sinnessjuk.

Eller så här: — Nå-å, din hustru får man inte se? (Hon höll på att skiljas!)

Eller så här: — Din gosse är stor nu; har han tagit examen än?

(Det var familjens förlorade hopp.)

Med ett ord, man hade förlorat kontinuiteten i umgänget och det gick sönder. Men man hade även prövat livets allvar och bitterhet, och man var icke pojke längre åtminstone.

När man skildes utanför porten slutligen, kände man ett behov att skiljas fort, och icke som förr att på ett kafé förlänga samvaron. Ungdomsminnena hade nämligen icke haft det uppfriskande inflytande man väntat. Allt det förgångna var ju det strö i vilket det närvarande växte, och ströet hade redan brunnit ihop, var utsuget och började mögla.

Och så märkte man att ingen längre talade om framtiden, utan bara om det förflutna, av den enkla grund att man redan befann sig i den drömda framtiden och icke kunde dikta någon sådan mera.

*

Fjorton dagar senare befann jag mig åter sittande vid samma bord, i nästan samma sällskap, och på samma plats. Nu hade man haft tid att var och en i sin stad läsa över svaren på alla de påståenden man förra gången av artighet lämnat obesvarade. Man kom beväpnad; och nu skar det sig som sur mjölk. De som voro trötta, lata, eller föredrogo god mat läto udda vara jämnt, föllo undan och lämnade en tystnad efter sig; men de stridslystna drabbade. Man hade jämkat på det hemliga programmet, som aldrig förkunnats riktigt tydligt, och man beskyllde varandra för avfall.

— Nej, jag har aldrig varit ateist! skrek en.

— Jaså? Inte det?

Och nu började en diskussion som borde ha hållits tjugu år förut. Nu försökte man göra medvetet vad som under den lyckliga växttiden drivit fram omedvetet. Minnet stod icke bi; man hade glömt vad man gjort och sagt; man citerade sig själv och andra orätt, och det blev tumult. Vid första tystnad tog någon om samma sak, och samtalet gick i ett tramphjul. Och så tystnade det, och så började det om igen!

Denna gång skildes man med den känslan att det var slut med det förgångna, och att man blivit myndig, ägde rättighet att lämna trädskolan och växa fritt för sig själv, utplanterad på fritt land, utan trädgårdsmästare, sax, och etikett.

Så gick det till, i huvudsak, att man blev ensam, och så har det väl alltid gått till. Men riktigt slut var det ändå inte, ty några som icke ville stanna i växten, utan gå framåt, göra upptäckter, erövra nya världar, slöto sig tillsammans i en liten grupp och begagnade kaféet till samtalsrum. Man hade nog försökt i familjerna förut, men där upptäcktes snart att vännen fått ett foder i rocken som kallades hustrun. Och detta stramade i sömmarna som oftast. I hennes närvaro måste man tala om »annat», och glömde man sig att tala om sitt, så inträffade två fall: antingen tog frun ordet och avgjorde alla frågorna diktatoriskt, och då måste man tiga för artighets skull, eller reste sig frun, sprang ut i barnkammaren och syntes icke förrän vid bordet, där man kände sig som en tiggare och snyltgäst och blev behandlad som om man ville locka hennes man från hus och hem, från plikter och tro.

Så gick det inte; och för övrigt skildes vänner

oftast genom sina fruars ömsesidiga antipati. De voro kinkiga på varann.

Det blev alltså vid kaféet. Men underligt var det, att man inte satt där så gärna som förr. Man ville nog intala sig att här var det neutrala samtalsrummet, där ingen var värd och ingen gäst; men det kändes en oro för de gifta, att någon satt ensam hemma, som, om hon verkligen varit ensam i livet, skulle sökt sitt sällskap, men nu var dömd till ensamheten i hemmet. Och dessutom — kafégästerna voro mestadels ogifta, alltså ett slags fiender, och de tycktes såsom hemlösa äga rättigheter här. De uppförde sig som de voro hemma här, stojade, skrattade i salvor, betraktade de gifta som inkräktare, med ett ord — de störde.

I min egenskap av änkling tyckte jag mig ha en viss rätt till kaféet, men jag måtte inte ha haft det, och när jag lockade ut de äkta männen dit, ådrog jag mig snart fruarnas hat, så att jag upphörde bli bjuden i hemmen. — Och kanske med rätta, ty äktenskapet är ett på-tu-man-hand.

Kommo herrarna verkligen, så voro de ofta så fulla av sina husliga angelägenheter, att jag först måste åhöra deras bekymmer, om pigor och barn, och skolgång och examina, att jag kände mig indragen i andras familjejolm så grundligt, att jag ingen uträkning fann i att ha lösgjort mig från mitt eget dito.

Nalkades vi slutligen ämnet, och de stora frågorna, så hände oftast, att en talade i sänder, under det den andra med nedslagna ögon väntade på replik för att sedan få tala en stund om sitt, som icke var svar på tal utan ofta goddag-yxskaft. Eller hände

det att på ett fullkomligt demoniskt sätt alla talade på en gång, utan att någon tycktes förstå vad de andra menade. — En babylonisk förbistring som slutade med gräl och omöjligheten att förstå varann.

— Du förstår ju inte vad jag säger! var det vanliga nödropet.

Och så var det! Var och en hade under årens lopp inskjutit nya betydelser i orden, givit nya valörer åt gamla tankar, utom det att man icke ville fram med sin allra innersta mening, vilken utgjorde ens yrkeshemlighet eller en anad framtids blivande tankar som man var jaloux om.

Varje natt jag gick hem från ett sådant kafémöte kände jag det intiga i dessa utsvävningar, där man egentligen ville höra sin röst och påtruga andra sina meningar. Min hjärna var som sönderriven eller som uppbökad och besådd med ogräsfrön som behövde krattas bort innan de grodde. Och när jag kom hem i ensamheten och tystnaden, återfann jag mig själv, svepte mig i min egen andliga atmosfär, där jag trivdes som i välsittande kläder, och efter en timmes meditationer sjönk jag ner i sömnens förintelse, frigjord från önskningar, begär, viljor.

Så småningom inställde jag mina kafébesök; övade mig i att vara ensam; återföll i frestelsen, men drog mig med varje gång mera botad tillbaka, tills jag slutligen fann det stora behaget att höra tystnaden och lyssna till de nya röster man där får höra.

II.

På detta sätt blev jag så småningom ensam, endast hänvisad till det ytliga umgänget som mitt arbete nödgade mig till och som mest underhölls per telefon. Jag vill icke neka att början var svår och att tomrummet som slöt sig omkring min person pockade på att utfyllas. Genom att avklippa kontakterna med andra människor tycktes jag först förlora i kraft, men samtidigt började mitt jag att liksom koagulera, förtätas omkring en kärna, där allt vad jag upplevat samlade sig, smältes och upptogs som näringsämnen av min själ. Därjämte vande jag mig att omsätta allt vad jag såg och hörde, allt i huset, på gatan, ute i naturen, och hänförande allt jag förnam till mitt pågående arbete, kände jag hur mitt kapital växte, och de studier jag gjorde i ensamheten befunnos mera värdefulla än dem jag gjorde på människor ute i sällskapslivet.

Jag har i några omgångar haft eget hem, men nu hyr jag två möblerade rum av en änka. Det behövdes en tid innan jag liksom levat mig in med dessa främmande möbler, men blott en kort tid. Skrivbordet var det svåraste att införliva och göra till mitt, ty den avlidne rådmannen måtte ha suttit där i en mansålder med sina protokoll. Han har

lämnat märken efter sitt rysliga cyanblåa bläck som jag hatar; hans högra arm har slitit ut polityrn till höger, och till vänster har han limmat fast en rund skiva av vaxduk i fasliga grågula färger för lampan. Denna plågar mig mycket, men jag har beslutat att finna mig i allt, och snart ser jag icke mera den fula lappen. Sängen — ja det hade varit min dröm att få sluta på egna sängkläder — men fastän jag har råd, vill jag icke börja köpa något, ty att icke äga något, det är en sida av friheten. Ingenting äga, ingenting önska, det är att göra sig oåtkomlig för ödets värsta slag. Men att samtidigt ha pängar tillräckligt, och därigenom känna att man kan få, om man vill, det är lyckan, ty det är oberoendet och en sida av friheten.

Det hänger en brokig samling av dåliga tavlor på väggarna, även litografier och kromos. Jag hatade dem först såsom fula, men snart avvann jag dem ett intresse som jag ej anat. När jag nämligen en gång under författeriet kände mig bankrutt, och en avgörande scen fattades mig, kastade jag en förtvivlad blick på väggen. Där stannade mitt öga på ett rysligt färgtryck som varit premie till någon illustrerad journal en gång i tiden. Den föreställde en bonde som stod på en brygga och höll en ko som med honom skulle över på en osynlig färja. Den ensamme mannen tecknad mot luften; hans enda ko; hans förtvivlade blickar... Jag hade min scen. Men det fanns också i dessa rum en mängd småting, som endast samlas i ett hem, och som dofta av minnen, arbetade av vänliga händer, och ej köpta. Antimakassar, överkast, atenienner med glas och porsliner. Bland dessa märker jag en stor pokal med

inskription, av tacksamma etcetera. Det strålar vänlighet, tacksamhet, kanske kärlek av alla dessa småsaker; och verkligen, efter några dagar blott känner jag mig välkommen i dessa rum. Detta allt som varit en annans har jag fått ärva efter en död som jag aldrig känt.

Min värdinna, som strax såg att jag icke var språksam, hade takt och uppfostran, och hon lagade alltid att rummen voro i ordning tills jag kom hem från min morgonpromenad, och vi hälsade endast varandra med en vänlig nick som sade allt möjligt: Hur står det till? Tackar bra! Trivs ni? Utmärkt! Det fägnar mig!

Dock efter en vecka, kunde hon icke hålla sig, utan hon måste fråga mig om jag icke önskade något; jag skulle bara säga ett ord.

— Nej, min goda fru, jag önskar ingenting, allt är mig i lag.

— Hm! Jag tänkte, jag visste ju att herrar brukar vara kinkiga...

— Det har jag vänt mig av med för länge sen!

Gumman betraktade mig med nyfikna blickar som om hon hört något annat om mig.

— Nå, men hur är det med maten?

— Maten? Det har jag icke lagt märke till; alltså är den förträfflig.

Och det var den! Men även hela behandlingen var utmärkt. Det var mer än omvård; jag tyckte mig omhuldad, och det hade jag aldrig erfarit förut.

Livet flöt lugnt, stilla, mjukt och vänligt, och ehuru jag var frestad ibland att språka med värdinnan, i synnerhet då hon såg bekymrad ut, övervann jag frestelsen, ty jag fruktade dels att komma in i

andras trassel, dels ville jag respektera hennes livs hemligheter. Jag ville ha förhållandet opersonligt och fann det mera i min stämning att sätta hennes förflutna i ett behagligt dunkel. Finge jag veta historien, skulle möblerna antaga en annan karaktär än jag befallt dem äga, och då skulle min väv gå sönder; stolar, bord, skänk, säng skulle börja spela rekvisita i hennes dramer som sedan kunde spöka. Nej, nu var detta blivet mitt; jag hade dragit min andes överdrag över detta, och dekorationen fick endast tjäna i mitt drama. I mitt!

Jag har nu även skaffat mig ett opersonligt umgänge, på ett ganska billigt sätt. Det är på min morgonpromenad jag stiftat dessa obekanta bekantskaper, som jag icke hälsar på, emedan jag icke känner dem personligen. Först möter jag majoren. Som han är majors-avsked har han pension och har följaktligen fyllt femtiofem år. Han är civil. Jag vet vad han heter och har hört några historier om honom som ung. Han är ogift, det vet jag också. Han är som sagt pensionerad och går följaktligen utan sysselsättning väntande livet ur sig. Men han går modigt sitt öde till mötes; hög och rak, med bred bringa, rocken mest uppknäppt, frimodigt käckt väsen. Mörkt är håret, svart mustaschen, spänstig gången, så spänstig, att jag alltid sträcker på mig när jag möter honom; och jag känner mig yngre då jag tänker på hans fyllda femtiofem. Jag har även fått ett intryck av hans ögon att han icke hatar mig, utan kanske tycker om mig. Och efter en tids för-

lopp, synes han mig som en gammal bekant den jag ville nicka åt. Men det finns en bestämd skillnad mellan oss: han har tjänat ut sin kapitulationstid, och jag står ännu mitt i striden och arbetar framåt. Så att det icke är värt han söker något medbrottslingsskaps sympatier hos mig. Det håller jag strängt ifrån mig. — Mina tinningar äro visserligen gråa, men jag vet att de i morgon kunna vara lika mörka som hans hår, om jag ville, men jag bryr mig inte om'et, ty jag har ingen kvinna att kråma mig för. För övrigt tycker jag att hans hår ligger för slätt för att icke väcka misstankar, under det att mitt är höjt över allt tvivel.

Så har jag en annan som äger behaget att vara mig fullständigt obekant. Han är bestämt över sextio och är jämnt grå, i hår och helskägg. I början av vår bekantskap tyckte jag mig känna vissa drag i hans mjältsjuka ansikte, vissa linjer i hans figur, och jag nalkades honom med medlidande och sympati. Han föreföll mig ha smakat livets bitterhet i dess beskaste form; att ha kämpat mot strömmen och blivit nedbruten, och att han nu levde i en ny tid som vuxit upp omärkligt och lämnat honom efter sig. Han kunde icke släppa sin ungdoms ideal emedan de voro honom kära, och han ansåg sig vara på rätta vägen... arme man! Han vet, tror han, att han gått rätt, och samtiden gått vilse... Det är tragedi!

Men när jag en dag såg honom i ögonen, upptäckte jag att han hatade mig; kanske därför att han läste deltagande i mina blickar och det var det mest sårande. Ja, han fnös när han passerat mig. — Är det icke möjligt därjämte att jag utan att veta

det, sårat honom eller hans anhöriga, ingripit i hans öde med ovarsam hand, eller har jag kanske rent av känt honom en gång? Han hatar mig, och underligt nog, jag tycker jag förtjänar hans hat, men jag vill icke se i hans ögon mer, ty de stickas, och göra mig ont samvete. Det är även möjligt att vi äro födda fiender, att klass, ras, börd, åsikter rest sig emellan oss och att vi känna det. Ty erfarenheten har lärt mig att på gatan skilja vän från fiende, ja det finns personer, okända, som stråla fientlighet, så att jag går över till andra trottoaren för att icke komma dem nära. Och denna känslighet skärpes i ensamheten till en hög grad av fullkomlighet, så att till och med om jag hör en människas röst på gatan erfar jag antingen ett behag, ett obehag eller ingenting alls.

Så har jag en tredje. Han rider, och jag nickar åt honom; har känt honom sedan universitetet, vet vad han heter ungefär, men kan ej stava hans namn. Jag har ej talat vid honom på trettio år, bara nickat på gatan, ibland med ett igenkännandets leende, och han har ett gott sådant under sin stora mustasch. Han bär uniform, och med åren ha ränderna på mössan blivit allt flera och tjockare. Nu sist, när jag efter tio års paus mötte honom igen på hästen, hade han så mycket ränder att jag icke ville riskera en obesvarad hälsning. Men han måtte ha förstått mig, ty han höll inne hästen och ropade an: God dag, känner du inte igen mig?

Jo, det gjorde jag, och så fortsatte vi, var och en åt sitt håll, och sedan dess pågå nickningarna. En morgon såg jag en underlig, halvt misstrogen min under mustaschen. Jag visste icke om jag skulle

våga tolka den ens för mig själv, så orimlig föreföll den mig. Han såg ut — ja, jag inbillade mig bara — han såg ut som om han dels trodde att jag trodde honom vara högfärdig, dels som om han undrade om jag var högfärdig. Jag? — Fallet är ju icke ovanligt, att människor underskatta sig själva, fastän de ha ryktet att bära dödssynden högmodet i hjärtskölden.

*

Så har jag ett äldre fruntimmer som promeneras av sina två hundar. När dessa stanna, stannar hon; och de stanna vid varje lyktstolpe, varje trädstam, varje gathörn. Jag tänker alltid Swedenborgskt när jag möter henne: jag tänker på människohataren som blir så ensam att han måste sällskapa med djur; och jag tänker mig henne såsom straffad medels inbillningen. Hon tror sig behärska dessa två orenliga djur, och det är djuren som tvinga henne att följa varje deras nyck. Jag kallar henne världsdrottningen eller universums beskyddarinna, emedan hon ser så ut, med nacken på ryggen och ögonlocken mot marken.

Slutligen har jag min tionde-gumma, vilken jag anser vara ockult. Hon uppträder sällan, men alltid när jag fått en större penningsumma eller när någon fara nalkas. Jag har aldrig trott på »möten» eller sådant skrock; har aldrig undvikit en gumma eller spottat för en katt; jag har aldrig sparkat efter en vän som gått till ett nytt företag med tvivelaktig utgång, utan jag har alltid utbragt ett lycka till av gott hjärta med en klapp på axeln. Häromsistens gjorde jag det med en upplyst skådespelarvän. Frä-

sande vände han sig om med gnistrande blickar: Säg inte så, ty då går det illa. — Jag svarade: Nej, det att man följes av någons välönskningar kan icke bringa olycka, om ock det icke gagnar. — Han vidhöll sin mening, ty han var vidskeplig som alla otrogna. Ja, de otrogna, de tro allting men baklänges. Om de drömma vackert om natten, så betyder det fult; drömma de om ohyra, så betyder det pängar till exempel. Jag däremot fäster mig icke vid obetydliga drömmar, men får jag någon dröm som av sig själv tränger sig på mig, så tolkar jag den direkt, framlänges; så att en skräckdröm blir mig en varning och en vacker dröm en uppmuntran eller tröst; och detta rent logiskt, vetenskapligt; ty är jag ren invändigt, så ser jag rent och tvärtom. I drömmarna speglas mitt inre, och därför kan jag begagna dem som jag begagnar rakspegeln: att se vad jag gör, och undvika skära mig. Samma är förhållandet med vissa »händelser» under vakna tillståndet; icke alla. Det ligger till exempel alltid papperslappar på gatan; men det är icke alla papperslappar som fästa min uppmärksamhet. Men gör någon det, då tar jag den i betraktande; och står det något skrivet eller tryckt på den, som kan ha rapport med det jag mest tänker på, så betraktar jag det som ett uttryck av min innersta ofödda tanke, och däri har jag ju rätt; ty förefanns icke denna tankens brygga mellan mitt inre och detta utvärtes ting, skulle aldrig en övergång kunna ske. Jag tror icke att någon människa går och lägger ut papperslappar för min skull; men det finns människor som tro det, och tanken ligger ju nära till hands för den som endast tror på handgripligheter och människoverk.

Emellertid, jag kallar min gumma för ockult, därför att jag icke kan förklara varför hon uppträder just då hon skall. Hon ser ut som en torgfru från min ungdom eller en sådan som satt i karamellstånd, ute i fria luften. Hennes kläder se ut som aska, men de äro hela och utan fläckar. Hon vet icke vem jag är, men kallar mig patron, troligen därför att jag var fet för tre år sen då vår bekantskap började. Hennes tacksamhet och välönskningar följa mig ett stycke på vägen, och jag hör så gärna det gamla mjuka ordet välsignelse, vilket har en helt annan klang än den hårda förbannelsen; och jag tycker jag har gott av det hela dan.

När jag en gång efter första året gav henne en sedel, väntade jag mig detta fåniga, nästan elaka uttryck som vissa fattiga få i sitt ansikte när man ger alldeles för mycket. De se nämligen ut som de trodde man inte var klok, eller som om man tagit vilse i penningpungen. En ligapojke springer alltid skrattande sin väg när han får en silverslant, som om han väntade man skulle springa efter och vilja utbyta silvret mot koppar. Men min gumma tog min hand så kraftigt att jag icke kom loss och med en ton av oändlig människokännedom frågade hon nästan jakande: — Herr patron, ni har bestämt varit fattig? — Ja, lika fattig som ni, och kan väl bli så en gång till! — Det förstod hon, och jag undrade om hon sett bättre dagar, men har aldrig velat fråga.

Detta ungefär blev mitt umgänge utomhus; och under tre års lopp följde jag dem.

Men jag hade även öppnat umgänge inomhus. Boende fyra trappor upp har jag med dem på nedre

botten inräknade fyra familjer med deras öden lagrade under mig. Jag känner ingen av dem, vet icke hur de se ut, tror aldrig jag mött dem i trapporna. Jag ser bara deras namnplåtar, och på deras morgontidningar i dörrlåsen vet jag ungefär vars andas barn de äro. Vägg om vägg med mig i ett annat hus bor en sångerska som sjunger för mig mycket vackert, och hon har en väninna som kommer och spelar Beethoven för mig; det är mina bästa grannar, och jag skulle ibland vara frestad söka deras bekantskap för att få tacka dem för alla ljusa stunder de skänkt mig, men jag övervinner frestelsen, emedan jag tror mig veta, att det vackraste i vårt förhållande vore förbi, om vi skulle tvingas tala vid varandra banala ord. Ibland är det tyst flera dagar hos väninnorna; och då blir det mindre ljust hos mig. Men då har jag en munter granne, jag tror det är en granne i huset bredvid i en av de nedre våningarna. Och han spelar något operettaktigt, som jag icke känner till, och som är så oemotståndligt lustigt och oskyldigt skurrilt att jag nödgas le mitt i de allvarligaste tankar.

Till motvikt och som skugga är min närmaste nabo i våningen under mig hundägare. Han har en stor röd rusande galning till hund, som kommer skällande i trappan. Ägaren synes betrakta huset som sitt och oss andra som inbrottstjuvar och låter därför bevaka trapporna av detta mönster till gårdvar. Kommer jag någon gång sent hem och trevar i trappornas mörker och jag då med foten vidrör något mjukt ludet; då är nattens tystnad förbi och i mörkret ser jag två fosforpärlor gnistra, och hela trappgångens snäckformiga rör uppfylles av ett larm — ett larm,

som har till följd att en dörr öppnas och en herre stiger ut som förkrossar mig, mig den förorättade, med sina ursinniga blickar. Jag ber visserligen icke om ursäkt, men känner mig alltid som den skyldige, ty gentemot hundägare är hela mänskligheten skyldig.

Jag har aldrig förstått hur en människa kan nedlägga sina tillgivenhets- och omsorgskänslor i en djursjäl, då det finns medmänniskor att offra på, och i ett så orent djurs som hunden, vilkens hela tillvaro går ut på att orena. Och min nabo inunder har hustru och en vuxen dotter, vilkas känslor möta herrens i det gemensamma umgänget med djuret. Familjen brukar ha hundsoaréer, då de samlade kring salsbordet — jag hör precis var de sitta utan att behöva lyssna — konversera monstret. Detta som icke kan tala, avger sina svaromål tjutande, då hela familjen skrattar av tillfredsställelse och stolthet.

Ibland väckes jag mitt i natten av hundskallet. Jag föreställer mig då familjens lycka att känna sig äga ett så påpassligt och vaket djur, som till och med genom murar och stängda fönster kan vädra nattmännens kärra. Att en tanke på olyckliga medmänniskors störda ro skulle grumla hundägarnes lycka, det vet jag är ogrundat. Den heliga sömnens oskattbara gåva som för somliga är så dyrköpt, den respekteras icke av dessa. Jag frågar mig ibland, vad är det för slags hårdhudade människor som icke känna genom nattens tystnad hur de ur sin sömn uppväckta ligga och läsa bannor över deras huvuden! Erfara de icke hur det berättigade hatet strålar igenom deras tak och golv och väggar och manar ont över deras huvuden?

Jag vågade en gång för länge sen framställa klago-

mål över hundskall om natten ini en människoboning. Ägaren parerade med barnskriket i min bostad! — Han jämförde det orena skadedjuret med ett lidande människobarn. Sen dess klagar jag aldrig mer! Men för att åstadkomma en försoning inom mig själv och få frid i mitt förhållande till människorna, ty jag lider av att hata, har jag försökt förklara dessa slags böjelser för djur, som övergå motsvarande affektioner gentemot människor, men jag kan icke komma till någon förklaring. Och som allt oförklarligt verkar det hemskt på mig. — Om jag skulle filosofera med Swedenborgs metod skulle jag stanna vid: tvångsföreställning som straff. — Låt gå för det ordet tillsvidare. Ty då äro de olycklige, och förtjäna medlidande som sådana.

*

Det finns en balkong till min bostad, och jag har vidsträckt utsikt över hed, sjö och blånande skogar i fjärran ut emot havskusten. Men när jag ligger på min soffa, ser jag endast luften och skyarna. Då är det som om jag vore i en ballong, högt över jorden. Men så börjar örat trakasseras av en hel mängd små ljud. Min nabo inunder telefonerar och jag hör på hans brytning att han är västgöte. Ett sjukt barn gråter nere i någon våning. Och på gatan ha två personer stannat under min balkong och samtala; och nu lyssnar jag verkligen, med diktarens rätt att avlyssna åtminstone det som talas på öppen gata.

— Ja, sir du, det kunde ju inte gå!

— Har han stängt nu då? Ja, min sann. (Jag förstod strax att det var den nya kryddboden i huset som stängts av brist på kunder.)

— Nej, det är för många om'et och så börja de i galen ända!... Första dagen sålde de för trettio öre; andra dagen kom det en och läste adresskalendern och tredje dan såldes några frimärken! Ja, det är för många om'et! Ajö med dig!

— Ajö! Ska du ner i banken?

— Nej, jag ska till Skeppsbron och förtulla...

Detta var sista replikerna i en tragedi som jag bevittnat under de senaste tre månaderna, och som avspelades i mitt hus på följande sätt.

Till vänster om min portgång började man inreda en specerihandel. Det målades och förgylldes, lackerades och fernissades, allt under det den unge herrn då och då tog härligheten i betraktande ifrån trottoarkanten. Han såg ut som duktig säljare, med något raskt och saftigt i sitt väsen, lite luftigt kanske. Men oförskräckt och förhoppningsfull såg han ut, i synnerhet när han kom med sin fästmö.

Jag såg hyllfack och lådfack resa sig mot väggarna; disken med vågen stod där snart och telefonen satt i väggen. Telefonen minns jag särskilt, ty den sjöng så sorgligt i min vägg, men jag ville inte klaga, emedan jag håller på att vänja mig av med att klaga. Men så byggdes någonting ini butiken, en pancoupé med arkad, som påminde om teater, och som med ett falskt perspektiv sökte ge illusion av något storartat.

Och så började lådorna fyllas av denna oändliga mängd ting med kända namn och utan. Det drog en hel månad. Under tiden kom ett stort måleri på den kolossala rutan, och jag läste på tredje dagen i anglosachser: Östermalms Specerihandel.

Då tänkte jag med Sofokles:

Av gudarnes gåvor den yppersta är
besinning: och därför sig vakte envar
att förnärma de Evige. Övermod,
när med svidande sår för fräckhetens dåd
det pliktat, sig lär
med åren omsider besinning.

Vilket oförstånd av den unge mannen! Att då vår malm har minst tvåhundra speceriaffärer, gå och basuna ut sig som ägande den enda och den verkliga! Detta är ett tilltag, ett tillgrepp och ett trampande på de andra, som skola stinga dig i hälen. Övermod, övergrepp, övertro! Nåväl, boden öppnades av den nygifte ägaren. Och utställningen i fönstret var lysande, men jag bävade för hans öde. Hade han börjat med besparingar, med arv eller bara med tre månaders växlar?

De första dagarna gingo som mina okända berättat under balkongen. På den sjätte dagen gick jag in att handla. Jag märkte att biträdet stod och hängde i dörren. Detta fann jag vara en taktisk blunder, ty dels vill man obehindrat glida in i en butik, dels angav det att inga kunder funnos innanför. Och därtill förstod jag att patron var borta, ute med unga frun förstås, kanske på lustresa.

Nåväl, jag trädde in och slogs med häpnad av den mise-en-scène som var påkostad och som gav mig anledning tro att ägaren varit vid teatern.

När dadlarna skulle vägas fattades de icke med blotta fingrarna utan med två silkespapper — det var de stora traditionerna och lovade gott. Varorna voro utmärkta och jag blev kund.

Efter några dagar var patronen hemkommen och

stod själv vid disken. Han var en modärn ande, det insåg jag genast, ty han försökte icke prata med mig... det var för gammalt! men han talade med ögonen; aktning, förtroende, redbarhet talade hans ögon. Men så kunde han inte låta bli att spela komedi. Han blev kallad till telefon, bad mig tusen gånger om förlåtelse och gick till telefon. Nu hade han den oturen att jag var komediförfattare och studerat både minspel och replikföring. Därför såg jag på hans ansikte att det icke talades i telefonen och jag hörde på hans svar till ett fingerat tal att det var komedi.

— Jaha! — Jaha — Jaha — Jo — joo! Det skall bli! (Avringning.)

Det skulle föreställa en rekvisition. Men där fattades övergångar och avtoningar. Det var ju oskyldigt egentligen men jag tyckte inte om att vara hans narr och inte heller att vänta, därför blev jag kritiskt stämd och började läsa på etiketter och firmornas märken i synnerhet. Utan att vara vinkännare har jag dock sedan långt tillbaka haft i minne att när det stod Cruse et fils på en butelj, då var det äkta franskt vin. Nu får jag se namnet på en etikett och förvånad att finna Bordeauxvin i kryddbod slog jag mig lös och köpte en butelj för ett otroligt gott pris.

Hemkommen gjorde jag ett par upptäckter som visserligen icke fingo mig ond, men som föranledde mig att aldrig handla mer i den boden. Dadlarna som förra gången voro utmärkta hade han nu uppblandat med gamla träiga, och vinet var visserligen en Cruses, kanske Robinson Cruses men alls icke Cruse et fils.

Sedan den dagen såg jag ingen gå in i den butiken. Och nu börjar tragedien. En man i sin krafts dagar, full av begär att arbeta, dömd till overksamhet, och följaktligen undergång. Kampen mot olyckan som med varje stund på dagen kom närmare. Hans oförskräckthet gav vika och ett nervöst trots följde; jag såg hans ansikte genom fönstret spöklikt speja efter en kund; men efter en tid gömde han sig. Det var en hemsk scen att skåda honom bakom sin arkad, rädd, rädd för allt till och med en kunds ankomst, ty han fruktade en som ville läsa adresskalendern. Detta var det grymmaste ögonblicket, ty då måste han se leende ut och vänlig. Och biträdet hade han i början överraskat då denne med en avsnäsande åtbörd kastat fram kalendern på disken åt en fin äldre herre. Med sin något större människokännedom hade han tillrättavisat gossen med den upplysningen att kunderna börja med frimärken och adresskalendern, men han hade ännu icke själv lärt sig att goda varor äro den bästa reklamen, och att med knep lurar man sig endast själv.

Upplösningen nalkades. Jag led igenom alla hans kval; tänkte på hans hustru, på det stundande kvartalet, hyran, växlarna. Slutligen förmådde jag icke gå förbi hans fönster, utan tog en annan väg. Men jag kom icke ifrån honom, ty hans telefontråd sjöng så sorgligt i min vägg, även om nätterna. Och då hörde jag sorgesånger, långa andlösa om ett liv brutet i början; förhoppningar, förtvivlan att icke kunna börja om... och alltid hustrun med den ofödda väntade.

Att det var hans fel hjälpte icke upp saken, ty det var för övrigt tvivelaktigt om det var hans fel.

Alla dessa små knep som höra till handeln hade han fått intrumfade av sina principaler och han såg intet orätt i dem. Oförstånd! Det var orsaken, men icke skulden.

Ibland frågade jag mig vad jag hade med detta allt att göra. Man skall ha andras lidanden över sig kanske, och man får dem på sig just när man söker i ensamhet undgå dem.

Emellertid var handelsmannens öde fullbordat. Det var egentligen en lisa att se huru dörrarna stängdes, och det blev ett slut. Men när man öppnade igen och började tömma lådorna, röja hyllorna och fara iväg med alla dessa många saker som till stor del voro förstörda, då var det som att se en obduktion. Som jag kände en av karlarne steg jag på, gick in i bodkammaren bakom arkaden. Här hade han kämpat. För att fördriva tiden och undkomma den rena sysslolöshetens fördömelse, hade han skrivit ut fingerade räkningar i massor. De lågo ännu kvar där och voro utställda på Furst Hohenlohe, Felix Faure, till och med prinsen av Wales. Denne senare hade köpt 200 kilo marmelade Russe och en låda Curry.

Det var för mig intressant att se hur mannens hjärna arbetat ihop Felix Faures Ryska Resa och Prinsen av Wales' Britto-Indiska kök.

Där låg även en packe utskrivna annonser om »prima» kaviar, prima kaffe, allting prima, men annonserna voro aldrig tryckta.

Jag förstod hur han vid pulpeten nödgats spela denna komedi för biträdet. Arme man! Men livet är långt och växlingsrikt, och den mannen kommer nog upp igen!

III.

Detta är slutligen ensamheten: att spinna in sig i sin egen själs silke, förpuppas och vänta på metamorfosen, ty en sådan uteblir icke. Man lever under tiden på sina upplevelser, och telepatiskt lever man andras liv. Döden och uppståndelsen; en ny uppfostran till ett okänt nytt.

Man rår slutligen ensam om sin person. Ingens tankar kontrollera mina, ingens tycken, nycker trycka mig. Nu börjar själen växa i nyförvärvad frihet, och man erfar en oerhörd inre frid och stilla glädje och en känsla av säkerhet och självansvar.

Tänker jag tillbaka på samlivet som skulle vara uppfostran, så finner jag nu att det endast var en samskola för laster. Att stundligen behöva se oskönt för den som äger skönhetssinne är tortyr, vilken narrar en att anse sig martyr. Att av hänsyn blunda för orättvisor uppfostrar en till hycklare. Att alltjämt, av dessa hänsyn, vänjas undertrycka sin mening gör en feg. Att slutligen för fridens skull ta på sig en skuld för saker som man icke begått, förnedrar en omärkligt, så att man en vacker dag tror sig vara en usling; att aldrig höra ett uppmuntrans ord,

berövar en modet och självkänslan; och att gå och bära följderna av andras fel gör en rasande mot människor och världsordning.

Och det värsta är att man icke rår sitt eget öde, för så vitt man har god vilja att handla rätt. Vad hjälper om jag i allt söker vara tadelfri, när min partner går och suddar ner sig. Jag får minst halva skammen, om icke hela, vilket är det vanliga. Det är detta i samlivet som gör att man alltid lever i osäkerhet, erbjuder en större träffyta, ligger ute med sin person genom en annans, är beroende av en annans nyckfulla uppförande. Och de som icke rådde sticka handen under min väst när jag stod ensam, de ha så lätt att komma med kniven åt mitt hjärta när jag låter en annan gå och bära det kring gator och torg.

Vad jag även vunnit i ensamheten är att jag kan bestämma om min andliga diet själv. Jag behöver icke i mitt hem se fiender vid mitt bord och tigande höra smädas det som jag aktar högt; jag är icke tvingad inom mina dörrar lyssna till den musik jag avskyr; jag slipper se tidningar ligga kringkastade med karrikatyrer av mina vänner och mig själv; jag är befriad från att läsa böcker som jag försmår och gå på utställningar att beundra tavlor dem jag föraktar. Med ett ord, jag rår över min själ i de fall nämligen, där man någon rätt har att råda, och jag får välja mina sympatier och antipatier. Jag har aldrig varit tyrann, men har endast velat slippa tyranniseras, och det lider icke de tyranniska människorna. Däremot har jag alltid varit tyrannhatare, och det förlåter icke tyrannerna.

Jag har alltid velat framåt och uppåt, och därför haft den högre rätten mot dem som velat dra mig nedåt, och därför är jag vorden ensam.

*

Det första man i ensamheten kommer till är uppgörelsen med sig själv och det förflutna. Det är ett långt arbete, det, och är en hel uppfostran i självövervinnelse. Men det är ju det tacksammaste studium att känna sig själv, om detta är möjligt. Man får visserligen anlita spegeln ibland, i synnerhet nackspegeln, ty eljes kan man inte veta hur man ser ut på ryggen.

Uppgörelsen började jag för tio år sen, då jag gjorde bekantskap med Balzac. Under läsningen av hans femtio volymer, märkte jag icke vad som försiggick inom mig, förrän jag var framme. Då hade jag funnit mig själv, och kunde göra syntesen av alla mitt livs hittills olösta antiteser. Men jag hade även genom att se människorna med hans binocle lärt mig skåda livet med båda ögonen, under det jag förut genom monoclen endast sett med ena ögat. Och han, den store trollkarlen hade givit mig icke allenast en viss resignation, en undergivenhet under ödet eller försynen som skonade mig från smärtan av de värsta slagen, utan hade även smugit på mig ett slags religion som jag skulle vilja kalla konfessionslös kristendom. Under vandringen vid Balzacs ledande hand, genom hans mänskliga komedi, där jag gjorde bekantskap med fyra tusen människor (en tysk har räknat ihop dem!) tyckte jag mig leva ett annat liv, större och rikare än mitt eget, så att

jag vid slutet föreföll mig ha levat två människoliv. Men ur hans värld fick jag en ny synpunkt på mitt eget; och efter återfall och kriser, stannade jag slutligen vid ett slags försoning med lidandet, då jag samtidigt upptäckte huru sorgen och smärtan liksom förbrände själens sopor, förfinade instinkter och känslor och även skänkte högre färdigheter åt den ur den utpinade kroppen lösgjorda själen. Sedan dess tog jag livets bittra kalkar som medicin, och jag ansåg vara min plikt att lida allt — utom förnedring och ofrihet!

Men ensamheten gör en ömtålig på samma gång, och när jag förut genom brutalitet väpnat mig mot lidandet, blev jag nu mera känslig för andras smärtor, ett rov rent av för inflytelser utifrån, dock icke de dåliga. De senare bara skrämde mig och fick mig att draga mig ändå längre tillbaka. Och då söker jag ensligare promenader, där jag endast råkar småfolk som icke känner mig. Jag har en särskild väg som jag kallar via dolorosa, vilken jag begagnar när stunderna äro mörkare än vanligt. Det är stadens sista gräns åt norr, och utgöres av en ensidig aveny med en husrad på ena sidan och skogen på den andra. Men för att komma dit måste jag ta en liten tvärgata, vilken har en särskild tilldragning för mig utan att jag kan säga riktigt varför. Den smala gatan behärskas nere i fonden av en stor kyrka, som lyfter och beskuggar på samma gång, utan att locka likväl, ty jag går aldrig i kyrka, emedan... ja, det vet jag inte. Därnere till höger är en pastorsexpedition, där jag tagit ut lysning en gång för länge sen. Men här uppe i norr står ett hus, just där gatan mynnar åt heden. Det är stort

som ett slott; står på sista bergsluttningen och har en utsikt ut åt havsfjärdarna. I flera år ha mina tankar sysslat med detta hus. Jag har önskat få bo där, jag har inbillat mig att det bor någon där som haft inflytande på mitt öde, eller har det just nu. Jag ser det huset från min bostad och jag stirrar på det alla dagar, när solen lyser på det, eller när ljus äro tända i det om aftonen. Emellertid, när jag går förbi det, är där något vänligt deltagande som meddelas mig, och jag liksom väntar att en dag få draga in där och få frid.

Så tågar jag ut på avenyen, där många tvärgator mynna ut; och varje gata väcker ett minne från mitt förflutna. Som jag befinner mig på en hög ås, gå gatorna nedåt, men flera av dem slå en bukt först, bilda en kort backe som liknar jordgloben. När jag står på avenyens trottoar och ser en människa komma från backens frånsida, synes först ett huvud sticka upp ur marken, sedan skuldrorna och så hela kroppen. Detta sker på en halv minut och verkar mycket hemlighetsfullt.

Jag tittar ner i varje tvärgata i förbigåendet, och de visa alla i fjärran, antingen södra landet, slottet eller staden mellan broarna. Och samtidigt besväras jag av de olika minnena. Därnere i bottnen av detta krokiga rör som kallas ***gatan ligger ett hus, där jag för en mansålder sedan gick ut och in under det mitt öde spann sitt nät... Mitt emot ligger ett annat hus, där jag gick tjugu år senare under liknande förhållanden, men dock omvända och nu dubbelt pinsamma. Därnere, i nästa gata, genomlevde jag en tid, vilken i andra människors liv plägar vara den skönaste. Den var så för mig också, men på

samma gång den allra fulaste; och årens fernissa kunna icke ta upp det vackra, utan det fula täcker det lilla av skönhet som fanns. Tavlor slå in med åren och färgerna förändras, icke till sin fördel dock; särskilt har det vita en benägenhet att bli smutsgult. »Läsarne» säga att det skall så vara, för att vi vid den stora skilsmässan ingenting må sakna, utan gå vår väg, nöjda att få vända ryggen åt alltsammans. När jag gått avenyen framåt, förbi de stora nya husen, börja dessa så småningom upphöra. Bergknallarna stiga upp i dagen; ett tobaksland breder ut sig; en hemslaktare har sina kåkar avskurna av en sväng på en gränd. Där står en tobakslada som jag minns från — 1859, ty jag har lekt i den. I en stuga, som icke finns mer, bodde nämligen en hjälphustru, som förr varit barnjungfru hos mina föräldrar... och från den ladan föll hennes åttåriga son ner på marken och slog sig mycket. Vi brukade gå hit för att tinga henne till de stora rengörningarna vid påsk och jul... och jag gick för övrigt gärna de här bakgatorna till skolan för att undvika Drottninggatan. Här syntes trän och blommande örter; kor betade och höns kacklade; det var landet då! — — — Och nu sjönk jag ner i tiden tillbaka i den rysliga barndomen, då det obekanta livet låg framför och skrämde, allting tryckte och klämde! — — — Jag behöver bara vända på klacken för att få allt detta bakom ryggen igen; och jag gör det, men jag hinner ännu se i fjärran kronorna av lindarna på min barndoms långa gata och den molniga tallkonturen ute vid stadens körgård.

Jag har vänt ryggen till det, och nu, när jag ser nedåt avenyn, med morgonsolen i fjärran, över

blånande berg, ute vid kusten, så glömmer jag i en sekund allt det där med barndomen, som är så intrasslat med andras, och som icke är mitt, då däremot mitt eget liv börjar där ute vid havet.

Det där hörnet borta vid tobaksladan är min fasa; men det lockar mig ibland så underbart som allt pinsamt. Det är som att gå och se på väl bundna vilddjur, som icke kunna komma åt en. Och det ögonblickets njutning när jag vänder på klacken med ryggen åt alltsammans, är så intensiv att jag ibland består mig den. På den sekunden tillryggalägger jag trettiotre år fram i tiden, och jag blir glad att stå där jag står. Det var för övrigt alltid min längtan som barn »att bli gammal». Och nu tror jag att jag då hade en förkänsla av det som förestod mig, vilket också nu synes mig ha varit oundvikligt och bestämt förut. Mitt liv kunde icke bli annorlunda. Då Minerva och Venus mötte mig vid ungdomens skiljoväg, så hjälpte icke välja, utan jag följde båda, hand i hand, som vi nog gjort alla, och som vi kanske skulle.

När jag emellertid nu går med solen i ansiktet, kommer jag snart till en granskog på vänster sida. Där, minns jag, att jag gick för tjugu år sen och såg staden nedanför mig. Då var jag biltog, varg i veum, emedan jag profanerat mysterierna som Alcibiades, och emedan jag slagit ikull avgudabilder. Jag minns hur ödsligt det kändes, ty jag visste mig icke ha en vän; men hela staden därnere låg som en armé emot mig ensam, och jag såg lägereldarna, hörde stormklockorna och visste man skulle ta mig med svält. Nu vet jag att jag hade rätt, men det att jag njöt med skadeglädje av eldsvådan jag påtänt,

det var felet. Om jag bara haft en gnista medlidande med deras känslor jag sårat! Om! Men det var väl för mycket begärt av en ung man som aldrig erfarit något deltagande från de andra!

Nu erinrar jag min skogsgång som något stort och högtidligt; och att jag icke gick under då, vill jag icke tillskriva den egna kraften, ty den tror jag inte på.

*

På tre veckor hade jag icke talat vid en människa, och därigenom hade min röst liksom lagts igen, blivit klanglös och ohörbar; ty när jag tilltalade jungfrun förstod hon icke vad jag sade, och jag måste upprepa det sagda flera gånger. Då blev jag orolig; erfor ensamheten som en bannlysning; kom på den tanken att människorna icke ville umgås med mig emedan jag ratat dem. Och så gick jag ut, på aftonen. Satte mig i en spårvagn, bara för att känna det som om jag var i samma rum som andra. Jag sökte läsa i deras blickar, om de hatade mig, men läste endast likgiltighet. Jag hörde på deras samtal, som om jag var på en bjudning och hade rättighet deltaga i konversationen, åtminstone som åhörare. När det blev trångt, var det mig ett välbehag att med armbågen känna beröringen med en mänsklig varelse.

Jag har aldrig hatat människorna, snarare tvärtom, men jag har varit rädd för dem, alltsedan jag föddes. Min sällskaplighet har varit så stor, att jag kunnat umgås med vem som hälst, och jag har förr tagit ensamheten som ett straff vilket nog kan så vara. Ty jag har frågat vänner som suttit i fängelse varuti straffet egentligen bestod, och de ha svarat:

ensamheten. Denna gång har jag visserligen sökt få vara ensam, men jag hade gjort ett tyst förbehåll: att jag skulle få lov själv söka upp mina bekanta när jag hade lust. Varför gör jag icke det? Jag kan icke; ty jag känner mig som en tiggare, när jag stiger upp för trappan och vänder om vid klocksträngen. Och när jag kommer hem, är jag nöjd, i synnerhet när jag går igenom i föreställningen vad jag tror mig ha skolat få höra, om jag kommit in i rummen bara. Som mina tankar icke gå i spann med någon annans, blir jag sårad av nästan allt vad man säger, och ett oskyldigt ord kan jag ofta känna som ett hån.

Jag tror det är mitt öde att jag skall vara ensam, och att det är till mitt bästa; jag önskar tro det, ty eljest vore det hela alltför oförsonligt. Men i ensamheten blir huvudet stundom överladdat och hotar explodera; därför måste man iakttaga sig. Jag söker alltså hålla balansen mellan utgående och ingående; måste varje dag få ett utlopp genom att skriva, och ett mottagande av nytt genom att läsa. Skriver jag hela dan, uppstår på aftonen ett förtvivlans tomrum; jag får intrycket att jag icke mer har något att säga och att jag är slut. Läser jag hela dagen blir jag så överfylld att jag vill sprängas.

Vidare måste jag avpassa tiderna för sömn och vaka. För mycket sömn tröttar på ett sätt som blir tortyr; för litet sömn retar ända till hysteri.

Dagen, den går nog, men aftonen är svår; ty detta att man känner sin intelligens slockna, är så smärtsamt som att känna sig förfalla andligen och lekamligen.

Om morgonen, efter en nykter kväll och en utsövd natt, när jag stiger ur sängen, är livet självt en

positiv njutning. Det är som att stiga upp från de döda. Alla själens förmågor äro nydanade, och den sammansovna kraften förefaller mångdubblad. Det är då som om jag tilltrodde mig att kunna ändra världsordningen, styra nationers öden, förklara krig och avsätta dynastier. När jag då läser tidningen, och i de utländska telegrammen ser vad som ändrat sig i den löpande världshistorien, känner jag mig precis ini nuet, där världen befinner sig just i detta ögonblick. Jag är »en samtida», och förnimmer det såsom om jag i min ringa mån varit med om att forma denna nutid genom samarbetet i det förflutna. Därpå läser jag om mitt land, sist om min stad.

Sedan i går har världshistorien gått framåt. Lagar ha ändrats, handelsvägar ha öppnats, tronföljder ha rubbats, statssystem förnyats. Människor ha dött, människor ha fötts, och människor ha gift sig.

Sedan i går har världen förändrat sig, och med en ny sol och en ny dag har det kommit nytt, och jag känner mig själv förnyad.

Jag brinner av trängtan att sätta mig i arbete, men jag måste ut först. När jag kommer ner i porten, vet jag numera strax vilken väg jag skall taga. Icke allenast solen, molnen och temperaturen säger mig det, utan i min känsla har jag en barometer och termometer som angiva hur jag har det ställt med världen.

Tre vägar har jag att välja på. Den leende vägen ute på Djurgården, den folkrika Strandvägen och gatorna, samt den ensliga *via dolorosa* jag nyss skildrat. Jag märker strax vart det bär. Har

jag harmoni inom mig, då känner jag luften mjuk emot mig, och jag söker människor.

Då går jag på gatorna i folkvimlet och har en förnimmelse att jag är vän med dem allesammans. Men är det något på sned, då ser jag bara fiender med hånande blickar, och deras hat är ibland så starkt att jag måste vända om. Söker jag då landskapet vid Brunnsviken och ekbackarna kring Rosendal, kan det hända att naturen är instämd med mig, och då lever jag som i mitt eget skinn. Detta landskap har jag inmutat, vuxit samman med, och fått till att vara fond åt min person. Men det har humör det också, och det finns morgnar då vi icke äro ens. Då har allting ändrat sig: björkarnas äreportar ha blivit ris, hasselbuskarnas trolska lövsalar dölja icke de vältaliga hasselkäpparna; eken sträcker sina knotiga armar hotande över mitt huvud och jag känner det som ok eller lokträn över min hals. Denna oöverensstämmelse mellan mig och mitt landskap, spänner mig så att jag vill gå sönder och fly. Och när jag då vänder och får se södra landet med hela den praktfulla stadskonturen känner jag mig som i främmande fiendeland, och jag själv är en turist som ser detta för första gången, är övergiven som främlingen vilken icke har en bekant innanför dessa murar.

När jag emellertid kommer hem och sitter vid skrivbordet, då lever jag; och de krafter jag hämtat ute vare sig av disharmoniernas strömväxlare eller av harmoniernas strömslutare, tjäna mig nu till mina olika ändamål. Jag lever, och jag lever mångfaldigt alla de människors liv jag skildrar; är glad med de glada, ond med de onda, god med de goda; jag

kryper ur min egen person, och talar ur barns mun, ur kvinnors, ur gubbars; jag är konung och tiggare, jag är den högt uppsatte, tyrannen och den allra föraktadste, den förtryckte tyrannhataren; jag har alla åsikter, och bekänner alla religioner; jag lever i alla tidevarv och har själv upphört att vara. Detta är ett tillstånd som ger en obeskrivlig lycka.

Men när detta upphör vid middagstiden, och skrivat är slut för den dagen, blir min egen tillvaro så pinsam att jag känner det som om det lede mot döden alltefter som kvällen framskrider. Och kvällen är rysligt lång. Andra människor bruka efter dagens arbete få en förströelse i samtal, men jag får ingen. Tystnaden sluter sig omkring mig; jag försöker läsa, men orkar icke. Då går jag på golvet och ser åt klockan om hon skall bli tio. Och slutligen blir hon tio.

När jag då befriar kroppen från kläderna med alla dess knappar, spännen, band och knäppen, tyckes mig själen liksom hämta andan och känner sig friare. Och när jag efter mina österländska tvagningar kommit i sängen, då töjer sig hela tillvaron; viljan till livet, kampen, striden upphör; och sömnlusten liknar bra mycket längtan till döden.

Men jag mediterar först en halv timme, det vill säga jag läser i en andaktsbok som jag väljer efter sinnesstämningen. Ibland har jag en katolsk; den medför en fläkt av den apostoliska, traditionella kristendomen; det är som latin och grekiska; det är anorna; ty med katolska kristendomen börjar vår, min, kultur. Med romerska katolicismen känner jag mig som romersk medborgare. Europeisk statsborgare; och de inflätade latinska verserna erinra mig

att jag har bildning. Jag ä r icke katolik, har aldrig varit, ty jag kan icke binda mig vid en bekännelse. Därför tar jag ibland en luthersk gammal bok, med en stump för var dag i året; och den begagnar jag som gissel. Den är skriven på 1600-talet då människorna hade det ont på jorden. Därför är den rysligt sträng, predikar lidandet som en välgärning och en nådegåva. Högst sällan har han ett gott ord; kan bringa en till förtvivlan, men därför kämpar jag mot honom. »Det är icke så,» säger jag mig, och detta är bara att fresta sina krafter på. Katoliken har nämligen lärt mig, att frestaren uppträder i sin fulaste roll, då han vill bringa människan till förtvivlan, och beröva en hoppet; men hoppet är en dygd för katoliken, ty att tro Gud om gott är religionens kärna; att tilltro Gud ont är satanism.

Ibland tar jag till en underlig bok från 1700-talets upplysningsperiod. Den är anonym, och jag kan icke säga om den är skriven av en katolik, lutheran eller calvinist, ty den innehåller kristen levnadsvisdom av en man som känt världen och människorna och som även är en lärd och en diktare. Han brukar säga mig just vad jag behöver för dagen och stunden. Och när jag upprest mig ett ögonblick mot hans orättvisa och orimliga fordringar av en dödlig, kommer författaren strax efter med mina invändningar. Han är vad jag kallar en resonabel karl, som ser med båda ögonen och som fördelar rätt och orätt på var sin sida. Erinrar något om Jakob Böhme, som fann att allting innehåller ja och nej.

Vid stora tillfällen måste jag taga till bibeln. Jag äger flera biblar från olika åldrar; och det synes

mig som det icke stod detsamma i dem; som om de ägde olika strömstyrka eller förmåga att göra intryck på mig. En, i svart karduan, tryckt med Schwabach på 1600-talet har en oerhörd kraft. Den har tillhört en prästfamilj, vars stamtavla står skriven på insidan av pärmarna. Det är som om hat och vrede ackumulerats i denna bok; och den bara bannar och straffar; hur jag vänder bladen kommer jag alltid till Davids eller Jeremias förbannelser över fiender, men dem vill jag icke läsa, ty det synes mig okristligt. Till exempel när Jeremias beder: »Så straffa nu deras barn med hunger, och låt dem i svärd falla, att deras hustrur och änkor utan barn bliva, och deras män ihjälslagna etc.» Detta är icke för en kristen människa. Väl kan jag förstå, att man ber Gud om skydd mot fienderna som vilja draga en neråt, när man strävar uppåt, mot fienderna, som av ondska beröva en brödet. Jag förstår också, att man kan tacka Gud när ens fiende är slagen, ty alla folk ha sjungit Te Deum efter vunnen seger, men att nerbedja specificerade straff över motståndare, det vågar jag icke; och jag kan nog säga mig att det som passade Jeremias eller David den gången icke passar mig nu. Men så har jag en annan bibel, i kalvskinn med guldpressning från 1700-talet. Det står naturligtvis detsamma i den som den förra, men innehållet presenterar sig på ett annat sätt. Denna boken ser ut som en roman, och vänder mest den vackra sidan till; själva papperet är ljusare, typografin gladare, och han låter tala vid sig såsom Jehova när Moses vågar göra föreställningar som äro ganska vresiga. Till exempel: när folket knorrat ånyo, och Moses är trött på alltsammans, så vänder han sig

till Herren nästan förebrående: »Haver jag nu allt detta folket avlat eller fött, att du må säga till mig: bär dem på dina armar såsom en amma bär ett barn... Var skulle jag nu taga kött det jag allt detta folket giva skulle... Jag förmår icke allt detta folket uppehålla allena, ty det är mig för svårt. Och vill Du så göra emot mig, så slå mig hällre ihjäl...» Jehova svarar, icke ovänligt, på anmärkningarna, och föreslår till Mose hjälp väljandet av de sjuttio äldsta. Detta är ju icke den obeveklige, hämndgirige guden från gamla testamentet. Och jag grubblar icke över det; jag vet bara att jag har tider, då gamla testamentet är mig närmare än nya. Och att bibeln, för oss födda i kristendomen, har en uppfostrande kraft, det är säkert, om därför att våra förfäder i den boken inlagt psykiska krafter på samma gång den hämtat, vore svårt att säga. Helgedomar, tempel och heliga böcker äga faktiskt denna kraft som ackumulatorer, men endast för de troende, ty tron är mitt lokalbatteri utan vilket jag icke får det stumma pergamentet att tala. Tron är min motström som väcker kraft genom influens; tron är rivtyget som elektriserar glasskivan; tron är recipienten, och måste vara ledare, eljest blir intet mottagande; tron är mediets uppgivande av motståndet, varigenom rapport kan inträda.

Därför äro alla heliga böcker stumma för den otroende. Ty den otroende är en steril, hans ande är så pasteuriserad att intet växer i den; han är negationen, minus, en imaginär kvantitet, baksidan, saprofyten som icke lever av sig själv utan på rötterna av det växande; han saknar självständig till-

varo, ty för att kunna negera, måste han ha det positiva att negera emot.

Slutligen finns det ögonblick då endast något buddism hjälper. Det är ju så sällan man får vad man önskar; vad gagnar då att man önskar? Önska ingenting, begär ingenting av människorna och livet, och du skall alltid tycka dig ha fått mer än du kunnat begära; och du vet av erfarenhet, att när du fått vad du önskat, så var det mindre det önskade än själva uppfyllelsen som skänkte glädjen.

Ibland frågar någon inom mig: tror du på detta? Jag nedtystar genast frågan, ty jag vet att tron endast är ett själens tillstånd och icke någon tankeakt, och jag vet att detta tillstånd är mig hälsosamt och uppfostrande.

Det händer dock att jag reser mig mot de orimliga fordringarna, de alltför stränga kraven, de omänskliga straffen, och då lämnar jag för en tid mina andaktsböcker; men jag återkommer till dem snart, manad av en ropande röst från urtid: »Kom ihåg att du haver varit en träl i Egypten och Herren din Gud haver dig därifrån löst.» Då tystnar min opposition, och jag skulle känna mig som en otacksam feg lymmel om jag skulle förneka min räddare inför människor.

IV.

Det våras igen för — gången. (Man nämner ogärna siffror när man nått en viss ålder.) Men det våras på ett annat sätt nu än för en hop år sedan. Förr började förvandlingen med att isgatan höggs upp, vid påsktiden ungefär. Då såg man hela vinterns avlagringar såsom en geologisk formation med alla dess skikt. Nu får det icke bildas isgata; slädar och bjällror och slädnät äro sällsynta, varav man får den föreställningen att klimatet ändrats till ett medeleuropeiskt sådant liksom tiden. Förr, då sjöfarten avstannade på hösten och inga järnvägar funnos, befann man sig i karantän; provianterade med saltvaror för vintern, och kände när våren kom ett uppvaknande till nytt färskt liv. Nu ha isbrytare och järnvägar utjämnat årstiderna och man har blommor, frukter och grönsaker hela året om.

Förr tog man ut innanfönsterna, och då hörde man strax bullret från gatan i rummen som om man återinträtt i förbindelse med yttervärlden. Det dova, mjuka lugnet inomhus upphörde, och man väcktes till nytt liv icke minst genom det insläppta ljuset. Nu lämnas dubbelfönstren kvar hela året, men i ersättning öppnar man sina oklistrade fönster hela vintern vid förefallande behov.

Med dessa utjämningar glider våren inpå en och kommer icke med sådan apparat som förr; hälsas därför också utan vidare entusiasm.

Jag tog emot denna vår som ett faktum och utan stora förhoppningar. — Det är vår; alltså är det snart höst igen! — Jag satte mig på min balkong och såg på skyarna. Det syns på dem att det är vår. De samla sig i större massor, de äro tätare och mera avgjorda i linjerna; och när himlen syns i en vak eller vråk är den nästan svartblå. Men jag har ett skogsbryn i fjärran. Det är mest tall och gran; det är svartgrönt, taggigt och utgör för mig det mest egendomliga av svenska naturen, och jag pekar på det och säger: där är Sverige. Detta skogsbryn kan se ut som en stadskontur med dess oändliga mängd av skorstenar, spiror, tinnar, småtorn och gavlar. Men i dag ser jag det som skog. Som det blåser, är jag ju säker att hela denna hop av smärta träd måste röra på sig, men jag kan ej se det på en halv mils avstånd. Jag tog därför min kikare, och nu såg jag hela grankonturen röra sig som vågorna i en havshorisont, vilket beredde mig ett stort nöje, i synnerhet som det föreföll mig vara en liten upptäckt också. Min längtan går nog ditåt, ty jag vet att havet ligger där bakom; jag vet att det växer blåsippor och vitsippor vid dessa trädens fötter, men jag har mera nöje av att se dem i föreställningen än i verkligheten, ty jag har för länge sedan vuxit ifrån den naturen som i stenriket, växtriket och djurvärlden tar sitt uttryck. Det som intresserar mig är människonaturen och människoödet.

Förr kunde jag försjunka i åskådandet av en

blommande frukträdgård; nu tycker jag också det är vackert, men icke så vackert. Och jag vill försöka förklara det med att hos mig uppstått en aning om att det finns fullkomligare urbilder till dessa bristfälliga avbilder. Någon längtan till landet har jag därför icke, ehuruväl en svag motvilja mot staden börjar att yppa sig, mera dock som ett behov av förändring.

Jag vandrar därför mina gator; och när jag ser människors ansikten väcker detta minnen, ger mig tankar. Och går jag förbi bodfönstren ser jag så många föremål från alla jordens länder, frambragta eller förädlade av människohänder att de liksom sätta mig i förbindelse med hela mänskligheten och ge mig en rikedom av intryck, som färg, form och närliggande föreställningar.

På morgnarna när rummen på en nedra botten städas står ett fönster öppet; jag går förbi, men stannar naturligtvis icke; dock i ett ögonblick har jag fått en översikt över ett mig främmande rum och därav ett stänk av ett människolivs historia. I dag på morgonen till exempel fick jag kasta en blick genom en dragruta in i ett äldre hus, förbi en aspidistra, denna fula liljeväxt från Japan vilken icke sätter blomman i ljuset utan lägger av den direkt från roten nere i jordbrynet lik några köttflisor klippta i stjärnform. Förbi denna kom jag över ett skrivbord med nyttiga och tråkiga tillbehör in i en kakelugnsvrå, där det stod en fyrkantig vit kakelugn; denna var från äldre tid, och varje kakel var omgivet av en sorgkant som svarta naglar; den hade stora luckor för nischen och stod i en vrå som var mörk av de obeskrivligt dunkla tapeterna. Jag fick först 1870-

talet med dess mörker i rummen, men jag fick även en abstrakt vantrevnad från ett halvburget småborgerligt hem, från människor som hade det strängt och svårt och som plågade sig och varandra. Och så väcktes ett minne från ett gammalt hem, vilket jag aldrig skulle erinrat om icke denna draglucka stått öppen. Nu kom ett länge förgätet öde upp och jag såg det i en ny intressant dager; jag förstod nu först dessa människor när jag tänkte på dem, så långt efteråt, förstod deras sorgespel som jag förr höll ifrån mig, emedan det syntes mig pinsamt och smått. Hemkommen lade jag upp dramat. Och det hade jag fått genom en draglucka!

Går jag på aftnarna, då mörkret fallit och ljus är tänt, så blir mina bekantskaper rikare, ty då kan jag se in i de övre våningarna också. Jag studerar då möblemang och inredningar, och får familjeinteriörer, scener ur livet. Folk som icke släppa ned gardinerna äro särskilt anlagda för att visa sig och jag behöver därför icke bry mig med någon grannlagenhet. För övrigt tar jag ögonblicksbilder och arbetar ut det sedda efteråt.

En afton gick jag sålunda förbi en vacker hörnvåning med stora fönster och såg... Jag såg möbler och ting ifrån 60-talet, kroaserade med gardiner från 70, portiärer från 80 och ateniennsaker från 90. I fönstret stod en urna av alabaster, gulnad som elfenben av människors andedräkter, suckar, vinångor, tobaksrök, en urna utan bruk och gagn och som någon slutligen destinerade till visitkortsamlare. En askurna att ställa i en gravhög med namn på vänner som kommit och gått, på släktingar som levde och voro döda, på förlovade och gifta, döpta och begravna.

Där voro många porträtt på väggarna, från alla åldrar och tidevarv, hjältar i harnesk, vise i peruker, andlige i prästkragar. I ett hörn framför en divan stod ett spelbord; och kring detta sutto fyra underliga gestalter och spelade kort. De sade ingenting, ty läpparna rörde sig ej. Urgamla voro tre, men en man var halvung; det var nog mannen i huset. Men mitt i rummet satt en ung kvinna med ryggen vänd åt de spelande och hon var lutad över en virkning. Hon arbetade visserligen men utan intresse; tycktes ta upp tiden bara, maska för maska, mätande sekunderna med nålen. Så lyfter hon arbetet och betraktar det som om hon ville läsa av tiden på ett ur; men hon såg ut över tiden och arbetet och in i framtiden — och då löpte hennes blickar ut genom fönstret, förbi askurnan, och de mötte mina därute i mörkret men utan att kunna se dem. Jag tyckte att jag kände henne, att hon talade till mig med ögonen, men det gjorde hon naturligtvis inte. En av mumierna vid bordet, sade då något. Kvinnan svarade med en gest av nacken dock utan att vända sig, och liksom störd i sina tankar eller röjd, lutade hon huvudet djupare än förut och lät sin sekundvisare gå. Aldrig har jag sett ledsnaden, ledan vid allt, tröttheten vid livet så kondenserad som i detta rum.

Mannen, vid spelbordet, vars ansikte ändrade uttryck oupphörligt, syntes vara orolig över något, vänta något, och mumierna kände samma oro. De kastade nämligen då och då en blick på vägguret, vars långa visare nalkades en heltimma. Det väntades sannolikt någon; någon som skulle förjaga ledsnaden, ändra ödena därinne, bringa nytt med sig. Kanske vända upp och ned på hela livet här. Liksom upp-

hängda vid denna fruktan vågade man icke hängiva sig åt spelet, utan lade ut korten provisoriskt, såsom om man väntade bli avbruten när som hälst, man dröjde icke vid en min eller åtbörd; därav kom sig detta mannekängartade i rörelserna.

Nåväl, det som skulle ske skedde. — »Vilken tur!» tänkte jag då portiären rörde sig och en jungfru med vit mössa trädde in och anmälde någon. Det flög en livsgnista in i alla de innevarande, och den unga kvinnan vände sig ett halvt varv under det hon reste sig. I detsamma slog vägguret så att jag hörde det ut på gatan och jag såg hur minutvisaren skuttade fram mot heltimman.

Då fick jag en knuff av en förbigående; väcktes så häftigt att jag bokstavligen kände mig kastad ut på gatan, ut ur detta rum, där jag varit med min själ under långa två minuter, levat en bråkdel av dessa människors liv. Jag fortsatte skamsen min väg; ämnande först vända om för att se fortsättningen, men åtrande mig vid tanken: slutet vet jag förut, emedan jag varit med om detsamma själv i flera omgångar!

*

Våren kommer, på ett sätt som liknar det från fordom, men icke på samma sätt. Förr var det första lärkan på gärdet, men nu finns inga lärkor mer på lärkvägen, utan det är bofinken i Humlegården och stararna i Fågelbacken som äro avgörande. Men det som är sig likt är aprilflyttningen. Det har alltid förefallit mig hemskt att se möbler och husgeråd på trottoaren. Det är husvilla människor som nödgas visa sina inälvor, och de blygas för dem;

därför ser man aldrig ägaren i närheten bevakande sina tillhörigheter. Han låter hellre främmande folk taga hand om tillhörigheterna som utställa sina brister i dagsljuset. Denna soffa med ett bord framför gick an hemma i svag belysning, men mitt i solskenet synas fläckar och revor, och att det fjärde benet var löst gjorde ingenting därinne; men härute har det fallit ur.

Ser man ett ansikte bakom ett stående flyttlass, är det bekymrat, förtvivlat, upprivet. Men det skall väl flyttas och resas; ryckas upp, skakas om, förnyas, vändas ut och in. Jag som aldrig gjort annat än flyttat och rest, återfick nu, då jag satt i lugn, mina intryck från mitt kringflackande liv, och dessa förtätade sig i en dikt som jag kallat Ahasverus.

Ahasverus.

Ahasverus, upp och vandra!
Tag din ränsel och din stav;
ej ditt öde liknar andra,
ty dig väntar ingen grav.
Vagga fick du och en början,
men du får ej något slut,
evigt skall du trampa sörjan,
många skor få nöta ut.
Me'n du väntat på Messias,
tiden gått dig helt förbi;
tror du än du skall befrias,
hoppas du på amnesti?
Eller vill du som Elias
levande förlossad bli?

Ut på stigar, ut på vägar
ut ur dina varma rum;
läggs för fäfot dina tegar,
störtat som Kapernaum
är ditt hus, och hemmet härjat;
maka, barn sitt avsked sagt;
intet efter branden bärgat,
tomt och tilja öde lagt.

*

Spring upp på tåget med ränsel och stav
men se dig icke tillbaka.
Välsigna honom som tog och gav
och lärt dig konsten försaka!
Där står ingen frände och ingen vän
att vinka dig lycka på färden!
Vad gör det! Dess lättare sen
att göra språnget ut i den kalla världen!

Och tåget rycks loss från bangårdens kä,
en rullande länga med hus av trä,
en vandrande by med folk och fä. — —
Där är post och värdshus och magasiner,
och sovrum bakom de tjocka gardiner.
Nu rycker den fram som en stad på hjul,
oemotståndligt! Den går genom väggar,
den slinker igenom berg som ormen i skjul,
den går på vattnet, och eldhästen gnäggar;
den tar ett landskap med sjumilasteg;
ett konungarike är närsgårdsväg — —.

Men landet tar slut, man står vid havet —.
Nu Ahasverus släpper du land,
och allt som förr dig vid livet band
det ligger bak synkretsen djupt begravet.

*

Se skyarna hur tunga de gå
och sjöarna de svallande,
de stigande, de fallande,
där foten intet fäste kan få
och ingen vila mer du kan nå.
Ej dag, ej natt, ej sovande, ej vakande;
än upp, än ner, än hit och än dit,
allt under sus och gnissel och knakande,
i rep och timmer, bultar och nit.
Tortyr för kropp, tortyr för själ,
ett pinoredskap på vattnet flytande.
Bekänn din skuld och tänk på ditt väl,
när du hör bränningens rytande!
Då är ej långt till räddande strand,
du tror! Men skepparn fruktar för land,
och lägger bogen rätt ut i sjöarna;
han flyr den sökta frälsande hand
och vänder rygg till de lugna öarna;
ty falsk är sjö, men falskare kust!
När medvind blåser med liv och lust
då har du att vänta den hårdaste dust. —

Till havs! Lägg ut på det gröngråa fältet,
där skeppet plöjer och regnmolnet sår,

men intet växer i plogens spår
och ingen bor under himlatältet.
I dag det liknar en presenning sydd
till värn mot regnet som alltjämt ökar.
En ann skulle mena den är till skydd
för himlens blå emot ångarnas rökar,
mot jordens damm och flugornas prickar,
eller som skärm mot de ondas blickar.

*

Ahasverus står i stäven,
spanar mot den gråa vägg,
ögat dävet, knuten näven,
munnen vass i vitnat skägg. —
Inga syner ser han hägra,
minnena ha slocknat ut,
hoppet självt det synes vägra;
leva måste han i nu't,
detta nu som är en plåga,
utan mening, utan mål,
svarslöst som en galen fråga,
dött som flintan utan stål.
Ut i gråa intet stirrar
vandrarn fängslad på ett däck,
mattslö ner i djupet stirrar,
känner sig som dränkt i säck.

V.

Efter många bakslag har våren äntligen kommit, och när lindarna på avenyen en morgon slagit ut, då är det högtidligt som en fest att vandra under det gröna ljuset som faller så gott i ögonen. Luften står still och är idel vänlighet, fötterna röra vid torr fin sand, som ger en känsla av renlighet. Det nya gräset döljer fjorårslöv, skräp och smuts alldeles som första snön gör om hösten. Trädskeletten fyllas ut, och slutligen står den höga lövskogsfonden som en grön molnvägg över vikens stränder. Förr jagad av köld och vind, kan jag nu gå steg för steg, till och med sitta på en bänk. Strandkanten under almarna är garnerad med bänkar, och där sitter numera den gule mannen, min okände ovän och läser tidningen med uppknäppt rock. I dag såg jag, just på hans tidning, att vi äro ovänner. Och jag tyckte mig läsa i hans blick när den lyftes över bladet, att han läste något om mig som gjorde honom gott i själen, och att han trodde antingen att jag redan fått giftet i mig eller skulle få. Men han misstog sig, ty jag tar aldrig i det bladet.

Majoren har magrat och synes orolig för sommaren. Vart han skall fara, är honom nog likgiltigt, men han måste ut ur stan för att icke bli alldeles

ensam och känna sig som proletär. Han stod i morse på en udde och tycktes räkna de små böljorna som pjollrade med stenarna; han slog med käppen i luften utan avsikt, bara för att göra något. Plötsligen hörs från andra sidan viken en trumpetsignal. Han rycker till och — nu ser han på gärdet en kavalleriskvadron dyka upp bakifrån en kulle med kaskar och hästöron först. Därpå rides en chock så att marken dånar, och under rop, hojt och skrammel vältar den ordnade massan framåt. Majoren levde upp, och jag såg på hans svängda hjulben att han varit kavallerist; kanske var det hans regemente — från vilket han nu var en avsuten, ute ur leken. Ja, sådant är livet!

Min ockulta gumma är lika sommar och vinter, men denna vinter har tagit på henne och hon har anlagt en käpp; för övrigt uppenbarar hon sig endast en gång i månaden och hör till sällskapet, liksom världsdronningen med hundarna.

Men nu har med solen och våren nya vandrare inträngt i vår krets och jag känner dem som obehöriga. Så ledigt har egendomsbegreppet vuxit ut, att jag erfar det som om min morgonpromenad i detta landskap vore min tillhörighet. Jag ser verkligen snett på dem, om jag ens ser åt dem, ty i min inåtvända sinnesstämning vill jag icke träda i kontakt med människor genom att växla en blick. Denna slags intimitet fordra dock människorna, och de tala med ovilja om »en som inte ser åt folk». De tycka sig ha rättighet att få se in i den de möta, men jag har aldrig förstått var de tagit denna rätt ifrån. Jag känner det som ett intrång, ett slags våld på min person, en närgångenhet åtminstone, och jag märkte

som ung en bestämd skillnad på folk, vilkas blickar man fick och vilkas man icke fick. Nu förefaller det mig, som om växlandet av en blick på gatan med en okänd betydde: låt oss vara vänner och därmed nog! Men med somliga av utmanande miner kan jag icke förmå mig ingå detta tysta vänskapsförbund; jag vill ha det neutralt eller i nödfall fientligt, ty en vän får alltid något inflytande över mig, och det vill jag inte.

Detta intrång gäller lyckligtvis endast våren, ty med sommaren ha de främmande rest till landet och då äro vägarna lika ensliga som på vintern.

Och nu har den efterlängtade sommaren kommit. Den föreligger som ett fullbordat faktum och är mig vorden likgiltig, ty jag lever i mitt arbete och framom mig själv, ibland bakom mig, i minnena, och dessa kan jag behandla som bitarna i en bygglåda. Med dem kan jag sätta ihop alla slags; och samma minne kan tjäna till allt möjligt i en fantasibyggnad, vända olikfärgade sidor uppåt, och som antalet sammanställningar är oändligt, får jag under mina lekar ett intryck av oändligheten.

Någon längtan till landet har jag icke, men ibland kommer det över mig som en försummad plikt att jag icke går i skog eller badar i havet. Därtill en viss underlig skamkänsla att jag är i staden, ty sommarnöjet är ett prerogativ som anses höra till den samhällsklass andra hänför mig till — själv räknar jag mig utanför samhället. Det känns dessutom något ödsligt och övergivet, då jag vet att alla mina vänner lämnat staden. Jag sökte dem visserligen icke då de voro kvar, men jag kände att de funnos; jag

kunde skicka mina tankar till dem på en viss gata, men nu har jag förlorat spåret.

Sittande vid mitt skrivbord ser jag mellan gardinerna en vik av Östersjön; på andra sidan en strand med gråsvarta klippor, rundslipade, och nere i vattengången den vita strandlinjen; ovanpå klipporna den svarta granskogen. Ibland gripes jag av längtan ditut. Men då tar jag bara min kikare, och utan att röra mig ur fläcken är jag där. Jag vandrar i strandstenarna, där ibland rentvättade gärdsgårdsstörar, vasspipor och halm det växer gul lysing och rött fackelblomster under alarna. I en rämna i berget på svedlavar och kartlavar trycker ormbunken baggsöta lik murgrön; några enbuskar rekognoscera i kanten och så ser jag djupt in i granskogen, särskilt om aftonen då solen står lågt. Då är där ljusgröna salar med mjuka levermossor, lätt underskog av aspar och björkar.

Ibland sker det något levande därborta, men sällan dock. En kråka går och plockar, eller låtsas plocka något, ty hon ser tillgjord ut, men jag märker att hon tror sig osedd av människor. Att hon koketterar för någon av sitt släkte är däremot säkert.

En vit slup kommer sakta strykande; det sitter någon till rors bakom storseglet, men jag ser bara armbågen och knäna; bakom focken sitter ett fruntimmer; båten glider så vackert, och när jag ser svallet om stäven tycker jag mig höra detta smärtstillande porl, något man oupphörligt lägger bakom sig, och som alltid förnyas, detta något som utgör hemligheten i seglingens njutning, frånsett den att regera vid rodret, kämpande mot vind och våg.

En dag fick jag in i kikaren en hel liten scen.

Stenstranden därborta i fjärran hade ännu aldrig (i kikaren) trampats av någon dödlig, och den var min tillhörighet, min ensamhet, mitt sommarställe. Då såg jag en afton en ökstock träda in från högra sidan om glaset. I båten satt en tio års flicka, ljusklädd med röd tennishatt. Jag tyckte först jag sade: Vad har du där att göra, men det orimliga i situationen återhöll mig.

Flickan landade nätt, drog upp ökstocken, och så steg hon åter i båt, hämtade upp något som blänkte i ena ändan. Jag blev nyfiken, ty jag kunde icke bestämma föremålets natur. Skruvade lite på synröret och såg att det var en lätt handyxa. — — — En yxa i handen på ett barn? Dessa två begrepp kunde jag icke strax förena, och därför verkade det hemlighetsfullt, nästan hemskt. Flickan gick först i stranden och letade något, som man brukar när man går i stränder; letar något oväntat, som man hoppas den outgrundliga sjön skall ha lämnat ifrån sig. — Nu, sade jag mig, skall hon börja kasta sten, ty barn kunna aldrig se stenar och vatten utan att kasta stenar i vattnet. Varför? Ja, det har väl några hemliga orsaker det också. — Mycket riktigt! Hon kastade stenar! Därpå äntrade hon klippan! — Nu skall hon äta baggsöta naturligtvis, ty hon är stadsbarn och har gått i folkskolan. (Bondbarn äta aldrig baggsötan som stadsbarnen kalla stensöta eller lakrisrot.) — Nej, hon gick förbi ormbunkarna, och var alltså (?) ett landsbarn. — Hon nalkades enbuskarna. Då gick det upp ett ljus för mig. — Hon skall hugga enris; och det stämmer, för det är lördag i dag. — Nej; hon gjorde visserligen ett utfall mot en enbuske, så att en gren blev hängande, men hon gick vidare.

— Hon skall hugga kaffeved! Där ha vi det! — Nej, hon klättrade vidare och nådde skogsbrynet. Där stannade hon och syntes ta mått på de nedra grenarna, vilka voro särdeles lummiga och friskt gröna! — — — I detsamma gjorde hon en rörelse med huvudet och följde sedan något föremål i luften, som — jag såg det på rörelserna — måste vara en fågel som flög upp, ty hon böjde halsen i samma staccatoknyckar som sädesärlan brukar när hon flyger, och vars flykt liknar ett periodiskt fallande.

Så börjar hon då visa sina avsikter, ty hon fattar med vänstra handen en gren och hugger riset, smått, smått! — Men varför granris? Det hör ju endast till begravningar, och barnet är icke sorgklätt? — Invändes: Hon behöver ju icke vara i släkt med den döde! — Erkännes! — Riset är för smått till viskor eller till att ligga på förstugukvisten; och på stugugolvet har man hos oss endast enris! — Kanske hon är född i Dalarne, där man begagnar gran i stället för en? — — — Lika mycket! — Nu sker något nytt! Tre alnar ifrån flickan lyftas de nedre grenarna på en stor gran; en ko sticker fram sitt huvud och ger hals — det ser jag på den öppnade mulen och den bakåt lagda nacken. — Flickan stannar i gesten och hennes kropp blir styv av fasa. Men hennes förskräckelse är så stor att hon icke kan fly; kon skrider framåt; barnets fruktan framkallar en omkastning av strömmen och blir till mod; med lyftad yxa går hon emot djuret, som efter någon tvekan och med harm över en oförstådd vänlighet, vänder in i sina mörka gömslen.

Ett ögonblick hade jag verkligen uppskrämd gjort en åtbörd till barnets försvar; men nu var faran

över, och jag lade bort kikaren med en betraktelse över svårigheten att få vara i fred. — Tänk! Att i sitt lugna hem dras in i sådana här dramer i fjärran! Och sen förföljas av grubblerier över vad granriset skulle vara till!

*

Mina grannar i huset ha flyttat till landet och jag känner att det är tomt i våningarna; erfar det som om en spänning hört upp. Dessa koordinater av krafter som i varje familj finnas till under formen av man, hustru, barn och tjänare, dessa viljekomposanter äro icke mera kvar i rummen; och huset som alltid föreföll mig som ett elektricitetsverk varifrån jag hämtade ström, har upphört att ge mig kraft. Jag faller ihop som om kontakten med mänskligheten vore avbruten; alla dessa små ljud från de olika våningarna stimulerade mig, och jag saknar dem; själva hunden som väckte mig till nattens meditationer eller röck upp mig till en hälsosam vrede, har lämnat ett tomrum efter sig. Sångerskan har tystnat och jag får icke höra Beethoven mer. Telefonen i väggen sjunger icke heller, och när jag går i trapporna hör jag mina steg giva eko i de tomma våningarna. Det är söndagstyst hela veckan och det börjar i dess ställe ringa i mina öron. Mina egna tankar förnimmas som talade ord; jag tycker mig stå i telepatisk rapport med alla frånvarande vänner, fränder och fiender; jag håller långa ordnade samtal med dem, eller tar om gamla resonemang hållna i sällskap, på kaféer; jag bekämpar deras meningar, försvarar min ståndpunkt, är mera vältalig än inför åhörare. Jag finner livet rikare och lättare

på detta sätt; det skrubbar mindre, sliter mindre, och förbittrar icke.

Ibland utvidgas detta tillstånd så att jag inträder i meningsstrid med hela nationen; jag känner hur man läser min sista bok som ännu ligger i manuskript; jag hör hur man diskuterar mig nära och fjärran, jag vet att jag har rätt, och förvånas bara över att de icke inse det. Jag meddelar ett nyupptäckt faktum, och man förnekar det, eller ratar källan, gör auktoriteten tvivelaktig, ehuruväl man eljest citerar samma auktoritet. Alltid erfar jag det som strid, angrepp, fientligt. Fiender äro vi nog alla, och vänner endast när det gäller att strida tillsammans. Det skall väl så vara!

Dock, detta invärtes liv, huru levande det än är, låter mig ibland sakna verkligheten, ty mina sinnen som ligga obegagnade längta efter bruk. Jag vill höra och se framför allt, eljest börja sinnena operera på egen hand, av gammal vana.

Och nu var icke min önskan uttalad förrän den uppfylldes. Gärdet nedanför mina fönster börjar fyllas med trupper. Först infanteri; det är människor med metallrör som innesluta gasbildande ämnen, vilka vid antändning kasta ut blybitar. De se ut som streckar kluvna nedtill. Därpå uppträda rörliga kombinationer av människor och fyrfotadjur; det är kavalleriet. När en ensam ryttare kommer sprängande, gör hästen samma rörelse som en båt på vågen och karlen sitter till rors men styr med skotet i vänster hand. Kommer skvadronen däremot i sluten kolonn, då är det en väldig kraftparallellogram som verkar på avstånd med flera hundra hästkrafter.

Starkaste intrycket gör dock artilleriet i synnerhet när det kör i kapp; då gungar marken så att min taklampa skallrar, och när man sedan bröstar av och lossar skotten, upphör min öronringning av sig själv. Innan jag blev van, kände jag det som ett övervåld, men efter några dagars skjutning fann jag smällarna rätt hälsosamma, emedan de hindra mig att slumra in i den eviga tystnaden. Och på det vederbörliga avstånd jag har krigslekarna förefalla de som skådespel, vilka uppföras för min räkning.

*

Aftnarna bli allt längre, men jag vet av erfarenhet att man icke kan gå ut, ty gator och parker äro befolkade av sorgsna människor som icke fått resa till landet. När nu de bättre lottade utrymt stadens finaste platser, kryper förstädernas fattiga befolkning fram och intar ledigheterna. Detta ger staden ett utseende av uppror, intrång, och som skönheten nog följer med rikedomen, är skådespelet icke vackert.

En söndagsafton, kännande mig själv i jämnhöjd med de sämre lottade, beslöt jag rycka mig lös, och åka en promenad, för att se på folket.

Jag vinkade en droska vid Nybron och steg i. Kusken föreföll nykter, men något ovanligt i hans ansikte lugnade mig åtminstone icke. Han körde Strandvägen framåt, och jag märkte att en ström av människor flöt fram på vänstra sidan, under det jag stadigt såg ut över vattnet åt höger, över holmar och fjärdar och blånande berg.

Plötsligt händer något föröver som ådrog sig kuskens uppmärksamhet och min. En stor fattig-

manshund, med tovig päls, liknande en fet varg som försöker se ut som ett får, låg panna, onda ögon och så smutsig att färgen icke kunde bestämmas, följer framhjulen och gör en ansats då och då för att kasta sig upp på kuskbocken. Ett tag lyckas han komma upp, men blir nedsparkad av kusken.

— Vad är det för en? frågade jag förvånad både över monstrets vighet, och över det sällsamma i äventyret.

Kusken svarade något, varav jag förstod att det icke var hans hund, men när han lät piskan gå, skred hunden till anfall och ville in till mig i åkdonet, och detta under full gång. Samtidigt märker jag en rörelse i folkströmmen, och när jag vänder mig ditåt upptäcker jag en procession av människoliknande väsen som följde hundens och kuskens strid med avgjort deltagande för hunden som hade orätt. När jag granskade dessa varelser, fann jag ett övervägande antal krymplingar; kryckor och käppar växlade om med krokiga ben och brutna ryggar; dvärgar med jätteryggar, och jättar med dvärgars underreden; ansikten som saknade näsor, och fötter utan tår slutande i klumpar. Det var en samling av allt elände som under vintern gömt sig och nu krupit fram i solen för att draga ut till landet. Jag har sett sådana människoliknande varelser återgivna i Ensors ockulta larv-scener och på teatern i Glucks Orfeus nere i underjorden, och trodde då det var fantasier eller överdrifter. Dessa skrämde mig ju icke, ty jag kunde förklara deras närvaro och uppträdande just nu, men det verkade likafullt uppskakande att få se de vanlottade i en sådan revy defilera på stadens finaste gata. Jag kände även

deras berättigade hat spruta gift över mig som åkte i droska, och deras hund gav uttryck åt deras samlade känslor. Jag var deras vän, men de voro mina fiender! Så sällsamt!

När vi åkte in på Djurgården, möttes denna ström av en motström; men de båda strömmarna runno igenom och förbi varandra, utan att se åt varandra, utan att granska varandras toaletter eller ansikten, ty de visste nog med sig att de voro alla lika, men på mig sågo de. Nu då jag hade två led att passera, måste jag se åt ena eller andra sidan och jag blev beklämd, kände mig övergiven, och greps av en längtan att få se ett bekant ansikte; jag tyckte det skulle vara lugnande få en igenkännandets eller vänskapens blick ur ett öga, men fann intet.

När vi passerade Hasselbacken, lät jag en tanke gå upp för trappan och göra en titt in i trädgården, där jag nästan var säker att någon av de mina skulle sitta.

Men nu nalkades Slätten, och då kom det för mig att här måste jag just möta den personen, måste! Varför kunde jag ej säga, men det måtte ha stått i sammanhang med en mörk tragedi från min ungdom, vilken ödelade en familj och sträckte sina verkningar på barnens öde. Hur jag sammanband detta sorgespel med Djurgårdsslätten kan jag icke bestämt säga, men det måtte ha skett genom förmedling av ett positiv med »tavla på stång» föreställande ett mord under hemska omständigheter, där den mördade var oskyldig men fick skuggan på sig, för att icke säga skulden.

Vad händer? Jo; mannen ifråga, det vill säga

sonen, numera gråhårig, ogift, högt aktad, kommer gående med sin vithåriga mor under armen! Trettiofem års oförtjänt inre lidande för en annan hade givit ansiktena denna särskilda blekhet som är dödens. Men varför gingo dessa rika och aktade människor här i denna omgivning? Kanske de lydde den allmänna attraktionskraften som drager lika till lika, kanske de funno en tröst i att se andra som lidit mera och lika oförskylt.

Att jag väntade få se dem, har väl sina hemliga grunder förborgade i själens djup, men därför lika starka och bindande.

På slätten visade sig nya former av eländet. Där kommo barn på cyklar, barn om åtta, tio år, med elaka ansikten, lillgamla småflickor med spår av tillämnad skönhet som vanställts av ondska. Även där ett vackert ansikte fanns, syntes en felteckning, ett falskt avstånd, en för stor näsa, ett blottat tandkött, utkrupna ögon som inkräktade på pannan.

Längre fram förtunnades massorna och små grupper hade lägrat sig på gräset. Men här föll mig i ögonen att tre och tre sutto tillsammans, två karlar kring en kvinna; första akten i ett herdespel som slutar med knivens tragedi.

Här började kusken tilltala mig och dukade upp historier. Icke det att han var närgången stötte mig, ty han förstod icke bättre, men att han störde mig i mina tankar plågade mig; och när han med sina upplysningar om vissa förbiåkande damer, ledde mina tankar åt håll dit jag icke ville, kände jag honom som en plågoande, och bad honom köra hem.

Mera ledsen än sårad av befallningen vände han, vid en korsväg, men i samma ögonblick svängde

en droska framför oss innehållande två berusade damer av högst äventyrligt utseende. Kusken gjorde ett försök att komma förbi dem, men lyckades ej för trängseln. Sålunda måste jag åka bakom detta parti; och när de stannades av hopen, måste jag stanna, så att det fick ett utseende av att jag förföljde dem, vilket roade damerna obeskrivligt och även folket på vägen.

På detta sätt fortfor gatloppet in till staden, tills jag slutligen stannade vid min port, då jag var befriad som ur en svår dröm.

— Hällre då ensamheten! sade jag mig, och det var sista gången jag gick ut en afton den sommaren. Ensam i sitt eget sällskap som man då måste vårda för att icke råka i dåligt.

*

Jag håller mig alltså inne och känner det lugnt; föreställer mig vara fri från livets stormar; önskar mig vara litet äldre för att icke känna livets lockelser, och tror det värsta vara överståndet.

Så kommer en morgon vid kaffebordet husets jungfru och förtäljer: Herr X:s son var här, men jag sa att herrn icke var uppstigen.

— Min son?

— Ja, han sade så!

— Det är omöjligt! Men, hur såg han ut?

— Han var lång, och... han sa att han hette X. och skulle komma igen.

— Hur gammal såg han ut?

— Det var en ung herre om sjutton, aderton år!

Jag blev stum av fasa och flickan gick. Det

var alltså icke slut! Det förflutna steg upp ur graven som var så väl igenskottad och bevuxen med redan gammalt gräs. Min son som rest till Amerika i vederbörligt sällskap vid nio års ålder; och som jag trodde vara ute i livet, placerad! Vad hade då hänt? Naturligtvis en olycka, eller flera.

Hur skulle återseendet bli? Det fasans igenkännandets ögonblick, då man förgäves söker de välbekanta dragen från barnets ansikte, dessa drag som man varit med om att från vaggan uppfostra till det mänskligaste. Man sökte ju inför sitt barn endast lägga till den vackra sidan, och därigenom tog man fram reflexer av sitt bästa i detta bildbara barnaanlete, som man därför älskade som en bättre upplaga av sitt eget. Nu skulle det återses vanställt, ty den uppväxande ynglingen är ful med sina missproportioner i dragen, med denna hemska blandning av barnets övermänniska och ynglingens vaknande djurliv, med antydningar om passioner och strider, skräck över det okända, ånger över det redan prövade; och detta ständiga ostyriga grin åt allt; hat mot allt som låg över och tryckte, hat mot de äldre följaktligen, mot de bättre lottade; misstro mot hela livet som nyss förvandlat ett harmlöst barn till en rovgirig människa. Jag kände ju detta av erfarenhet, och minns huru avskyvärd jag var som yngling, då alla tankar mot ens vilja bara spelade omkring mat och dryck och råa njutningar. — Icke behövde jag se detta igen, då jag visste det förut, och var oskyldig till det sakförhållandet som låg i naturens ordning. Och klokare än mina föräldrar hade jag aldrig begärt något igen av min son; uppfostrat honom till fri människa och upplyst honom från

början om hans rättigheter vid sidan av hans skyldigheter mot livet, sig själv och medmänniskorna. Men jag visste han skulle komma med utsträckta rättigheter i det oändliga, fastän hans rättigheter gent emot mig upphört, då han var femton år. Och att han skulle grina, när jag talade om hans skyldigheter, det visste jag också... av egen erfarenhet.

Om det bara var hulpet med pängar, ginge väl an, men han skulle även fordra min person, fastän han föraktade mitt umgänge. Han skulle fordra det hem som jag icke ägde; mina vänner som jag saknade, mina relationer som han trodde mig äga, och begagna mitt namn till krediter.

Jag visste han skulle finna mig tråkig; att han skulle komma med åsikter från ett främmande land med en annan världsåskådning, ett annat sätt i umgänget; att han skulle behandla mig som en gammal förlegad kanalje som ingenting begrep, emedan jag icke var ingenjör och elektriker.

Och hur hade hans karaktärsanlag utvecklat sig under dessa år? Erfarenheten har visserligen lärt mig att sådan man är född förblir man tämligen oförändrad livet igenom. Alla dessa uppsättningar av människor jag sett från barndomen tåga fram genom livet voro i regeln sig lika vid femtio år, med mycket små förändringar. Många hade visserligen undertryckt en del bjärta egenskaper, otjänliga för samlivet; en del hade dolt dem under en lätt polityr, men de voro i botten desamma. Hos undantagen hade vissa egenskaper eller karaktärsdrag vuxit ut, hos somliga uppåt till dygder, hos andra nedåt till laster. Jag minns sålunda en, vars fasthet växte ut till envishet, vars ordningssinne blev pedanteri,

vars sparsamhet blev snålhet, vars kärlek till människorna blev hat till omänskorna. Men jag minns även en, vars bigotteri stannade som fromsinne, vars hat blev överseende, vars envishet blev fasthet. — —
— — — — — — — — — — — —

Sedan jag grubblat, gick jag ut på min morgonvandring, icke för att slå bort det pinsamma, utan för att sätta mig in i det oundvikliga. Jag genomgick mötets alla tänkbara lägen. Men när jag kom till frågorna om vad som hänt efter vårt avsked tills nu, bävade jag och tänkte fly ur staden, ur landet. Dock, erfarenheten hade lärt mig att ryggen är den ömtåligaste sidan, och att bröstet blivit skyddat av stora bensköldar avsedda till försvar; därför beslöt jag stanna och ta emot stöten.

Sålunda härdande mina känslor, anläggande en praktisk världsmänniskas halvtorra betraktelsesätt, gjorde jag upp programmet. Jag skulle sätta honom i ett pensionat sedan jag klätt upp honom; utfråga vad han ville bli; genast få honom anställd och i arbete, men framför allt behandla honom som en främmande gentleman som hölles på avstånd genom frånvaro av förtrolighet. Och för att skydda mig för hans närgångenhet, skulle jag icke låtsas om det förflutna, icke ge några råd, lämna fullkomlig frihet, då ju han säkert inga råd ville följa.

Avgjort alltså! Och uppgjort!

Klar och samlad vände jag hemåt, dock i fullt medvetande att en förändring inträtt i mitt liv, och en så våldsam, att vägarna, landskapet och staden antagit ett nytt utseende. När jag så kommit mitt på bron och såg uppåt avenyen, mötte mina blickar en ynglings gestalt — jag skall aldrig glömma den stunden.

Han var lång och mager; gick med dessa obeslutsamma steg som en väntande och sökande. Jag såg att när han forskat ut mitt utseende och just kände igen mig, en darrning först överföll honom, och att han strax därpå tog sig tillsammans, sträckte upp sig och sneddade avenyen, hållande kursen rakt på mig. Jag satte mig i försvarstillstånd, hörde mig anslå en lätt gladlynt ton när jag hälsade honom »god dag, min gosse!»

Nu, när vi nalkats varandra ett stenkast, märkte jag detta deklasserade, nerstigna som jag fruktat mest av allt. Hatten var icke hans; den satt som passad efter en annans huvud; byxorna föllo illa, och knät satt för långt ner; det hela såg avsigkommet ut... inre och yttre förfall; typen: en kypare utan plats. Nu kunde jag urskilja ansiktet, som var magert på detta obehagliga sätt; nu ser jag ögonen, dessa stora blåa med blåvitt omkring. Det var han!

Denna förfallna uppända yngling var en gång ett änglabarn, som kunde le så att jag slopade hela apteorin och arternas härledning; var en gång klädd som en prins och lekte med en verklig liten prinsessa nere i Tyskland...

Hela livets rysliga cynism gick upp för mig, men utan en skymt av självanklagelse, ty jag hade icke övergivit honom!

— — —

Nu skiljas vi endast av några steg! — Ett tvivel stiger upp: det är icke han! Och i samma sekund har jag beslutat gå förbi, överlämnande åt honom att giva igenkänningstecknet.

Ett! Två! Tre! — — — — — — — — —

Han gick förbi!

Var det han, eller var det icke? frågade jag mig under det jag styrde hemåt, säker att han skulle infinna sig under alla förhållanden!

Hemkommen kallade jag in jungfrun för att utfråga henne ytterligare, men nu för att få veta om det var han, den jag nyss gått förbi; dock det var icke möjligt få visshet, utan jag hölls i en väntans spänning ända till middagen. Ibland önskade jag han komme genast för att få ett slut; ibland föreföll situationen så utnött, att jag trodde det var överståndet.

Middagen var förbi; eftermiddagen gick; och nu fick jag en ny synpunkt på saken, som förvärrade den. — Han hade trott att jag icke ville hälsa på honom, och hade skrämd därav dragit sig undan; gick omkring i villande stad, främmande land, och kom i dåligt sällskap; kanske bragt till förtvivlan. Var skulle jag söka honom nu? I polisen!

Sålunda pinades jag, utan att veta varför, då jag icke haft att bestämma över hans öde. Och jag kände det som en elak makt försatt mig i denna falska belägenhet för att få skuld på mig.

Så blev det slutligen kväll. Då kom jungfrun in med ett kort — — på vilket stod tryckt — — namnet på — — — min brorson!

— — —

När jag så blev ensam igen, erfor jag ju en viss lättnad att den överståndna faran upplöst sig i inbillningar, vilka dock för mig haft samma verkan som något upplevat. Men dessa fantasier hade trugat sig på mig med en nödvändighet som var oemotståndlig och som måste äga någon grundorsak. Kanske, sade jag mig, gick sonen långt borta

i främmande land och var ett rov för liknande förnimmelser; kanske han var i nöd, längtade efter mig, »såg» mig på en gata, såsom jag »sett» honom, slets av samma ovisshet...

Därmed avklippte jag alla grubblerier och lade händelsen till handlingarna bland andra upplevelser; men jag strök icke ut den som något gäckeri, utan behöll den som ett dyrbart minne.

Aftonen blev svårmodig, men lugn. Jag arbetade icke, utan vandrade med blickarna då och då på urets visare. Klockan blev slutligen nio; men jag såg med fasa mot den långa sista timmen som återstod. Den föreföll mig så lång som oändligheten och jag visste intet sätt att förkorta den. Ensamheten hade jag icke valt; den hade påtvungits mig, och nu hatade jag den som ett tvång; jag ville ha ett utbrott, jag ville höra musik, något av de stora, av den största som lidit hela livet... jag längtade efter Beethoven särskilt, och jag började väcka till liv i mitt öra den sista satsen i månskenssonaten som för mig blivit det högsta uttrycket av mänsklighetens suckan efter befrielse, och som icke någon dikt i ord kunnat uppnå!

Skymningen hade fallit; fönstret stod öppet; blommorna på salsbordet ensamt erinrade mig om att det var sommar, där de stodo i ljusskenet tysta, orörliga, doftande.

Då hörde jag, tydligt, skarpt som om det skedde i rummet bredvid, det väldiga allegrot — av månskenssonaten rulla upp sig som en jättefresk; jag såg och hörde på en gång; men osäker om det var en villa, greps jag av denna rysning som fattar en inför det oförklarliga. Musiken kom nämligen från de

okända välgörarinnorna i huset bredvid, och de voro på landet! Men de kunde ju ha kommit in i något ärende! Lika gott: här speltes för mig; och jag mottog faktum med tacksamhet, kännande mig ha sällskap i ensamheten, och vara i förbund med likstämda människobarn.

Om jag nu bekänner, att samma allegro togs om tre gånger under den långa timmen, så förefaller ju saken ändå mera oförklarlig, men den skänkte mig just därför ändå större nöje; och att icke något annat stycke spelades fattade jag som en särskild nåd.

Slutligen slog klockan tio, och den goda, barmhärtiga sömnen gjorde slut på en dag som jag länge skall minnas.

VI.

Sommaren har krupit fram till första augusti; lyktorna tändas och jag hälsar dem. Det är höst, alltså har det gått framåt, och det är huvudsaken; något är tillryggalagt, och något ligger framför. Staden ändrar utseende; man kan se ett bekant ansikte, och det lugnar, stöder och tryggar. Jag kan även få tala ett ord, och det är nytt för mig, så nytt, att min stämma av brist på övning har lagts ned i registret och fått en dov beslöjad klang, vilken förefaller mig själv som en främmandes.

Skjutningen på gärdet har upphört; de från landet hemkomna grannarna flytta åter in; hunden skäller igen, natt och dag, och familjens soaréer börja på nytt, varvid underhållningen består i att ett ben kastas utåt salsgolvet, då hunden med skarpt skällande springer efter benet och morrar när familjen vill beröva honom det.

Telefonen arbetar och pianospelet går sin gilla gång. Allt är sig likt, allt kommer igen, utom majoren, vars dödsannons jag läste i dag på morgonen. Jag saknar honom såsom hörande till min krets, men jag unnar honom väl hans öde, ty han hade tråkigt sedan han tjänat ut sin kapitulationstid.

Hösten raskar undan och livet ökar fart med den friskare luften som är lättare att andas. Jag går åter ut om aftnarna och sveper mig i mörkret som gör mig osynlig. Detta förkortar kvällen och gör nattsömnen tyngre och längre.

Vanan att omsätta det upplevade i dikt öppnar säkerhetsventilen för överskott av intryck och ersätter behovet att tala. Upplevelserna få uti ensamheten en anstrykning av avsiktlighet, och mycket av det som händer förefaller satt i scen enkom för mig. Sålunda blev jag en afton vittne till en eldsvåda i staden, men samtidigt hörde jag vargarnas tjut från Skansen. Dessa två ändar av olika trådar knötos ihop i min inbillning, sattes i sammanhang och vävde sig med tillbörlig ränning till en dikt.

Vargarne tjuta.

Vargarne tjuta på Skansen,
isarna råma på sjön,
furorna knaka i backen,
tyngda av första snön.

Vargarne tjuta i kölden,
hundarne svara från stan;
solen gick ner efter middan,
natten börjar på dan.

Vargarne tjuta i mörkret,
gatornas lyktor sitt ljus
sända som norrsken i höjden
över de hopar av hus.

Vargarne tjuta i gropen,
nu de fått blodad tand,
längta till fjäll och urskog,
när de se norrskensbrand.

Vargarne tjuta på berget,
tjuta sig hesa av hat,
mänskorna gav dem för frihet
tukthus och celibat.

*

Vinden vilar, stillhet råder, stadens tornur slagit tolv!
Tysta slädarna på föret glida som på bonat golv.
Sista spårvagnsklockan klingat, ingen hund på gatan hörs,
staden sover, lyktor släckas, ej en kvist på träden rörs;
nattens himmel svart som sammet välver sig oändligt djup.
Högt Orion svärdet svänger, Karlavagnen står på stup.
Eldarna i spisen slocknat, blott i fjärran står en rök;
ur en skorstensobelisk den stiger som utur ett jättekök;
det är bagarn, som om natten reder oss ett dagligt bröd. — — —
Röken stiger, blåvit, lodrätt; men — just nu den färgas röd.
Det är eld!
Det är eld! Det är eld! Det är eld!

Och ett rödglödgat klot stiger upp som en måne i fyllet;
och det glödande rött går i vitt och i gult och slår ut som
en solros ur hyllet.
Är det soln, som går upp bland de kolsvarta moln utur
husmassors hav?
där vart tak är en kam på en våg, som är svart lik en grav.

Nu står himlen i brand, varje torn och kupol uti stan,
varje spira och stång, varje gränd, varje prång stå så ljust
som på dan!
Varje kabel och tråd utav koppar blir röd som på harpan
de lågstämda basar.
På fasaderna ses varje ruta i eld, och de snötäckta skorstenar
lysa som kasar.
Varken sol eller måne det är! Ingen lusteld beställd!
Det är eld! Det är eld! Det är eld!

Men på berget som nyss uti nattmörker låg, där är ljust,
där är liv.
Ifrån vargarnes gropar där stiger ett tjut som de stuckits
med kniv,
utav hat, utav hämnd; det är mordbrännarlust, det är
mördarefröjd,
då ett skallande skratt ifrån rävkulan går, man är glad, man
är hemsk, man är nöjd.
Och i björnarnes bur, där dansas på häl vid ett grymt som
av slaktade svin,
men i lodjurets gryt är det tyst och man ser blott ett tand-
raders skinande grin.

*

Och sälarne ropa sitt ve! Ve över staden!
Rop som av drunknande på havet.
Och alla hundarne tjuta i kör;
gläfsa, vinsla och skälla,
rycka i kedjorna, kedjorna,

sjunga, gråta och gnälla
som osaliges andar!
De hava medlidande, endast de, hundarna,
med sina vänner mänskorna, —
vilken sympati!

Nu vakna älgarne, nordanskogens furstar,
de samla och reda sina långa skänklar,
sträcka ett trav i en begränsad volt
inom kättens stängsel.
Törna mot gärdselstängerna
som sparv mot ruta;
böla oförståendes,
undrande om det är dag igen. —
En ny dag, som alla de andra,
lika dödande lång
utan annat synligt ändamål
än att följas av en natt. — — —

Då blir det liv i fågelvärlden;
örnarne skrika och flaxa,
fresta de nötta vingarna,
pröva en lönlös höjdflykt,
stöta huvet mot järnstänger,
bita i galler, klösa, klänga,
tills de falla på mullen,
och bli liggande lama,
med släpande vingar som på knä —

knäböjande, bönfallande
om en nådestöt,
som återger dem åt luften
och friheten.

Falkarne vissla och ila
som fjädrade pilar — hit och dit;
vråkarne jämra sig
som sjuka barn. — — —
De tama vildgässen vaknat
och sätta an med spända halsar
ett ackord av vallhjonslurar. —

Svanorna simma stumma,
snappa mellan isflaken
efter de speglande eldflammorna,
som ila likt guldfiskar
på dammens yta;
stanna stilla och sticka huvena
ner i det svarta vattnet —
de vita svanorna —
bita sig fast i botten
för att slippa se på
hur himlen brinner opp.

Det mörknar åter, brandkårsluren
har vigt in tystnad över stad och land;
ett rökmoln sträckes över stadskonturen
som bilden av en svart ofantlig hand.

Mitt umgänge inskränker sig numera till det opersonliga genom böckerna. Balzac, vars femtio volymer varit min läsning under de sista tio åren, har för mig blivit en personlig vän, som jag aldrig tröttnat vid. Han har visserligen aldrig gjort något man kallar konstverk, nu i synnerhet då man förväxlat konst med litteratur. Allt hos honom är konstlöst; man ser aldrig kompositionen och jag har aldrig märkt hans stil. Han leker icke med ord, figurerar aldrig med onödiga bilder, vilka för övrigt tillhöra »poesien», men han har däremot en så säker formkänsla, att innehållet alltid får det klara uttryck som jämnt täckes av ordet. All grannlåt försmår han, och verkar direkt omedelbart som en berättare i ett sällskap, vilken ibland refererar en händelse, ibland inför personerna talande, ibland kommenterar och förklarar. Och allt är för honom historia, hans nutidshistoria; varje liten person visar sig i sin samtids belysning, och har därjämte sin uppkomsthistoria, och gör sin utveckling under den och den styrelseformen, vilket utvidgar synkretsen och sätter en fond bakom varje figur. När jag tänker på allt oförståndigt som skrivits om Balzac av hans samtida så häpnar jag. Denne troende, godtrogne, fördragsamme man kallades i min studietids läroböcker för en obarmhärtig fysiolog, materialist, och dylikt. Men mera paradoxalt ändå, är att fysiologen Zola hälsade Balzac som sin store lärare och mästare. Ho kan fatta det? Men samma förhållande äger rum med min andre litteräre vän, Goethe, som i senare tider blivit begagnad till alla möjliga ändamål, mest till det fåniga uppgrävandet av hedendomen. Goethe har ju många stadier på livets väg; genom Rousseau, Kant, Schelling, Spinoza, når

han fram till en egen ståndpunkt som kunde kallas upplysningsfilosofens. Han har löst alla frågor; allt är så enkelt och klart, att ett barn kan fatta det. Men så kommer en tidpunkt då de panteistiska förklaringarna på det oförklarliga tryta. Allt förefaller sjuttioåringen så egendomligt märkvärdigt obegripligt. Det är då som mystiken träder fram och själva Svedenborg anlitas. Men intet hjälper; utan andra delens Faust böjer sig för allmakten, försonar sig med livet, blir filantrop (och mossodlare), halv socialist, och apoteoseras med alla katolska kyrkans apparater från yttersta-tings-läran.

Första delens Faust som i brottningen med Gud framgått som en segrande Saulus, blir i andra delen en slagen Paulus. Detta är min Goethe! Men fastän var och en har sin, kan jag icke förstå var man finner hedningen, om icke i några okynniga versstumpar där han klatschar efter prästerna; eller om det skall vara i Prometheus, där den fjättrade gudasonen lika väl kan betyda den korsfäste, vilken hånar den utdömde Zeus' vanmakt.

Nej, det är hela Goethes liv och därpå grundade diktning som tilltalar mig. Det var en äldre vän till skalden som i hans uppväxt gav honom nyckeln till hans författeri: »Din strävan, din rätta riktning är att ge en poetisk bild av verkligheten; de andra sökte förverkliga det så kallade poetiska, det imaginativa, men det skapar bara dumheter.»

Så förtäljer Goethe i Aus meinem Leben, på ett ställe; på ett annat säger han själv: »Och så började jag denna riktning, ifrån vilken jag aldrig kunde avvika, nämligen att i en dikt eller bild förvandla allt som gladde eller smärtade mig, eller eljest syssel-

satte mig, och däröver med mig själv förhandla, för att både beriktiga mina begrepp om verkligheten och att bringa ordning och lugn i mitt inre. Att äga denna gåva behövde ingen bättre än jag, vars natur alltjämt kastade mig från den ena ytterligheten i den andra. Allt vad jag utgivit äro sålunda fragment av en enda stor bikt, vars fullständigande är denna bok (Aus meinem Leben).»

Behaget av att läsa Goethe ligger för mig i den lätta hand varmed han tar på allt. Det är som om han icke kunde på fullt allvar fatta livet, antingen det saknade fast verklighet, eller icke förtjänade vår grämelse och våra tårar. Vidare hans oförskräckthet varmed han nalkas de gudomliga makterna, med vilka han känner sig befryndad; hans förakt för former och konvention; hans brist på färdiga åsikter; hans stadiga växande och föryngrande, varigenom han alltid är den yngsta, alltid i spetsen, före sin tid.

Man har alltjämt och ännu ställt Goethe som motsättning mot Schiller och av de två skapat ett antingen — eller, liksom man gjort med Rousseau och Voltaire. Jag kan icke finna detta alternativ, utan har plats för båda, emedan de komplettera varandra; jag kan icke med ord angiva skillnaden mellan dem, icke ens formellt, ty Schiller har mera formkänsla, särskilt i dramat, och han lyfter vingarna lika högt som Goethe. Bådas utveckling är ett samarbete, och de övade inflytande på varandra. Därför har den enda sockeln i Weimar plats för båda, och när de räcka varandra handen, kan jag icke finna någon anledning skilja dem.

*

Det är vinter igen; himlen är grå och ljuset kommer nerifrån, från markens vita snö. Ensamheten står bra i ton med naturens skendöd, men ibland blir det för tungt. Jag längtar efter människor, men jag har i ensamheten blivit så ömtålig som om min själ vore hudlös, och jag är så bortskämd med att få styra mina tankar och känslor, att jag knappt kan uthärda beröringen med en annan person; ja varje främmande som nalkas mig verkar kvävande genom sin andliga atmosfär, vilken liksom tränger in på min. Emellertid, en kvällstund inträder flickan med ett visitkort, just då jag längtade efter sällskap, och var beredd att ta emot vem som hälst, även den mest osympatiska. Jag blev glad vid åsynen av kortet, men när jag läste på det, mörknade jag, ty det var ett främmande namn. — Lika gott, sade jag mig, det är en människa i alla fall! — Han får komma!

Efter en stund inträdde en ung man, mycket blek, mycket odeciderad, så att jag icke kunde se till vilken samhällsklass han hörde, så mycket mindre som hans dräkt icke följde kroppens konturer. Men han var starkt avslutad och självmedveten; höll sig dock på försvarssidan, avvaktande. Efter att ha sagt mig några artigheter som verkade avkylande på mig, gick han rakt på saken och bad om en hjälp. Jag svarade att jag ogärna hjälpte vilt främmande, emedan jag ofta hulpit orätt person. Här upptäckte jag ett rött ärr i pannan över hans vänstra öga, och som framträdde blodrött i detta ögonblick. I detsamma blev mig mannen hemsk; men i nästa ögonblick fattades jag av medlidande med hans djupa förtvivlan, och seende mig själv i en liknande situation, med vinternatten framför mig, ändrade jag beslut. För

att icke förlänga hans lidanden överlämnade jag summan och bad honom sitta ner.

När han stoppade in pengarna såg han mera förvånad än tacksam ut, och han tycktes hälst vilja gå, då ärendet var uträttat. För att börja, frågade jag varifrån han kom. — Då betraktade han mig häpen och stammade fram: »Jag trodde att mitt namn var bekant.» Detta sade han med en viss stolthet som stötte mig, men då jag bekände min okunnighet, tog han till ordet, lugnt, värdigt.

— Jag kommer, sade han, från fängelset.

— Fängelset? (Nu blev han intressant, ty jag höll just på med en brottslingshistoria.)

— Ja; jag hade behållit tjugu kronor som icke voro mina. Principalen förlät mig, och allt var glömt. Men så gick jag och skrev i en annan tidning — jag är tidningsman nämligen — emot de frireligiösa; och så revs saken upp, så att jag kom in.

Fallet var kinkigt; jag kände mig liksom utmanad att yttra mig, och som jag icke ville det, parerade jag och föll ut ur linjen. — Nåå, kan det »i våra upplysta tider» hindra en man att få arbete, därför att han är straff...

Det sista ordet klipptes av en ond min han gjorde.

För att hjälpa upp saken föreslog jag honom att skriva i en mycket folklig tidning vars redaktör jag visste stå över den grymma fördomen att en straffad icke skulle vara försonad med samhället.

När han hörde namnet på tidningen fnyste han föraktligt, och invände:

— Den tidningen bekämpar jag.

Detta föreföll mig så bakvänt, då jag trodde

att han i sin nuvarande belägenhet skulle söka det enda stöd han till sin upprättelse kunde finna. Men som läget var oklart och jag icke gärna spiller tid på utredningar, tog jag åter en sidoväg, fattad av det mycket mänskliga begäret att utfå en återtjänst. Men jag gjorde nu min fråga i en lätt fördomsfri umgängeston.

— Nåå, säg mig nu, är det så svårt att vara i fängelse? Vari består själva straffet?

Han såg ut som om han ansåg ämnet vara närgånget och att det sårade honom.

För att hjälpa honom, väntade jag icke på svaret, utan fullföljde:

— Det är väl ensamheten? (Här högg jag mig själv i benet, men det gör man ju så ofta när man nödgas tala.)

Han tog mödosamt upp min kastade boll och gav igen.

— Ja; jag är icke van vid ensamheten och har alltid betraktat den som ett straff åt onda människor. (Hallå! där fick jag för att jag räckte handen, och jag kände det som när en hund biter vid en smekning! Men han visste sannolikt icke att han bet mig.)

Här blev en paus och jag såg att han träffat sig själv och därför blev ond, ty på mig tänkte han inte när han uttalat domen över den i ensamhet försatte.

Vi hade fastnat på grund och måste komma flott. Som min ställning egentligen var den avundsvärdes, beslöt jag lösa honom ur bannet, stiga ner till honom så att han måtte skiljas från mig med en känsla av att han fått något annat än pängar. Men jag förstod icke mannen; misstänkte nog att han ansåg sig oskyl-

dig och martyr, offret för en dålig handling från redaktörens sida.

Ja, han tycktes ha förlåtit sig och kvitterat redan vid första uppgörelsen, och brottet hade begåtts av den andre när denne anlade processen; men den unge mannen måtte ha känt i luften att han intet medhåll hade att påräkna från min sida; och hela sammanvaron tycktes präglad av en svår missräkning. Han hade tänkt sig min person annorlunda; kanske också han märkt att han börjat i orätt ända och att det nu var för sent att ändra.

Jag öppnade alltså en ny väg och talade, som jag tyckte, visdomens och den upplyste mannens ord, låtsande ha märkt hans modstulna sinne och människofruktan.

— Inte skall ni låta nedslå er av detta (jag undvek ordet)... Vår samtid har kommit så långt att den finner ett... straffat brott (här grinade han igen ogillande) vara försonat och utstruket. Det var inte länge sen jag satt med mina vänner på hotel Rydberg och tillsammans med en för detta kamrat som avtjänat två år på Långholmen. (Jag skrädde avsiktligt icke orden.) Och han hade gjort sig skyldig till stora falsarier likvisst.

Här gjorde jag en paus för att observera den ljusning som skulle försiggå i hans sinne och uttryckas i hans ansikte, men han såg endast stött ut, och ond därför att jag vågade sammanställa honom, den oskyldige och förfördelade, med en långholmare. Men en viss nyfikenhet spelade ur hans ögon, och när jag med en tvär tystnad tvang honom att tala, frågade han korthugget:

— Vad hette han?

— Det vore orätt att säga, då ni icke gissar vem det var. Emellertid, han har skrivit ner och låtit trycka sina tankar om fängelset, utan att söka försvara sin oförsvarliga handling, och därför har han återvunnit både sin anställning och sina vänner.

Detta måtte ha träffat som ett hugg, ehuru det var menat som en klapp på axeln, ty mannen reste sig, och jag med, då intet var att tillägga. Han tog ett gentlemannalikt avsked; men när jag fick se honom på ryggen, och iakttog hans hängande axlar och släpande ben, blev jag nästan rädd för honom, ty han tillhörde den grupp människor som synas hopslagna av två omaka stycken.

När han gått, tänkte jag: han ljög kanske alltihop.

Och när jag tittade på hans kort där han skrivit sin adress, slog det ner i mig, att jag nyss sett den stilen i ett namnlöst brev. Jag drog fram min låda däri breven förvaras, och började leta. Det bör man nu aldrig göra, ty under det jag letade efter hans, defilerade alla de andra breven för mig; och jag fick lika många nålsting som brevskrivarne voro.

Då jag letat tre gånger, och visste att hans stil måste vara där, upphörde jag, under ett bestämt intryck: »Du får icke forska i hans öde! Men giva skall du, utan vidare. Varför vet du bäst själv!»

Mitt rum var icke mer likt sig; det hade med främlingen kommit något beklämmande i det och jag måste ut. Det var nog något starkt tyg i den anden, ty jag måste flytta bort stolen på vilken han suttit, för att jag icke skulle se honom sitta där ännu efter hans bortgång.

Och så gick jag ut, sedan jag öppnat fönstret, icke för att släppa ut någon materiell lukt, utan för att få vädra ut ett intryck.

*

Det finns gamla stämningslösa gator och gator med stämning fastän nya. Den yngsta delen av Riddargatan är full av romantik för att icke säga mystik. Ingen människa syns på den; inga butiker öppna väggarna; den är förnäm, igenstängd, öde, fastän de stora husen innesluta så många människoöden. Namnen på tvärgatorna efter trettioåriga krigets pampar öka det starka intrycket av historia där forntid blandar sig behagligt med nutid. När man kröker om hörnet av Banérgatan, ser man västerut en backe vid Grev-Magnigatan som slingrar sig in åt höger och ger perspektivet en hemlighetsfull avslutning med en skugga, ini vilken man anar allt möjligt.

Kommer man västerifrån åter, den gamla Riddargatan, och ser neråt Grev-Magnigatan, är kröken mycket skarp, och de slottsliknande husen i dunkla toner med portaler och hängtorn tala om öden med större mått; där bo magnater och statsmän som öva inflytande på nationer och dynastier. Men strax ovanför, uppåt Grev-Magnigatan ligger ett kvarblivet gammalt hus från början av förra seklet. Detta hus går jag gärna förbi, ty där bodde jag i min stormiga ungdom. Där uppgjordes planer till fälttåg som senare utfördes, och lyckades; där skrev jag min första betydande dikt. Ljust är icke minnet, ty nöden, förödmjukelserna, slarvet och tvisterna lade sitt solk över det hela.

Denna afton fick jag en längtan att återse detta hus, utan att veta varför. Och när jag återfann det fattiga huset var det sig likt där det stod; men putsat numera och med nymålade fönsterbågar. Den trånga, långa portgången lik en tunnel med sina två rännstenar kände jag igen; porten själv med sin järnstång som stödde ena halvan, portklappen, de små skyltarna om strykning, om handsktvätt, om skonåtling...

Som jag stod där i mina tankar, kom en herre med raska steg bakom mig; han lade sin hand på min nacke som endast en urgammal bekant kan göra, och så sade han: »ämnar du dig upp till dig?»

Det var en ung man, kompositör, med vilken jag haft ett arbete tillsammans, och som jag därför kände mycket väl.

Utan vidare följde jag honom upp i huset, trätrapporna uppåt, och se, vi stannade två trappor upp, utanför min dörr.

När vi trädde in och han tände ljus, sjönk jag trettio år tillbaka ner i tiderna, och jag återsåg verkligen min ungkarlsbostad, med samma tapeter, men med nya möbler.

Och när vi slagit oss ner, tyckte jag att han var på besök hos mig och icke jag hos honom. Dock, där fanns en flygel, och jag kom därför genast att tala om musik. Nu var mannen i likhet med de flesta musici så uteslutande inne i sin musik att han knappt kunde eller ville tala om annat. Han var så löst insatt i sin samtid att han ingenting visste om den; nämnde man orden riksdag, statsråd, boerkrig, strejker eller rösträtt, så teg han, men utan att synas varken besvärad av sin okunnighet eller plågad av ämnet, ty det fanns icke till för honom. Och även

när han talte om musik, yttrade han sig endast i allmänhet och utan att framhäva några åsikter. Allt var blivet till toner, mått och rytm hos honom, och ordet brukade han endast för att uttrycka det allra nödvändigaste i livets dagliga.

Detta visste jag, och därför behövde jag bara peka på den uppslagna flygeln för att han skulle sätta sig ner och spela. Och när han började fylla det lilla fula rummet med toner, kände jag mig inom en trollkrets, där mitt nuvarande utplånades och min person från 1870-talet dök upp.

Jag såg mig ligga i en utdragssoffa som stod just där jag nu satt, framför en igenlagd dörr. Och det var en natt... jag vaknade av att min granne, som låg på andra sidan dörren, oroligt vred sig i sin soffa; ibland suckande ibland stönande. Som jag var ung, oförskräckt och självisk, ansträngde jag mig bara att somna om. — — — Klockan var då endast tolv och jag hoppades grannen kommit hem berusad. Klockan ett vaknade jag vid ett nödrop som jag trodde vara mitt eget, ty jag hade en svår dröm. Hos grannen var det tyst, moltyst, men det kom något obehagligt därifrån; en kall luftström, en uppmärksamhet riktad på mig, som om någon därinne lyssnade på mig eller tittade i nyckelhålet vad jag hade för mig.

Jag kunde icke somna om, utan kämpade mot något hemskt, obehagligt. Ibland önskade jag få höra ett ljud därinifrån; men fastän bara en fots avstånd skilde oss, hörde jag ingenting; icke ens andedräkten eller knarret i lakanen.

Slutligen blev det morgon; jag steg upp och gick ut. När jag kom hem, fick jag veta att grannen

som var grundläggare hade dött om natten. Jag hade alltså legat bredvid ett lik.

(Musiken pågick under det jag återsåg hela detta uppträde, och ostörd fortsatte jag minnas.)

Följande dag hörde jag beredelserna till svepning och begravning; kistans rammel i trapporna, tvagningar, gummors sakta prat.

Så länge solen var uppe fann jag det bara intressant, och kunde skämta därom med besökande. Men när mörkret föll och jag blev ensam, kom denna oförklarliga köld, som lik utstrålar, in i mitt rum, en köld som icke är sänkning av temperaturen eller frånvaron av värme, utan en positiv isande kyla som icke anges på termometern.

Jag måste ut, och gick på kaféet. Där gjorde man narr av min mörkrädsla, så att jag lockades överge mitt beslut att sova borta, och gick hem något påstruken.

Det ryste i mig när jag gick att lägga mig bredvid liket, men jag kröp ner likafullt. Inte vet jag, men den döda kroppen tycktes ännu äga några livsförmögenheter som satte den i förbindelse med mig. Genom dörren stod som en stråle av mässingslukt rakt in i mina näsborrar och förtog mig sömnen. En tystnad som endast är dödens rådde först i hela huset, och grundläggaren tycktes som död ha större makt över de levande än han hade i livet. Genom de tunna trossbottnarna och väggarna hörde jag slutligen viskningar och mummel av sömnlösa människor ända över midnatt. Därpå blev det mot husets vana alldeles tyst. Icke ens poliskonstapeln som brukade stiga upp till nattpasset hördes av.

Klockorna slogo, ett, två. Då springer jag ur

sängen väckt av ett buller inne hos den döde. Det knackade tre slag! Tre! Jag tänkte strax att mannen var skendöd och ville icke vara med om några gengångarscener, utan tog en näve kläder och rusade en trappa ner, där en bekant bodde. Blev mottagen med ett passande skämt och fick ligga på hans soff-lock till morgonen.

Det var första gången jag kom att tänka över det alldagliga dödsfenomenet, som är så enkelt, men likafullt utövar sin hemlighetsfulla verkan på den lättsinnigaste.

(Vännen vid flygeln som, troligen påverkad av mina tankar, hållit sig i det mörka, gjorde här en övergång och föll in i något mycket ljust.)

Tonmassorna liksom trängde ut mig ur det trånga rummet och jag fick ett behov att kasta mig ut genom innanfönstren. Därför vände jag på huvudet och lät blickarna gå ut bakom nacken på den spelande; och som inga rullgardiner funnos, rände de ut och över gatan in i en våning i huset mittemot, som låg något lägre, så att jag kom mitt in till aftonbordet i en liten familj.

Det var en ung flicka, mörk, smidig, enkel, som rörde sig kring ett matbord där en fyraårig gosse satt. På bordet stod en vas med krysantemumblommor, två stora vita och en brandgul. Jag sträckte fram huvudet och såg att bordet var dukat och att gossen skulle till att äta. Den unga kvinnan band en servett under hans haka, varvid hon kom att böja huvudet så djupt ned att hennes nacke låg blottad framstupa, och jag såg en liten hals, fin som en blomstjälk, och det behagfulla lilla huvudet med rika håret lutade sig som en blomknopp över barnet,

skyddande, beskyddande. Gossen gjorde samtidigt denna näpna dubbelrörelse med huvudet, först bakåt för att lämna plats för servetten, sedan framåt, tryckande ner den styva duken med hakan, så att munnen öppnades och visade de vita mjölktänderna.

Denna kvinna kunde icke vara modren, ty hon var för ungdomlig, icke heller systern, ty hon var för gammal, men i släkt på något sätt måste hon vara.

Rummet var enkelt men nätt; där funnos många porträtt på väggarna och på kakelugnen som andades släktkärlek; och det låg virkade dukar på möblerna. — Nu satte sig den unga flickan vid bordet, icke för att äta, lyckligtvis, ty det är fult att se på då man icke deltager själv. Hon satte sig för att hålla sällskap och narra barnet att få maten att smaka. Den lille var icke vid gott lynne, men tanten (jag kallade henne redan så) fick honom snart att le, ty jag såg på munnens rörelser, att hon sjöng visor för honom. Att jag såg hennes sång utan att höra den, under det min spelman spelade därtill, föreföll mig så hemlighetsfullt, men jag tyckte att han ackompanjerade henne, eller att han borde göra det. Jag var i båda rummen samtidigt men mest mitt över gatan, och jag bildade liksom bryggan mellan de två. De tre krysantemerna syntes mig spela med, och jag kände ett ögonblick deras hälsosamma, sårläkande kamferlukt blandas med den oskyldiga Irisdoften från hennes hår, och detta drog en sky över maten på bordet som förintades, så att barnet endast tycktes öppna munnen för att andas vällukter och le med ögonen mot sin vackra bordskamrat. Det vita mjölkglaset på den vita duken, det vita porslinet

och de vita krysantemerna, den vita kakelugnen och de vita ansiktena — allt var så vitt därinne, och den unga flickans moderskap emot detta barn som hon icke fött, sken så vitt, nu då hon knöt upp servetten, torkade den lille om munnen och kysste honom...

I detsamma vände sig min spelman utåt gatan, och nu hörde jag att han spelade för henne, förstående att han sett henne... och vetat hela tiden att hon var där.

Jag kände mig överflödig och störande, varför jag gjorde tecken att gå. Men han höll mig kvar och vi slutade aftonen med överenskommelsen att vi skulle göra ett nytt arbete tillsammans.

VII.

Jag återvände till min spelman både därför att jag fick tillbaka min ungdom i hans rum och därför att vi gjorde ett nytt arbete tillsammans. Att jag även njöt av hans musik, ansåg jag icke vara något tillgrepp, ty han spelte icke för mig utan för henne.

Jag återsåg nästan samma scen i hennes rum många aftnar. Allt var sig tämligen likt: barnet, servetten, mjölkglaset; endast blommorna i vasen förnyades, men stannade vid krysantemer, vilka dock förändrades, så att den tredje fick olika färg, men de två vita alltid utgjorde grundtonen. Om jag sökte hemligheten i det behag den unga flickan spred, så låg det mera i rörelse än form: och hennes rytmiska rörelser syntes stämma med hans musik, ja, det föreföll som om han komponerade till hennes takt, hennes dansande steg, hennes gungande gång, hennes vingslag med armarna, hennes dykande med nacken.

Vi talade aldrig om henne, låtsades icke se henne, men vi levde hennes liv, och jag märkte en dag att jag fått in henne i musiken till min dikt, vilket ju icke varit något att beklaga, om hon nämligen passat i stycket med mina tunga tankar. Men det gjorde hon icke, ty hennes själ gick i tre fjärde-

dels takt och det blev alltid vals slutligen. Jag ville ingenting säga, ty jag visste att med första talade ord vore förtrollningen bruten, och i valet mellan henne och mig, skulle han ha slungat mig.

*

Denna vinter hade krupit fram ganska behagligt, ty jag var icke längre ensam, och jag hade ett mål för mina irrfärder; dessutom tyckte jag mig liksom leva lite familjeliv, då jag på avstånd intresserade mig för en kvinna och ett barn.

Våren kom tidigt, redan i mars. — En afton satt jag vid mitt bord och skrev, då min spelman anmäldes och blev insläppt. Vid lampskenet såg jag den lille blide mannen nalkas med ett skälmskt leende, och med någonting i handen som han ville överräcka åt mig.

Jag tog emot ett kort, på vilket jag läste två namn, ett manligt och ett kvinnligt. Han var förlovad med henne. Som vi numera knappast behövde tala, svarade jag endast med ett leende och utsade det enda ordet: Krysantemum, med ett frågetecken i accenterna. Han svarade med en jakande nickning på huvudet.

Saken föreföll mig helt naturlig och som om jag alltid vetat den. Därför växlade vi inga ord om den, utan talte något om vårt arbete, och skildes sedan åt.

Någon nyfikenhet plågade mig icke, ty jag visste svara mig på alla ogjorda frågor. Hur de råkats? Naturligtvis på vanliga sättet. Vem hon var? Hans fästmö. När de ämnade gifta sig? Till sommaren,

förstås. Vad angick det mig för övrigt? Faran för mig var likväl den, att hon skulle avbryta vårt samarbete, vilket jag fann i sin ordning, och att mina aftonsamkväm med honom skulle ta slut nu genast, vilket var en klar följd av den stora händelsen, ehuru han vid avskedet i dörren sagt mig att han alltid var hemma för mig varje afton till halv åtta, och att jag bara skulle stiga in och vänta ifall han icke var hemma; nyckeln fick jag ta på farstuskåpet.

Nu lät jag tre aftnar gå, och på den fjärde gav jag mig ut vid halvsjutiden för att på försök se efter om han var hemma. När jag kom i trappan, erinrade jag att jag glömt se efter, om det lyste i hans fönster som man ju brukar göra. Vid dörren trevade jag förgäves efter nyckeln. Då tog jag den på skåpet, där jag för trettio år sen brukade taga den och gick in, alldeles som förr i världen, och trädde in i mitt rum.

Det var ett underligt ögonblick, ty jag ramlade rakt ner i min ungdom; kände hela den okända framtiden trycka och lura hemskt på mig; erfor detta självrus i förhoppningar och förskottstagande; segervisshet och modstulenhet; överskattande av kraften och misskännande egna förmågan.

Jag satte mig i en stol utan att tända ljus, ty gatlyktan, samma gatlykta som lyst på mitt elände, slungade in ett sparsamt ljus och tecknade fönsterkarmarnas kors i skuggan på tapeten.

Där satt jag, och hade allt bakom mig, allt, allt, allt! Kampen, segern, nederlagen! Allt livets bittraste och ljuvaste. Och likafullt? Vad så? Var jag trött och gammal? Nej; striden pågick ju argare än någonsin, allvarligare och i större skala, framåt, alltjämt

framåt; men om jag förut haft fiender framför mig, hade jag dem nu både framför och bakom. Jag hade vilat mig för att kunna fortsätta; och när jag nu satt på denna soffa i detta rum kände jag mig lika ung och stridsduglig som för en mansålder sedan, endast att målet var ett nytt, sedan de gamla milstolparna voro lagda bakom ryggen. De som stannat och blivit efter ville visserligen hålla mig tillbaka, men jag kunde icke vänta; därför fick jag gå ensam och rekognoscera öknarna, söka nya vägar och stigar; ibland gäckad av en hägring, vända om och gå baklänges; dock icke längre tillbaka än till korsvägen, och så framåt igen.

Jag hade glömt fönstret utan rullgardinen, och när jag mindes det och reste mig, såg jag i huset mitt emot precis det jag väntade mig.

Där satt han nu vid krysantemumbordet; hon bredvid; och båda sysselsatta med barnet, som var ingenderas, ty det var hennes systerson, en änkas enda barn. Detta att deras första kärlek samlade sig kring ett barn, gav åt deras förhållande från början något osjälviskt, på samma gång det adlade deras känslor som möttes i ett oskyldigt väsen. Och jag tyckte han hade fått en säkerhet i hennes redan utbildade moderskänslor.

Ibland betraktade de varandra glömmande barnet, och med detta obeskrivliga uttryck av sällhet som två ensamma människor antaga, då de råkas och få visshet att de skola bekämpa ensamheten på tu man hand. För övrigt syntes de icke tänka ens, varken på förflutet eller kommande, utan levde endast i nuet, njutande av att vara till i varandras närhet.

»Att sitta vid ett bord och se på varandra så länge livet varade!»

Glad att jag kommit så långt jag var kommen, då jag kunde glädjas åt andras lycka utan spår av grämelse, saknad eller uppdiktade farhågor, gick jag ut ur min ungdoms pinorum, och vände hem till min ensamhet, mitt arbete och mina strider.

ANMÄRKNINGAR TILL TRETTIOÅTTONDE DELEN.

SAGOR. — ENSAM.

Sagor utkom första gången på Hugo Gebers förlag 1903. En andra upplaga utkom samma år och en tredje som 1-kronasupplaga 1909 på samma förlag. Som 25-öresbok har Sagor utgått i en fjärde upplaga 1912 på Albert Bonniers förlag; en praktupplaga, illustrerad av T. Schonberg, har utkommit 1915 på samma förlag. Till andra upplagan har Strindberg gjort några här iakttagna korrekturändringar.

Originalmanuskriptet till Sagor äges av fru Harriet Bosse, som ställt det till utgivarens förfogande för denna upplagas redaktion.

Ensam utkom, illustrerad av Arthur Sjögren, 1903 som volym XVI i serien Nordisk Familjebibliotek på Albert Bonniers förlag. En andra upplaga har utkommit som 1-kronasbok 1912 på samma förlag samt en tredje 1913.

Huruvida manuskriptet till Ensam är bevarat är ej känt. Denna upplagas text har tryckts efter första upplagans med rättande av två likgiltiga bokstavsfel och ett av de vanliga interpunktionsfelen i Strindbergs skrifter (ett kolon där det bör vara utropstecken).

Ur brev från Strindberg till bokförläggaren Hugo Geber rörande Sagor.

30 juli 1903 insände Strindberg det färdiga manuskriptet till Sagor till sin dåvarande förläggare Hugo Geber, enligt vad ett denna dag daterat brev, som liksom följande vänligt ställts till utgivarens disposition av bokförläggaren Nils Geber, ger vid handen:

''Härmed sänder jag till påseende min höstbok: Sagor. Nytt, outgivet! alltsammans!

Frågas: böra Sagorna illustreras eller ej? Om icke, böra de presenteras med rubriker eller vignetter. Anbefallande manuskriptet som är okopierat.''

En av sagorna med titel Pintorpafrun, som ingick i manuskriptet, tog Strindberg tillbaka och ersatte den med två andra sagor, helt visst dem som i originalhandskriften äro paginerade för sig: Ett halvt ark papper och Fotografi och Filosofi. Av uttrycket i brevet, där ordern om uteslutning gavs, att man skulle ''utplåna'' sagan Pintorpafrun, ser det ut som om Strindberg beslutat förstöra manuskriptet; någon saga med denna titel av Strindberg är i varje fall icke känd. Brevet har följande lydelse:

''Broder.

Fråga mig icke om skälen, men låt mig byta ut Pintorpafrun mot dessa två medsända sagor. Och låt mig veta att du beviljar min begäran; det är ju din egendom, därför har jag icke rätt disponera över den.

Och må vi så utplåna den andra!''

20 okt. 1903 utlåter sig Strindberg om det föreslagna omslaget till Sagornas första upplaga med dessa ord: ''Detta omslag är idealiskt! Ändra det nu icke!'' Volymen utkom kort därefter.

SAGOR.

Originalmanuskriptet till Sagor är en handskrift på Lessebopapper, skuret i kvartformat. Handskriften är avdelad i tretton lägg, lika många som sagornas antal; varje saga, skriven på lösa blad, ligger i ett ark, på vars framsida Strindberg skrivit dess titel. Härtill kommer ett löst titelblad. Handskriften är nedskriven på bladens ena sida utan marginal.

I handskriftens paginering förekommer en lucka. Sid. 1—37 upptar sagorna Stora grusharpan, Sjusovaren, Lotsens vedermödor i här nämnd ordning. Därpå följa sid. 57—165, upptagande i här skriven ordning Triumfatorn och narren, När träsvalan kom i Getapeln, I midsommartider, Tobaksladans hemligheter, Sankt Gotthards saga, Jubal utan jag, Gullhjälmarne i Ålleberg, Blåvinge finner Guldpudran; en sida har dubbelpaginerats 148—149, beroende därpå att den ursprungliga sid. 148 uteslutits; det framgår av några överstrukna rader överst på sid. 148—149 att soldaten och jätten Svensk i Gullhjälmarne i Ålleberg efter soldatens replik ”nu behöver du inte veta mer,” nederst sid. 147 i handskriften hållit någon dialog om Sveriges nyare historia. Utan tvivel har å de uteslutna sid. 38—56 varit skriven den saga Strindberg efter manuskriptets inlämnande till Hugo Gebers förlag borttog (se ovan Ur brev från Strindberg etc.). De två återstående sagorna äro särskilt paginerade: Ett halvt ark papper, upptagande fyra sidor a—e, och Fotografi och filosofi, upptagande fem sidor I—V. Dessa sagor ha sålunda tillkommit senare än de andra och äro säkert de, med vilka Strindberg ersatte den uteslutna sagan.

Som man av pagineringen finner, är sagornas ordning

i handskriften en annan än den blivit i den första tryckta upplagan.

Handskriften ligger i en pappärm, omsluten av ett pergamentsomslag. På dess framsida har Strindberg inom en med violett krita uppdragen ram textat titeln: Sagor. Majuskeln S är fylld med gul krita och övriga bokstäver med grön. På pergamentspapperets baksida är i halvt utplånade bokstäver textat ''Rus. Comedi av August Strindberg''; papperet har sålunda ursprungligen avsetts till omslag åt skådespelet Brott och brott, för vilket Strindberg först tänkt titeln Rus.

Miljön eller motivet i Sankt Gotthards saga har redan tidigt föresvävat Strindberg som föremål för novellistisk behandling; på baksidan av ett blad av hskr. till Tjänstekvinnans son, som författades våren 1886, har han nämligen skrivit följande utkast:

Sankt Gothard.

Göschenen-Dal.

Lördagsafton.

Hornlåtar.

Diligensen.

Docenten.

Berget.

Tryckfel och tryckeriändringar i eller från uppl. 1.

De tryckfel, som här anges som tillhöriga uppl. 1, genomgå samtliga tidigare upplagor, såvida ej särskild anmärkning om annat förhållande göres. Några ändringar Strindberg gjort i hskr., antagligen sedan den använts till sättning, ha här iakttagits.

Sid. 7, rad. 13—14: gridelint. Så hskr. Uppl. 1: gredelint.

Sid. 8, rad 1: straxt. Så hskr. Uppl. 1: strax. Så ock senare i texten.

Sid. 11, rad 15: ner. Så hskr. Uppl. 1: ned.

Sid. 12, rad 9: ryggarne, enligt hskr. Uppl. 1: -na.

Sid. 13, rad 31: midsommarsnatten. Så hskr. Uppl. 1: midsommarnatten.

Sid. 15, rad 1: De gingo till posten! Utropstecken enligt hskr., punkt i uppl. 1.

Sid. 16, rad 1: midsommarns. Så hskr. Uppl. 1: midsommar e n s.

Sid. 17, rad. 1—3: och där satt ett stort, milt modersöga, som såg kärligt på den döda flickan; och i det ögat hängde en klar tår. Så hskr. Uppl. 1: — — och i ögat etc. Här talas om flera ögon, så att hänvisningen ”det” är ej alldeles överflödig.

Sid. 20, rad 17: den gamla ålkusan. Hskr. och uppl. 1—2: den gaml e ålkusan. Strindberg har under skrivningen i fortsättningen ändrat genusbeteckningen på ålkusan från maskulinum till femininum. Sid. 21, rad 9: ålkusan och hennes son, enligt uppl. 1, är i hskr. skrivet ”och hans son”, men samma sida, rad. 22—23: och när hon [ålkusan] kunde spegla sig i skåpet, sade h o n, står ”hon” redan i hskr. Genusförändringen har här konsekvent genomförts även på första stället.

Sid. 21, rad 15: bergmästarn. Så hskr. Uppl. 1: bergmästa r e n. Likaså sid. 23, rad 31: bergmästarns enligt hskr. Uppl. 1: -arens.

Sid. 22, rad 32—Sid. 23, rad 2: benranglet kom inte åt strängarne mer, utan fingererade i vattnet som om det knackade med knogarne för att slippa in. Så hskr. Uppl. 1: — — utan f i g u r e rade etc. Här utföres liknelsen, som nyss antytts vid beskrivningen av pianinots ”fot med hundra benrangelsfinger”. Sättaren till uppl. 1 har ej förstått det ovanliga uttrycket.

Sid. 23, rad 8: suto. Så hskr. Uppl. 1: sutto. Likaså sid. 24, rad 2 och sid. 86, rad 17: sutit, enligt hskr. Men sid. 24, rad 22 och sid. 32, rad 1: sutto, enligt hskr.

Sid. 24, rad 12: opp. Så hskr. Uppl. 1: upp. Så ock senare i texten.

Sid. 25, rad. 8—9: När hösten var inne och första stormen gick, då kom. Uppl. 1: — — så kom. I hskr. först skrivet "så", därefter ett "d" inskrivet. Läsfel.

— rad 12: till sjös. Så hskr. Uppl. 1 stavar: till sjöss. Sid. 34, rad 5: Ute till sjöss, även enligt hskr. Likaså sid. 35, rad 15.

Sid. 26, rad 18: Alltså hyrde han en våning första april. Uppl. 1: — — den första april.

Sid. 27, rad. 17—18: Men det var inte svalt i salen i dag; där var nästan varmt, för varmt. Så hskr. Uppl. 1: — — det var nästan varmt etc.; ett flerestädes förekommande läsfel [Strindberg stavar "der"]; [jfr nedan anm. till sid. 74, rad 4].

Sid. 29, rad 30: nerfallen. Så hskr. Uppl. 1: nedfallen.

Sid. 30, rad. 24—27: E-moll-sonaten, Griegs naturligtvis, och hennes sonat, den bästa och största hon visste vara kommen i världen efter Beethovens D-moll. Så hskr. Uppl. 1: — — han visste. Vanligt läsfel; [jfr del 37, anm. om tryckfel, sid. 28, rad. 15—16]. Bestämningen "hennes sonat", som därpå närmare utvecklas i relativsatsen, visar att det är hustruns tycke Strindberg vill ange.

Sid. 31, rad 6: hårdhandskarne. Så hskr. Uppl. 1—2: -arna.

— rad 17: dagarne. Så hskr. Uppl. 1: -na.

Sid. 34, rad 12: Kuttern vände fint och höll ner på briggen. Så hskr. Uppl. 1: Kuttern vände just etc. Störande läsfel.

— rad 15: om bord. Så hskr. Uppl. 1: ombord.

Sid. 36, rad 10: icke. Så hskr. Uppl. 1: inte; läsfel, "inte" står på nästa rad rakt under i hskr.

Sid. 38, rad 13: innifrån. Så hskr. Uppl. 1: inifrån. Dock sid. 38, rad. 17—18: i n i Limnæus stagnalis och rad. 23—24 i n i örat och rad 27: inifrån, enligt hskr. Däremot sid. 102, rad 18: inni nötskogen, enligt hskr. Uppl. 1: in i. Men sid. 104, rad 2: ini, enligt hskr.

Sid. 39, rad 26: Sagt och gjort! Butiken etc. Utropstecken, enligt hskr:s otydliga läsart, och versalt B; i uppl. 1 semikolon och gement b, läsfel.

Sid. 40, rad. 5 och 8: kammarn. Så hskr. Uppl. 1: kamma r e n. Men sid. 44, rad 8 och sid. 45, rad 27: kammaren, även enligt hskr.

Sid. 41, rad 32: tjurn enligt hskr. Uppl. 1: tju r e n. Likaså sid. 42, rad 10 och sid. 113, rad 5. Däremot sid. 43, rad 4: tjurn, även i tidigare uppl. enligt hskr. Men sid. 42, rad 22: tju r e n kommer! även enligt hskr. och tidigare uppl.

Sid. 42, rad 10: Nu började dansen. Från "Nu" nytt stycke enligt hskr., så också i uppl. 2 enligt Strindbergs rättelse. I uppl. 1 (och uppl. 5) går detta stycke felaktigt i ett med föregående replik.

Sid. 46, rad 6: Då föll gumman i farstun och utbrast: etc. I uppl. 1—2 utropstecken i stället för kolon, läsfel. Strindberg har först skrivit utropstecken, därefter ändrat till kolon. Från uppl. 3 kolon.

Sid. 47, rad. 18 och 19: naglarne, kvällarne. Så hskr. Uppl. 1: -na.

Sid. 49, rad 1: Så skulle de gå och bada. Så hskr. Uppl. 1: Så skulle de gå a t t bada. Tryckeriändring. [Jfr nedan anm. till sid. 61, rad. 19—20.]

— rad 6: icke. Så hskr. Uppl. 1: inte. "Inte" å föreg. rad.

Sid. 49, rad. 17 och 21: gärsgårdarne, enligt hskr., rad 22: stenarne. Sid. 50 rad 2: morgnarne, naglarne, rad 4 plåtarne, rad 5: dörrarne. Så hskr. På samtliga ställen: -na i uppl. 1.

Sid. 50, rad. 11—12: så kommer vi att gå långt. Så hskr. Uppl. 1: så komm a vi.

Sid. 51, rad 5: och så gick han ut, i tamburen. Komma efter "ut" insatt enligt hskr.

Sid. 52, rad 9: söndagarne, enligt hskr. Uppl. 1: -na.

Sid. 58, rad 15. De har. Så hskr. Uppl. 1: De h a.

Sid. 61, rad. 8—9: Nu tycker man ju att det kunnat vara nog med bestraffningen, men det var icke! Så hskr. Uppl. 1: — — men det var det icke. Det förra uttrycket är Strindbergskt; "det" har utelämnats antagligen även därför att i annat fall tre "det" skulle stå i samma mening och Strindberg hälst undvek tautofonier.

— rad. 14—15: Slumpen — — ledde hans steg ner på Tullgatan och in i ett bondkvarter. I uppl. 1 saknas "in", lik; raden visar ej spår av utslagning.

— rad. 19—20: när han ville vara så gemen och dricka. Så hskr. Uppl. 1: — — vara så gemen a t t dricka.

Sid. 64, rad 4: Eljest. Så hskr. Uppl. 1: Eljest.

— rad 20: mänskornas. Så hskr. Uppl. 1: människornas.

Sid. 65, rad. 28—29: ett namn som skrevs med siffror i stället för bokstäver. Så hskr. Uppl. 1: — — i stället för m e d bokstäver.

Sid. 66, rad 12: björklövsruska. Så hskr. Uppl. 1: björklövruska. Likaså samma sida rad 15: bergsskreva, enligt hskr. Uppl. 1: bergskreva, men sid. 68, rad 1: bergskrevan, enligt hskr. Strindbergs allmänna böjelse är emellertid att insätta "s" i sammansättningar av denna art.

Sid. 69, rad. 9—11: Men en gång på hösten smög han dit och fick se något underligt. Så hskr. Uppl. 1: — — dit u t. "Ut" antagligen insatt genom felläsning. Ordet förekommer omedelbart ovanför rad 9: ut på klippan,

och det är redan därför osannolikt att Strindberg, känslig för tautofonier, skulle insatt det ännu en gång, straxt invid det förra stället.

Sid. 69, rad 28: den nya kungen. Så hskr. Uppl. 1: nye.

Sid. 70, rad 21: tjugo. Så hskr. Uppl. 1: tjugu.

Sid. 71, rad. 11—12: Han gick en gångstig framåt under susande träd. Där var visserligen ingen lind. Så hskr. (och uppl. 2—4). Uppl. 1 (och 5): D e n var visserligen, läsfel.

Sid. 72, rad 25: längst in i lövet. Så hskr. Uppl. 1: l å n g t in i lövet. Läsfel. [Jfr här nedan anm. till sid. 88 rad 12.]

Sid. 73, rad 4: kapellmästarn. Så hskr. Uppl. 1: -aren. Likaså i det följande. Sid. 74, rad 18: -arn, dock även i uppl. 1.

Sid. 74, rad. 3—4: Men när han nu skulle vända till land, så kom han icke ur fläcken. Så hskr. Uppl. 1: — — d å kom han etc.; läsfel, ''så'' något suddigt skrivet.

— rad 4: Där var ström etc. Så hskr. Uppl. 1: D e t var ström, läsfel.

Sid. 75, rad 24: hela sommarn. Så hskr. Uppl. 1: somma r e n.

Sid. 76, rad 18: laduväggen. Så hskr. Uppl. 1: ladväggen.

— rad. 18—19: och där syntes. Uppl. 1: och n u syntes. I hskr. är först skrivet ''nu'', ''där'' överskrivet med blyerts av Strindberg, helt visst sedan handskriften använts till sättning.

Sid. 77, rad 5: Den Flygande Holländarn. Så hskr. Uppl. 1: -aren.

Sid. 78, rad 23: de [ögonen] sade fram beundran, förundran, och ömhet. Komma efter ''förundran'' har insatts enligt hskr.

— rad 29: Och lika ung är du! Utropstecken enligt hskr. och i uppl. 2—5. Uppl. 1 har frågetecken, slarvfel.

Sid. 82, rad. 15—16: Han sköt sin serie. Så hskr. Uppl. 1: Han sköt e n serie. Slarv eller godtycke av sättaren.

Sid. 85, rad 13: kvälln. Så hskr. Uppl. 1: kvällen.

Sid. 87, rad. 2—3: men han tyckte han sprängde sig. Så hskr. Uppl. 1—2: men han tyckte a t t han sprängde sig.

Sid. 88, rad 12: längst in i italienska tunneln. Så hskr. Uppl. 1: l å n g t in, läsfel.

Sid. 91, rad 24: sin första man. Så hskr. Uppl. 1: förste.

Sid. 93, rad. 18—20: Det var nu oförståndigt av soldaten, men han förstod inte bättre, för han var soldat och inlärd att bara vilja etc. Så hskr. Uppl. 1: — — och v a r inlärd etc.

Sid. 94, rad. 29—30: och de slog käglor, de åt kräftor med dill, de drack punsch, och de sjöng framför allt. Så hskr. Uppl. 1: — — de drucko punsch och de sjöngo, men singularformen i de föregående verben är bibehållen: de slog käglor, de åt kräftor.

Sid. 96, rad 15: allahanda spel. Så hskr. Uppl. 1: al l e-handa. Men sid 111, rad 7: allehanda, enligt hskr.

Sid. 97, rad 14: Mister Jubal överfölls av dämonen; visande etc. Så hskr. Uppl. 1: dämoneri. Läsfel, ”-en” har i hskr. inskrivits nedåt och övre punkten i det närmast följande semikolon har av sättaren fattats som prick över ett i.

Sid. 101, rad 9: Som du förnekat dig själv och din mor. Så hskr. Uppl. 1: — — förnekt e, slarvfel.

Sid. 103, rad. 7—8: han kunde läzzpa med tungan. Den onomatopoetiska stavningen av läspa enligt hskr. Uppl. 1: läspa. [Jfr följande anm.]

— rad 9: Följ mig, sa han, zå zga du phå ze ztäddan! och samma sida, rad. 11—12: Men du zga vara phin; du zga inte tzrampa på mig! Jag dycker om det phina. Så enligt hskr. Uppl. 1 har överallt ersatt ”z” med

"s"; uppl. 2—4 har efter Strindbergs rättelse insatt "z", utom i "zå" (så zga etc.) och i "tzrampa" (tsrampa). Dessutom stavar tidigare uppl. "thycker" i stället för "dycker"; Strindbergs "d" har antagligen uppfattats som ett grekiskt ϑ.

Sid. 104, rad 24: Vad hetter du. Stavningen "hetter" [i den västgötska soldatens replik] enligt hskr. Uppl. 1: heter. Däremot "heter" enligt hskr. i jättens följande replik.

Sid. 106, rad. 18—19: Jätten öppnade bergväggen; och soldaten såg en stor sal framför sig. I uppl. 1: — — och soldaten såg en stor sal öppna sig. Strindberg har först skrivit "öppna sig" och senare, antagligen efter det handskriften använts till sättning, med blyerts strukit "öppna" och överskrivit "framför". Ändringen har tydligen gjorts för att undvika den ledsamma tautofonien: Jätten öppnade — — en stor sal öppna sig; och har nu härmed införts i texten.

Sid. 108, rad 23: vi dödlige. Så hskr. Uppl. 1: dödliga.

Sid. 109, rad 16: bokhållerit. Så hskr. Uppl. 1: bokhålleriet.

Sid. 110, rad. 7—8: ett berg, på vilket man samlat alla fosterländska minnen. Så hskr. Uppl. 1: — — har samlat, tryckeriändring.

Sid. 111, rad. 12—14: det var en småsak, men den viktigaste av alla, den han hade glömt att tänka på. Så hskr. Uppl. 1: — — den viktigaste av alla, och den han hade glömt att tänka på. En överrankning av ett först skrivet semikolon efter "alla" har av sättaren lästs som "och".

Sid. 112, rad 1: flera tusen. Så hskr. Uppl. 1: flere.

— rad 6: Skolmästarn. Så hskr. Uppl. 1: -aren. Likaså samma sida, rad 31: högsommarn, enligt hskr. Likaså sid. 115, rad 33: apotekarns, och sid. 116 rad 31: trädgårdsmästarn. Uppl. 1: -aren(s).

Sid. 115, rad. 22—23: fram och tillbaks. Så hskr. Uppl. 1: fram och tillbaka.

Sid. 115, rad. 30—31: Se på den där stora vallmon. Så hskr. ”Där” överhoppat i uppl. 1; radernas jämna utslagning visar att ingen korrekturändring gjorts.

Sid. 116, rad 3: dödens snälla broder. Så hskr. Uppl. 1: snälle.

Sid. 117, rad 19: skacklorna. Så hskr. Uppl. 1: skackl a rna.

Sid. 118, rad 11: aptek. Så hskr. Uppl. 1: apotek.

— rad 11: ini. I ett ord enligt hskr. Uppl. 1: in i.

Korrekturändringar av Strindberg till uppl. 1.

Vid korrekturläsning till första upplagan har Strindberg särskilt utmönstrat en mängd av sin berättarstils ”och”, icke alltid med lyckligt resultat (t. ex. sid. 7, rad 23—Sid. 8, rad 1, även sid. 10, rad. 20—21).

Sid. 7, rad. 1—3: I midsommartider, — — då källan ännu springer, då ängens blommor stå raka och fåglarne sjunga. Hskr.: — — då ängens blommor ä n n u stå raka och fåglarne ä n n u sjunga.

— rad. 11—12: rutorna voro anlupna i alla regnbågens färger; han behövde bara vända litet på huvudet, så syntes etc. Hskr.: — — i alla regnbågens färger, s å a t t hon b a r a behövde vända litet på huvudet, så syntes.

Sid. 7, rad 23—Sid. 8, rad 1: När sålunda henne stora son kom hem och var stygg skrikande ute gå gården, så önskade modren. Hskr.: — — och var stygg o c h s k r e k ute på gården, så etc.

Sid. 10, rad 17: kan jag tjäna dem, skall jag. Hskr.: — — s å skall jag. ”Så” i följande rad.

— rad. 20—21: Nu blev det eftermiddag; den lilla frun tog korg på armen och barnet i handen. Hskr.: — — eftermiddag, o c h den lilla frun tog etc.

Sid. 11, rad 3: Jag är så törstig, mamma! klagade den lilla flickan. I hskr. komma i stället för utropstecken.

Sid. 12, rad. 11—12: han är en okynnig en. Hskr.: han är en okynnig o c h s t y g g en.

Sid. 13: rad. 1—2: ett huvud med vit stjärna. Hskr.: — — med e n vit stjärna.

— rad. 21—22: och då lillan log däråt, då sken det. Hskr.: och n ä r etc.

Sid. 14, rad. 8—9: Från hennes panna droppade etc. Hskr.: O c h från hennes panna etc.

— rad 16: När hon såg efter sitt barn. Hskr.: O c h när etc.

— rad. 26—27: Allt låg där så ljust; flaggorna blåste ut etc. Hskr.: — — så ljust; o c h flaggorna etc.

— rad. 29—31: Nu skulle de först gå till handelsboden att handla, och där skulle lillan också få dricka. Hskr.: — — till handelsboden o c h handla, m e n där skulle etc.

Sid. 16, rad. 5—6: Hon gick in genom grinden och kom i en trädgård. Hskr.: — — och s t o d i en trädgård. Utbyte på grund av ”stod” i föregående mening.

— rad. 10—11: stack en vit hand ut viftande med en liten vit duk. Hskr.: — — hand ut o c h vifta d e etc.

Sid. 20, rad. 15—16: han hade en stjärtfena lik en korkskruv som han arbetade med etc. Hskr.: o c h han hade en stjärtfena s o m en korkskruv, som han arbetade [”med” saknas].

— rad. 17—18: Maka åt dig! Hskr.: Maka åt dig l i t e!

— rad. 21—22: Men det var så svårt att se, för de släppte ut sot. Hskr.: — — svårt att se n å g o t, för de etc.

Sid. 21, rad 1: För hå! hej med den! Hskr.: för h e j! hej med den. Men i nästa rad även enligt hskr.: För hå, hej med den!

— rad 16: Så blev det tyst; stora rödfisken etc. Hskr.: — — o c h stora rödfisken.

— rad 18: svarta skåpet etc. Hskr.: o c h svarta skåpet.

Sid. 21, rad. 19—20: dunkade mot stenarne; och vid varje stöt. I hskr. komma i stället för semikolon.

Sid. 22, rad 1: Längre. Hskr.: Långre. Skrivfel.

— rad 2: spelkistan. Hskr.: spelekistan. Men sid. 24, rad 6 även i hskr. spelkistan.

— rad. 6—7: Som ett hajgap hade locket slagit upp; där syntes en tandrad så stor så de aldrig sett maken; etc. Hskr.: Som ett stort hajgap hade locket slagit upp, och där syntes. Utslagningen i uppl. 1 visar tydligt att här föreligger korrekturändring.

— rad. 17—18: inuti; det var det roligaste. Hskr.: — — och det var etc.

Sid. 23, rad 1: som om det [benranglet] knackade. Hskr.: som om de, vardagsspråk eller skrivfel.

— rad. 10—11: då med ens hördes en sakta musik. Hskr.: då med ens de hörde etc.

— rad 23: han såg i hennes ögon. Hskr.: och han såg etc.

Sid. 24, rad 8: Pianot blev ett abborrgrund. Hskr.: Och pianot etc.

— rad. 10—11: När han fått ner torsklinan. Hskr.: Och när etc.

— rad 18: Så kom rötmånan, när vattnet blev varmt. Hskr.: — — då vattnet blev. Ändrat för att undvika tautofoni; "då" i följande mening.

— rad 20: Då blev. Hskr.: Och då blev.

— rad. 23—24: Som de rodde på det svarta vattnet, vilket var försilvrat. Hskr.: — — som var etc. Ändring för att undvika tautofoni.

— rad 31: liksom hon etc. Hskr.: som om hon.

Sid. 25, rad 5: vilka fick hela våningen att skaka. Hskr.: som fick.

— rad 9: och sam igenom etc. Hskr.: och gick igenom; "gick" i bisatsen strax ovanför.

— rad. 10—11: kan man tro; fisksvalor och måsar. Hskr.: kan man tro, och fisksvalor etc.

Sid. 26, rad. 16—17: för sina fina instruments skull. Hskr.: för sina fina instrum e n t skull.

Sid. 30, rad 7: rosen ställde han etc. Hskr.: o c h rosen etc.

Sid. 31, rad. 10—11: det var ledsammast av allt. Hskr.: ledsammaste; Strindberg har tydligen först avsett att skriva "det ledsammaste".

Sid. 32, rad. 3—4: som när man bärgar segel, manglar kläder, eller sådant. Hskr.: — — e l l e r manglar kläder, eller sådant.

— rad 25: Han hörde ännu i minnet. Hskr.: J a, han hörde etc. Föregående mening börjar: Ja hon var.

Sid. 36, rad 26: men det låg tobaksrök som en ring på luften. Hskr.: — — e n tobaksrök etc.

Sid. 37, rad 6: tackel. Hskr. stavar: takel.

Sid. 42, rad. 12—13: och så gick det för fullt. Hskr.: och så gick för fullt.

— rad. 17—18 Då förändrades sceneriet; till Viktors stora förskräckelse. Hskr.: M e n då förändrades sceneriet; o c h till etc.

Sid. 46, rad. 18—19: och gick han inte tillbaka sen. Hskr.: och k o m han inte. Ändring för att undvika tautofoni; "kom" i föregående rad.

— rad 21 och 25: mamman. Hskr.: mamma.

Sid. 48, rad. 19—20: man måste gå på bara bergknallar. Hskr.: o c h man måste etc.

Sid. 49, rad. 17—18: och jagade själv tjuren framför sig. Hskr.: och jagade tjuren etc.

Sid. 50, rad. 10—11: sade fotografen; nu ska vi vara vänner. Hskr.: — — o c h nu ska vi etc.

Sid. 51, rad 15: Han lade det. Hskr.: O c h han lade det.

Sid. 52, rad. 6—7: Därpå: möbelhandlarn, tapetserarn: han sätter bo. Punkt efter "tapetserarn" i hskr. i stället för kolon. Ändring för att få korrespondens med följande mening: Expressbyrån: de flytta in.

Sid. 54, rad. 13—14: Då tryckte de gamle varandras händer. Hskr.: — — hand.

— rad. 16—17: och som ett helt år hade sörjts som död. Hskr.: sörjt; felskrivning för "de sörjt" eller "sörjts".

— rad 24: ett stort mörkt barkskepp. Hskr.: en stor mörk skonare.

Sid. 55, rad. 3—4: Och nu syntes mannen på bron vid den sällsamma tillrustningen. "På bron" saknas i hskr.

— rad 12: Upp mot himlens stjärnor. Hskr.: Och upp mot etc.

— rad 17: Det kom verkligen nytt. Hskr.: Och det kom etc.

Sid. 56, rad 12: att han mätte ut tiden. Hskr.: och att etc.

Sid. 61, rad 27: Narren hade fått ett ägg mitt mellan ögonen. Hskr.: Och narren etc.

Sid. 63, rad. 14—15: som sågo förstenade ut, höggo i sten, sprängde sten och buro stenar. Hskr.: — — förstenade ut och höggo i sten etc.

— rad. 15—16: Bland detta stenåldersfolk. Hskr.: Och bland etc.

Sid. 64, rad 6: När sommarn gick in. Hskr.: När sommarn kom; ändring på grund av att "kom" står samma sida, rad 3.

— rad 9: när. Hskr.: då. Ändring emedan adverbet "då" förekommer i föregående rad.

— rad. 11—12: Nu hade han icke hört vinden blåsa i träd på många år. Hskr.: — — i ett träd etc.

— rad 17: han såg glada ansikten. Hskr.: och han etc.

Sid. 67, rad 6: i brännande solen, brinnande av törst Hskr.: — — och brinnande.

— rad 15: i sin förtvivlan. Hskr.: och i sin förtvivlan.

Sid. 70: rad 5: fördes han tillbaka. Hskr.: kom han tillbaka. "Kom" står nedanför rad 7.

Sid. 72, rad. 2—3: Och barnet gick fram till den gamle. Hskr.: — — m o t den gamle. Samma sida, rad 5: Den gamle tog emot.

Sid. 73, rad. 11—12: Slutligen hängde hennes porträtt i foajén. I hskr. först skrivet ”kom”, därpå överskrivet ”syntes”, i stället för ”hängde”.

Sid. 76, rad. 18—19: laduväggen; och där syntes. I hskr. komma i stället för semikolon.

Sid. 80, rad. 18—19: varje ko är stor som en tjur. Hskr.: — — s å stor som etc.

Sid. 81, rad 1: Gyllene Hästen. Så hskr. på detta ställe; på senare ställen i hskr.: Gyllne, konsekvent i föregående upplagor ändrat till Gyllene.

— rad. 11—13: De sjunga om våren och dessa rena fröjder, så trofastgrönt och förhoppningsblått. Hskr.: — — så trofastgrönt, så förhoppningsblått.

Sid. 82, rad 29: Så låt det komma då! Hskr.: Så m å det komma då!

Sid. 85, rad. 11—12: invände postmästarn. Hskr.: s a d e postmästarn. ”Sade” efter föregående replik.

Sid. 86, rad. 9—10: hur kaserner byggdes; hur bäcken ändrade lopp. Hskr.: hur kaserner byggdes o p p etc. ”Opp” struket antagligen för att undvika kakofonien i dess rimmande med ”lopp”; dessutom ”opp” strax ovanför rad 8.

— rad 29: Andrea från italienska sidan. Hskr.: Andrea p å italienska sidan; ”på” förekommer eljes i samma sats.

Sid. 89, rad. 28—29: Tyskar och italienare. Hskr.: Tyskar och italienar; det senare ordet här bildat i analogi med det förra.

Sid. 91, rad. 29—30: Nu kommer jag, sade han; så som jag skulle komma, mitt igenom berget! ”Mitt igenom berget” saknas i hskr.

Sid. 93, rad. 12—13: ”Du har inget jag!” sa de gamle. Saknas i hskr.

Sid. 94, rad 17: När han satt etc. Hskr.: Och när han satt.

Sid. 96, rad 32: Emellertid var han åter hemma etc. Hskr.: — — var han hemma igen. Utbyte för att undvika tautofoni; ”igen” förekommer på föregående rad.

Sid. 98, rad 12: Du får allt! svarte Jubal. Därefter i hskr. följande i uppl. 1 uteslutna mening: (Han menade: du får ingenting, men jag får allt när jag får dig.)

Sid. 99, rad 23: Men det tyckte han om. Hskr.: Men det tyckte han bara om.

Sid. 102, rad. 18—19: Trött, slog han sig ner. Hskr.: Då han blev trött, slog han sig ner.

Sid. 103, rad 1: Han skutta före. Hskr.: Och han etc.

— rad 3: Där kom en igelkott. Hskr.: Så kom. ”Så” i föregående mening: Så var fnatten borta.

— rad 6: Men igelkotten följde ändå. ”Ändå” saknas i hskr.

Sid. 105, rad 5: korpralskoln [i soldatens replik]. Hskr.: korpralskolan.

Sid. 106, rad. 16—17: och somnade åter straxt in. Hskr.: och somnade straxt in igen.

— rad 9: Pass nu på, sade jätten, så skall du få höra. ”Så” saknas i hskr.

Sid. 110, rad. 23—25: Tänk i alla fall: att de har supit opp gamla Sverige och stampat på't i utlandet! — Det är ju alldeles vådligt; om det är sant! Denna del av Kasks replik saknas i hskr.

Sid. 113, rad. 5—6: Hon gick ofta ut ensam. Hskr.: Hon gick ofta ut för sig själv. ”Själva” i föregående mening.

Sid. 114, rad 33—Sid. 15, rad 1: de likna isblommorna. Hskr.: — — isblommorna på fönsterrutorna.

Sid. 115, rad 4: men har fröhus. Hskr.: men har ett fröhus.

Sid. 116, rad. 4—5: Men nu ska vi titta på Guldpudran!... Hskr.: — — ska vi s e på etc. I följande meningar ”se” upprepade gånger.

Sid. 117, rad 27: solen lyste. Hskr.: o c h solen lyste.

Här iakttagna ändringar av Strindberg i uppl. 2.

Strindbergs ändringar i uppl. 2 ha iakttagits i uppl. 3 och 4. Uppl. 5 har satts efter uppl. 1.

Sid. 22, rad. 28—29: en fot med hundra benrangelsfinger. Uppl. 1: — — med t v å hundra benrangelsfinger.

Sid. 26, rad 5: Han hade nog tänkt stiga opp. Uppl. 1: Han hade nog f ö r s ö k t etc.

Sid. 30, rad. 30—31: så att han icke trodde sina fingrar eller öron vara vid humör. Uppl. 1: — — fingrar eller ö g o n vara vid humör.

Sid. 37, rad 19: hon [sc. tigersnäckan]. Uppl. 1: han.

Sid. 52, rad 23: nytt stycke enligt uppl. 2.

Sid. 67, rad 1: hyv, hyv, hit! Uppl. 1: hyv, hyva. hit!

Sid. 77, rad 30: Där var en avstjälpning för sopor. Uppl. 1: Där var en avstjälpning för sopor vid ändan på gatan. Hskr.: — — vid ändan a v gatan.

Sid. 88, rad 25: då blev han rädd och gick i mässan. Uppl. 1: o c h då blev han rädd och gick i mässan.

Sid. 91, rad 22: solig och grönskande. Uppl. 1: s o l l j u s och grönskande.

Sid. 99, rad. 21—22: Sorgen och grämelsen kom honom att åldras tidigt. Uppl. 1: Sorgen, han sörjde sig själv som en död, och grämelsen etc.

— rad. 30—31: Mötte någon hans ögon, så märkte den ingen blick i dem. Uppl. 1: Mötte någon hans b l i c k a r etc.

Sid. 104, rad. 26—27: — Det var ett gammalt bra handtag, det var svenskt. Uppl. 1: — Det var ett svenskt handtag.

Sid. 105, rad. 27—28: Och därmed är svenska historien färdig; det andra var bara slagsmål. Så uppl. 2—5. I uppl. 1 saknas "det andra var bara slagsmål".

Sid. 108, rad. 7—8: — Nej, en Habsburgare och en Hohenzollare och det kallas för Tysklands enhet, sa Bismarck! I uppl. 1 saknas "och det kallas för Tysklands enhet, sa Bismarck!"

— rad. 16—17: Ja väl finns han kvar, fastän det dog en nyss. Uppl. 1: — — fastän en dog nyss.

Tryckfel och tryckeriändringar i senare upplagor.

Strindberg har icke själv läst korrektur på uppl. 3—4, vadan dessa upplagor i sig själva ha mindre intresse; men nedanstående varianter upptagas här som exempel på hur en skrifts text förändras under fortsatt tryckning.

Sid. 11, rad. 12—13: Men den lilla foten vek sig, och barnet kunde icke gå. Denna mening överhoppad ("lik") i uppl. 3—4.

Sid. 14, rad. 2—3: stod tjuren mitt på vägen. Uppl. 3—4: stod en tjur etc.

Sid. 17, rad 16: Hon hade lyssnat på duvans sång. Uppl. 3—4: — — till duvans sång.

— rad. 19—20: Hon ställde den tunga korgen ifrån sig utanför grinden. Uppl. 3—4: Hon ställde ifrån sig den tunga korgen utanför grinden.

Sid. 26, rad. 9—10: behövde han åka i spårvagnen så hade den icke börjat köra. Uppl. 3—4: — — åka i spårvagn etc. Förut i samma mening: ville han sätta in pängar i banken, samt: skulle han låna noter i musikhandeln.

Sid. 28, rad. 12—13: om han [kapellmästarn] nämligen etc. Uppl. 3—4: om hon etc. "Han" i alla omkringstående satser.

Sid. 32, rad 21: hemmets altare. Uppl. 3—4: hennes altare.

Sid. 34, rad. 8 och 23: roret. Uppl. 3—4: rodret. [Jfr del 24: I Havsbandet, Tryckfel, anm. till sid. 7, rad 27.]

Sid. 38, rad 12: inte. Uppl. 3—4: icke.

Sid. 39, rad 10: Hör du, du som inte är. Uppl. 3—4 har hoppat över ett ”du”.

Sid. 40, rad 3: — Hallå, är det någon där? Uppl. 3—4: — — är det i n g e n där?

Sid. 42, rad 5: gärsgårdsstör. Uppl. 3: gä r dgårdsstör. Uppl. 4: gä r d sgårdsstör. Sid. 48, rad 15 ha alla uppl., med undantag för uppl. 4, gä r sgård. Uppl. 4: gär d sgård. [Jfr del 21: Hemsöborna, Tryckfel, anm. till sid. 28, rad 19.]

Sid. 43, rad 24: Då skulle man sett! Uppl. 3—4. Då skulle man h a sett!

Sid. 44, rad 14: förståss. Uppl. 3—4: först å s.

Sid. 51, rad. 14—15: det var sådant där solgult konceptpapper. Uppl. 3—4: det var e t t sådant där.

Sid. 53, rad 3: kunde h a n icke läsa. Spärrningen av ”han” ej iakttagen i uppl. 3—4.

Sid. 55, rad. 22—23: Men m e d skall det vara, för det hör t i l l. Spärrningen av ”med” ej iakttagen i uppl. 3—4, som dock ha ”till” spärrat enligt uppl. 1.

Sid. 62, rad 3: — Den Store ä r en humbug! Spärrningen av ”är” ej iakttagen i uppl. 3—4.

Sid. 67, rad 6: ensam i brännade solen, brinnande av törst. Uppl. 3—4: ensam i b r i n nande solen etc.

Sid. 78, rad 22: förebråelser. Uppl. 3—4: förebråel s e.

Sid. 83, rad 29: men du vet: att skjuta gemsen är ingenting. I uppl. 3 semikolon efter ”vet”, i uppl. 4 komma.

Sid. 87, rad 6: tretti. Uppl. 3—4: trettio.

— rad. 12—13: att de båda tunnlarne aldrig skulle träffas, och det plågade honom mest. I uppl. 3—4 utropstecken efter ”träffas”.

Sid. 101, rad 24: modellen. Uppl. 3—4: modell e r.

Sid. 103, rad 17: I detsamma lyfte huggormen på halsröstet. Uppl. 3—4: — — på hals r ö r e t.

Sid. 106, rad 10: och slog sitt klackjärn. I uppl. 3—4 är "sitt" uteglömt.

JOHN LANDQUIST.

INNEHÅLL.

Sagor.

Ensam.
